ÜÇLÜBİRLİKTEN ZEVK ALMAK

Hristiyan İnancına Bir Giriş

MICHEAL REEVES

KARANLIKTAN
IŞIĞA YAYINLARI

KARANLIKTAN
IŞIĞA YAYINLARI

info@karanliktanisiga.com
www.karanliktanisiga.com

Kitap: Üçlübirlikten Zevk Almak
Yazar: Michael Reeves
Özgün Adı: Delighting in the Trinity

Çevirmen: Göksel Erdoğdu
Çeviri Editörü: Samet Şahin
Düzeltmen: Nurşilan Şahin
Mizanpaj: Aysun Alsancak

ISBN: 978-625-96426-4-2
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No: 52351

© 2012 by Michael Reeves. All rights reserved. Originally published by InterVarsity Press. Translated and printed by permission.

Bu kitabın her türlü yayın hakkı saklıdır ve izin ile kullanılmıştır. Telif hakkı sahiplerinin yazılı izni olmadan bu yayın, makale tarzında yayınlar içinde bulunan kısa alıntılardan hariç herhangi bir biçimde basılıp çoğaltılması yasaktır. Kitabın metnini kullanmak isteyenler, telif hakkı sahiplerinin izni için yayıncıya başvurmalıdır.

Bu kitapta kullanılan tüm Kutsal Kitap ayetleri, aksi belirtilmedikçe, Kutsal Kitap Türkçe Yeni Çeviri'sinden alınmıştır. Eski Antlaşma © 2001, 2009 Kitab-ı Mukaddes Şirketi; Yeni Antlaşma © 1987, 1994, 2001, 2009 Yeni Yaşam Yayınları. Tüm yayın hakları saklıdır ve izin ile kullanılmıştır.

Basım: Anadolu Ofset – Tel: (0212) 567 89 92
Davutpaşa Cad. Kazım Dinçol San. Sit.
No: 81/87 Topkapı, İstanbul – Türkiye
Ekim 2025

Sevgili Mia,

Sana olan büyük sevgim, burada okuyabileceğin
güçlü sevgi alevinden sadece bir kıvılcımdır.
Umarım bu, Baba sevgisinin tadını çıkarmana yardımcı olur.

İÇİNDEKİLER

Giriş: Tehlikeli Sular mı? *7*

1. Yaratılıştan Önce Tanrı Ne Yapıyordu? *17*

2. Yaratılış: Baba'nın Sevgisi Taşar *37*

3. Kurtuluş: Oğul Kendisinin Olanı Paylaşır *61*

4. Hristiyan Yaşamı: Ruh Güzelleştirir *83*

5. "Var mı Senin Gibisi İlahlar Arasında, Ya RAB" *105*

Sonuç *123*

Notlar *125*

Giriş

TEHLİKELİ SULAR MI?

"Tanrı sevgidir": bu iki sözcük bundan daha canlı olamazdı. Bu ifade canlı, sevimli ve çıtırdayan bir ateş kadar ısıtıcı görünüyor. Ama "Tanrı Üçlübirliktir" ifadesi? Hayır, aynı etkiyi yaratması zor: kulağa soğuk ve kasvetli geliyor. Hepsi gayet anlaşılabilir, ancak bu kitabın amacı bu çılgınlığı durdurmaktır. Evet, Üçlübirlik eski ve alakasız bir dogma olarak sunulabilir, ancak gerçek şu ki Tanrı sevgidir *çünkü* Tanrı bir Üçlübirliktir.

O hâlde bu kitap, Tanrı'dan aldığımız zevki artırmak ve Tanrı'nın Üçlübirlik varlığının O'nun tüm yollarını nasıl güzelleştirdiğini görmekle ilgili olacaktır. Bu, Rab'bin iyi olduğunu tatmak ve görmek, yüreğinizin kazanılması ve kendinizin tazelenmesi için bir fırsattır. Çünkü ancak Tanrı'nın Üçlübirlik olmasının ne anlama geldiğini kavradığınızda, Tanrı'nın güzelliğini, taşan iyiliğini, yürekleri kaplayan sevimliliğini gerçekten hissedersiniz. Eğer Üçlübirlik, Tanrı'dan eksiltebileceğiniz bir şey olsaydı, O'nu can sıkıcı bir ağırlıktan kurtarmış olmazdık; O'nu tam olarak bu kadar güzel kılan şeyden koparmış olurduk. Çünkü Tanrı *Üçlübirliktir* ve *Üçlübirlik olduğu için* bu kadar iyi ve arzu edilirdir.

Ancak buraya kadar okuduğunuz için sizi tebrik etmeliyim. Raflardan gerçekten kapış kapış giden Hristiyan kitapları "nasıl yapılır" kitaplarıdır, size hemen *yapabileceğiniz* bir şey veren kitaplardır. Ve "nasıl yapılır" bağımlıları için, Üçlübirlik üzerine bir kitap okuma düşüncesi, "Paşa tası ile beş has tas kayısı hoşafı" demek zorunda kalmak gibi hissettiriyor olmalı; oldukça zor ama anlamsız. Yine de Hristiyanlık öncelikle yaşam tarzı değişikliğiyle ilgili değildir; Tanrı'yı tanımakla ilgilidir. O'nu tanımak ve

O'ndan zevk almak için büyümek bizim kurtuluş *sebebimizdir*; ve biz de burada bunun üzerinde duracağız.

Bununla birlikte, Tanrı'yı daha iyi tanımak aslında çok daha derin ve uygulamaya yönelik bir değişim *de* sağlar. Tanrı'nın sevgisini bilmek bizi sevgi dolu yapan şeyin ta kendisidir. Tanrı'nın arzu edilirliğini hissetmek tercihlerimizi ve eğilimlerimizi, davranışlarımızı yönlendiren şeyleri değiştirir: Tanrı'yı her şeyden daha çok *istemeye* başlarız. Dolayısıyla, bu kitabı okumak entelektüel bir oyun oynamak değildir. Aslında, bu Tanrı'nın Üçlübirlik doğasının müzik dinleme şeklimizden dua etme şeklimize kadar her şeyi etkilediğini göreceğiz: bu; daha mutlu evlilikler, başkalarıyla daha sıcak ilişkiler, daha iyi bir kilise yaşamı sağlar; Hristiyanlara güvence verir, kutsallığı şekillendirir ve etrafımızdaki dünyaya bakışımızı dönüştürür. Abartı yok: bu Tanrı bilgisi, yaşamları değiştirir.

Tuhaf, Değil mi?

Elbette yolumuzda büyük bir engel var: Üçlübirliğin bir çözüm ve zevk olarak değil, bir tuhaflık ve sorun olarak görülmesi. Aslında, insanların Üçlübirlik hakkında konuşma şekillerinden bazıları bu fikri pekiştiriyor gibi görünmektedir. Örneğin, kulağa çaresizce gelen tüm o örnekleri düşünün. Yardımsever bazı kişiler "Üçlübirlik, biraz yumurtaya benzer; kabuğu, sarısı ve beyazı vardır ama yine de hepsi tek bir yumurtadır!" "Hayır," der bir başkası, "Üçlübirlik daha çok bir yonca yaprağına benzer: o tek bir yapraktır, ama üç parçası dışarı çıkmıştır. *Tıpkı* Baba, Oğul ve Ruh gibi." Sonra da insan, dünyanın neden güldüğünü merak ediyor. Çünkü Üçlübirlik ister çalılarla, ister yağlı pastırmayla, ister H_2O'nun üç hâliyle, isterse de üç başlı bir devle karşılaştırılsın, kulağa tuhaf gelmeye başlar; sanki Tanrı anlayışımızdaki anlamsız ve çirkin bir ur gibi, kesilip atılsa hiçbir şey kaybedilmeden evrensel bir rahatlama nefesi olacakmış gibi.

Şimdi, elbette, eğer Üçlübirlik tuhaf ve fantastik bir canavar olarak görülüyorsa, o zaman alakasız olarak görülmesi şaşırtıcı değildir. Tanrı'nın yumurta gibi olması nasıl olur da garip bir meraktan öteye geçebilir? Asla huşu içinde yere kapanmam ya da yüreğimin bu kadar saçma bir Tanrı'ya çekildiğini görmem. Yine de birçok açıdan bugün tam da bu noktadayız.

Her ne kadar Üçlübirlik inancına ortodoks (teolojik olarak doğru olan) bir kafa sallayabilsek de, bu inanç, yaşamlarımızda uygulamaya yönelik bir fark yaratamayacak kadar esrarengiz görünüyor. Başka bir deyişle, yumurta örneği ve benzerleri izlenecek yol olmayabilir.

Üçlübirliğin esasen bir sorun olduğu fikrini pekiştirebilecek bir başka yol da sadece Üçlübirliğin ne olmadığını söylemekle yetinmektir. Baba'nın Oğul olmadığını, Ruh'un Baba olmadığını, üç tanrı olmadığını vesaire açıklarız. Bunların hepsi doğrudur, ancak insana, türlü türlü korkutucu sapkınlıktan başarıyla kaçınmış olsa da, sonunda aslında kime ya da neye tapınması gerektiğini sorgulamak zorunda kaldığı boş bir his bırakabilir.

Bir de Tanrı'nın nasıl hem bir hem de üç olabileceğine dair mutlak bilgisizliğimizin aslında olması gerektiği gibi olduğunu hissetmemizi sağlayacak kadar rahatlatıcı bir sözcük olan *gizem* sözcüğü devreye giriyor. "Tanrı bir gizemdir," diye fısıldayabiliriz en dindar ses tonumuzla. "Böyle şeyleri bilmemiz mümkün değil." Ancak bu tür duygular saygı uyandırma açısından yüksek puan alsa da, doğruluk açısından oldukça düşük puan alırlar. Örneğin Efesliler 3'te Pavlus, Yahudi olmayanların da kurtuluşa dahil olduğu "gizemden" söz ettiğinde, gizem sözcüğü basitçe sır anlamına gelir. Pavlus bizimle bir sırrı paylaşıyor. Artık biliyoruz. Ne demek istemiş olabileceğini merak etmiyoruz. Yahudi olmayanlar da artık buna dahildir. Bu gizem hakkında "gizemli" diyebileceğimiz hiçbir şey yoktur.

Tanrı için de durum böyledir. Tanrı bir *gizemdir*, ama uzaylılar tarafından kaçırılma ya da gecenin bir vakti olan şeyler anlamında değil. Kesinlikle "kim bilebilir ki, ne gerek var?" anlamında da değildir. Kim olduğu ve neye benzediğinin sır olması, yani kendi başımıza asla çözemeyeceğimiz şeyler olması bakımından Tanrı bir gizemdir. Ancak bu Üçlübirlik Tanrısı kendini bize açıklamıştır. Dolayısıyla Üçlübirlik, kare olan bir daire ya da sıkıcı olmayan bir teolog gibi açıklanamaz görünen bir saçmalık değildir. Aksine, Üçlübirlik Tanrısı kendini açıkladığı için Üçlübirliği anlayabiliriz. Bu, Tanrı hakkında eksiksiz bilgiye sahip olabileceğimiz, O'nu kavrayabileceğimiz ve zihnimizde tam olarak oturtabileceğimiz, sadece birkaç bilgi parçasını kafamıza tıkıştırıp sonra başka bir doktrine geçebileceğimiz anlamına gelmez. Üçlübirliği bilmek, sonsuz güzelliğe, ilgiye ve hayranlığa

sahip ezelî ve kişisel bir Tanrı'yı bilmektir. Üçlübirlik, *tanıyabileceğimiz* ve sonsuza dek daha iyi tanımaya devam edebileceğimiz bir Tanrı'dır.

Tüm bunlar Üçlübirliğin bir sorun olmadığı anlamına gelir. Üçlübirliğe bakarken haritanın dışına çıkıp anlamsız spekülasyonların tehlikeli ve keşfedilemez alanlarına girmiyoruz. Bundan çok ama çok uzağız. Üçlübirliğe bakarken, Mezmur 27'de Davut'un yaşamının tüm günlerinde yapabileceğini söylediği şeyi yapıyoruz: Rab'bin güzelliğine bakıyoruz. Ve biz bunu yaparken, umarım siz de Davut gibi hissetmeye başlarsınız ve siz de aynısını yapabilirsiniz.

Yağmurlu Öğleden Sonra Sıkılmış Keşişler

İnsanların Üçlübirlikle ilgili bir başka sorunu daha vardır: bu sözcük Kutsal Kitap'ta hiç geçmez. Bu kulağa hoş gelmiyor ve Üçlübirlik efsanesinin, manastıra bağlı ve çok fazla zamanı olan bazı teologların icadı olduğu düşüncesini doğuruyor. Hikâyeye göre Kutsal Kitap'ta sadece basit ve öz bir tektanrıcılık vardır; ancak kilise biraz ustalık, çılgın spekülasyonlar ve bir sürü felsefi saçmalıkla bu çetrefilli ve kafa karıştırıcı şeyi, yani Üçlübirliği üretmeyi başarmıştır.

Ancak tarih bu şekilde ilerlemiyor. Örneğin Elçi Pavlus, "Baba Tanrı'nın yüceltilmesi için İsa Mesih'in Rab olduğunu" (Flp. 2:11) ikrar etmek için herhangi bir mücadele belirtisi göstermemiştir. M.S. 50 yılında Baba, Oğul ve Ruh'a dair bulanık bir cehaletin M.S. 500 yılında tamamen ortadan kalktığını göremezsiniz. Ve daha sonraki kilise teologları Kutsal Kitap'ta görülmeyen felsefi terimler ve sözcükler kullansalar da (Üçlübirlik gibi), sanki Kutsal Yazılar yetersizmiş gibi Tanrı'nın kendisi hakkındaki açıklamasına *ekleme* yapmaya çalışmıyorlardı; *Kutsal Yazılar'da açıklandığı şekliyle* Tanrı'nın kim olduğu gerçeğini ifade etmeye çalışıyorlardı. Özellikle de Kutsal Yazılar'ın mesajını, onu şu ya da bu şekilde çarpıtanlar karşısında ifade etmeye çalışıyorlardı ve her yeni çarpıtma için yeni bir yanıt diline ihtiyaç vardı.

O hâlde, oldukça bilinçli bir şekilde, Üçlübirliğin baştan sona *Kutsal Yazılar'a dayalı* bir gerçek olduğunu göstermek istiyorum ve kitabın düzeninin bile bunu açıkça ortaya koymasını istiyorum. Bu nedenle, bu konu-

da düşünmüş olan pek çok büyük beyni dinleyeceğiz, ancak bu kişilerin dinî evrimin Kutsal Kitap'tan daha yüksek bir aşamasında oldukları izlenimini vermekten kaçınmak istiyorum. Onlar Kutsal Yazılar'da açıklanan Üçlübirlik Tanrısı'nın yalnızca müjdecileriydiler.

KUTSAL YAZILAR'A DAYALI, GERÇEKTEN Mİ?

"O zaman Yasa'nın Tekrarı 6:4 ne olacak?" Birçok Müslüman okuyucumun böyle haykırdığını duyuyorum. "Dinle, ey İsrail! Tanrımız RAB tek RAB'dir." Birdir, üç değil. Ancak Yasa'nın Tekrarı 6:4'ün amacı "Tanrımız Rab matematiksel bir tekliktir" şeklinde bir şey öğretmek değildir. Yasa'nın Tekrarı 6'nın ortasında, bu en hafif tabirle biraz damdan düşer gibi olurdu. Bunun yerine Yasa'nın Tekrarı 6, Tanrı'nın halkının Rab'bi sevgilerinin tek nesnesi olarak görmeleriyle ilgilidir: bu sevgiye layık olan tek kişi O'dur ve sadece O'nu tüm yürekleri, canları ve güçleriyle sevmelidirler (Yasa'nın Tekrarı 6:5). Aslında Yasa'nın Tekrarı 6:4 ayetindeki "tek" (ya da "bir") sözcüğü "matematiksel tekilliği" hiç de iyi ifade etmez. Bu sözcük örneğin Yaratılış 2:24'te de kullanılır; burada Adem'le Havva'nın –iki kişinin– tek (bir) olduğu söylenir.

Bu türden pek çok ayete bakacağız ve sanırım hepsinde şu netleşecek: Kutsal Yazılar'ı ne kadar zorlarsak, sundukları Tanrı'nın gerçekten Üçlübirlik olduğunu o kadar çok görürüz.

Hristiyan Ayırt Ediciliği

Yine de Üçlübirlik tam olarak ne kadar önemlidir? İnancın tatlısı mı – her şeyi tamamlamak için güzel bir yol, ama çok önemli olmayan bir şey mi– yoksa ana yemek mi? Kendinizi beşinci ya da altıncı yüzyıldan kalma bir inanç bildirgesi olan Atanasyus İnanç Bildirgesi'nin gürlemesine

hazırlayın: "Kurtulmak isteyen kişi, her şeyden önce, ortak (yani doğru) Hristiyan inancına bağlı olmalıdır. Buna, değiştirmeden ve tamamen iman etmelidir. Böyle yapmayan kişi, şüphesiz ebediyen mahvolur. Ortak Hristiyan inancı şudur: Biz, Üçlübirlik olan tek Tanrı'ya ve tek Tanrı olan Üçlübirliğe … ibadet ederiz."

Bugün bu sözler kulağa histerik denecek kadar abartılı geliyor. Üçlübirliğe inanmalı mıyız yoksa "ebediyen mahvolmalı" mıyız? Hayır, bu çok ileri gidiyor, değil mi? Üçlübirliği "Hristiyanların inandığı şeyler" listemize dahil etmekten yeterince mutlu olsak da, kurtuluşumuzun Üçlübirliğe bağlı olduğu önerisi gülünç derecede abartılı bir atıp tutma olarak karşımıza çıkıyor. "Her şeyden önce" kurtuluş için bu kadar tuhaf bir şey nasıl gerekli olabilir?

PROTESTAN BUDİSTLER

Franciscus Xaverius Asya'da hizmet eden bir Roma Katolik müjdecisiydi. 1549'da Japonya'ya ulaştığında Budizm'in belirli bir mezhebiyle (Yodo Shin-Shu) karşılaştı ve bu mezhebin "Lutherci sapkınlık" dediği şeyin kokusunu taşıdığını söyledi. Yani, Reformcu Martin Luther gibi, bu Budistler de insan çabasıyla değil, yalnızca lütufla kurtuluşa inanıyorlardı. Kendine güvenmek yerine Amida'ya basitçe güvenmenin saf topraklarda yeniden doğmak için yeterli olduğunu savunuyorlardı. Eğer onu çağırırsak, başarısızlıklarımıza rağmen onun tüm başarılarının bizim olacağını öğrettiler.

Elbette burada söz konusu olan "kurtuluş" Hristiyan kurtuluşuna hiç benzemiyordu: Amida'yı bilmek ya da onun tarafından bilinmekle ilgili değildi; aydınlanma ve Nirvana'ya ulaşmakla ilgiliydi. Yine de, bir başkasının erdemlerine ve başarılarına dayanan ve yalnızca imanla sahiplenilen bir kurtuluştu.

Hâl böyleyken, Atanasyus İnanç Bildirgesi'nin gözü kara cesareti bizi Hristiyan inancı için neyin temel olduğunu sormaya zorlar. Diğer her şeyden önce sahip olunması gereken iman maddesinin ne olduğunu *söyleyebiliriz*? Yalnızca lütufla kurtuluş mu? Mesih'in çarmıhtaki kefaret işi

mi? Bedensel dirilişi mi? Bunların hepsi kesinlikle "öncelikli" (birinci derecede önemli) şeylerdir (1.Ko. 15:3), Müjde'nin doğası ve iyiliği kaybolmadan vazgeçilemeyecek kadar kritik öneme sahiplerdir; yine de bunlar "her şeyden önce" durmaz. Kendi başlarına Hristiyan Müjdesi'ni Hristiyan yapan şeyler değildirler. Yehova Şahitleri Mesih'in kurban olarak ölümüne; Mormonlar dirilişine; diğerleriyse lütuf yoluyla kurtuluşa inanabilir. Kabul etmek gerekir ki, benzerlikler bazen sadece yüzeyseldir, ancak bazı Hristiyan inançlarının diğer inanç sistemleri tarafından paylaşılabilmesi, bunların Hristiyan Müjdesi'nin dayandığı temel, "her şeyden önce" duran gerçek olamayacağını göstermektedir.

Bu tür benzerliklerin bizi rahatsız etmesine gerek yoktur. Hristiyanlığı farklı kılan şey çalınmamıştır. Çünkü Hristiyanlığı kesinlikle farklı kılan şey Tanrımız'ın kimliğidir. *Hangi* Tanrı'ya ibadet ettiğimiz: *işte bu*, diğer her şeyin önünde duran iman maddesidir. İnancımızın temeli Tanrı'nın kendisinden başka bir şey değildir ve Müjde'nin her yönü –yaratılış, vahiy, kurtuluş– yalnızca *bu* Tanrı'nın, Üçlübirlik Tanrısı'nın yaratılışı, vahyi ve kurtuluşu olduğu ölçüde Hristiyan'dır. İsa adında bir adamın ölümüne inanabilirim, O'nun bedensel dirilişine inanabilirim, hatta sadece lütufla kurtuluşa bile inanabilirim; ama eğer bu Tanrı'ya inanmıyorsam, o zaman, oldukça basit bir şekilde, ben bir Hristiyan değilim. Dolayısıyla, Hristiyan Tanrısı Üçlübirlik olduğu için, Üçlübirlik tüm Hristiyan inancının yönetim merkezidir, diğerlerini şekillendiren ve güzelleştiren gerçektir. Üçlübirlik tüm Hristiyan düşüncesinin kokpitidir.

Sadece "Tanrı" ile Anlaşamaz mıyız?

Garip bir şekilde, Tanrı'nın kim olduğu ve neye benzediği, zaten bildiğimizi varsaydığımız ve bu yüzden üzerinde daha fazla düşünmeye gerek duymadığımız şeyler olma eğilimindedir. Özellikle de Tanrı'nın kimliği konusunda yüzyıllardır hemen hemen evrensel bir mutabakat sağlanmış gibi görünen Hristiyanlık sonrası Batı'da bu durum apaçık ortadadır. Bu nedenle Hristiyanlar Hristiyan olmayanlara "Tanrı'ya inanıp inanmadıklarını sorarlar; sanki "Tanrı" fikri kendiliğinden açıklayıcıymış gibi, sanki hepimiz aynı türden bir varlığı düşünüyormuşuz gibi.

Yine de Tanrı'yı beklentilerimize ve ön kabullerimize göre şekillendirme, bu Tanrı'yı bir başkasına benzetme eğilimi bizde çok güçlüdür. Bunu tarih boyunca görmüşsünüzdür: Ortaçağ'da insanlar Tanrı'yı feodal bir lord olarak düşünmüşlerdir; Vikinglere giden ilk Müjde hizmetkârları Mesih'i savaşçı bir Tanrı, Odin'i alt edebilecek baltalı bir ilahi savaşçı olarak sunmanın bariz olduğunu düşünmüşlerdir. Ve bu böyle devam etti. Sorun şu ki, Üçlübirlik Tanrısı başka hiçbir Tanrı'nın kalıbına sığmaz. Belirsiz bir "Tanrı" ile anlaşmaya çalışırsak, kendimizi çabucak *başka* bir Tanrı'nın yanında buluruz.

İronik bir şekilde, Üçlübirlik ile mücadele etmemizin nedeni de çoğu zaman budur: sıfırdan başlayıp Üçlübirlik Tanrısı'nın diğer tüm "Tanrı" adaylarından kökten farklı bir varlık türü olduğunu görmek yerine, Baba, Oğul ve Ruh'u her zaman Tanrı'yı nasıl düşündüysek o şekilde doldurmaya çalışırız. Şimdi, genellikle Batı'da, "Tanrı" zaten incelikle tanımlanmış bir fikirdir: üç kişiye değil, tek bir kişiye atıfta bulunur. Dolayısıyla, Üçlübirliğe geldiğimizde, Tanrı anlayışımıza fazladan iki kişiyi sıkıştırmaya çalışıyormuşuz gibi hissederiz ve bu en hafif tabirle oldukça zordur. Ve zor şeyler ihmal edilir. Üçlübirlik o garip çıkıntı hâline gelir.

Tanrı'yı varsayımlarımıza göre şekillendirmeye o kadar alışmışızdır ki, zihinlerimiz beklediğimiz gibi olmayan bir Tanrı düşüncesine isyan eder. Tanrı'nın daha basit bir varlık, tek kişilik bir Tanrı olacağını hayal ederiz. O hâlde belki de bizi rahatsız eden, Üçlübirliğin görünüşte kötü olan matematiği değil, beklenmedik türden bir Tanrı'nın dayatılmasıdır.

Ve bu sadece yaşayan Tanrı'nın yerine kendi yarattığımız tanrıları koymakta acele etmemizden kaynaklanmıyor: dünya zaten "Tanrı" için sayısız, çoğu zaman çılgınca farklı adaylarla dolu. Bazıları iyidir, bazıları değildir. Bazıları kişiseldir, bazıları değildir. Bazıları her şeye kadirdir, bazıları değildir. Bunu İsrail'in Rab Tanrısı, Baal, Dagon, Molek ve Artemis'in tamamen farklı olduğu Kutsal Kitap'ta görebilirsiniz. Ya da örneğin Kur'an'ın, Allah'ı, İsa tarafından tarif edilen Tanrı'dan nasıl açık ve keskin bir şekilde ayırdığını ele alalım:

> "(Allah) üçtür" demeyin. Kendi iyiliğiniz için buna son verin. Allah, ancak bir tek ilâhtır. O, çocuk sahibi olmaktan uzaktır. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur.[1]
>
> De ki: "O, Allah'tır, tektir.
> Her şey o Allah'a muhtaçken O hiçbir şeye muhtaç değildir.
> *O, doğurmamış ve doğmamıştır.*
> Hiçbir şey O'na denk değildir."[2]

Başka bir deyişle, Allah tek kişilik bir Tanrı'dır. Hiçbir anlamda bir Baba değildir ("doğurmaz") ve hiçbir anlamda bir Oğlu yoktur ("doğurulmamıştır"). O tek bir kişidir, üç değil. O hâlde Allah; Baba, Oğul ve Ruh olan Tanrı'dan tamamen farklı bir varlıktır. Ve burada söz konusu olan sadece uyumsuz bir şekilde farklı sayılar değildir: göreceğimiz gibi bu fark, Allah'ın Baba, Oğul ve Ruh'tan tamamen farklı bir şekilde var olduğu ve işlev gördüğü anlamına gelecek olmasıdır.

Durum böyleyken, önceden varsayılan herhangi bir Tanrı fikrine razı olmak delilik olacaktır. Hangi Tanrı'nın Tanrı olduğu konusunda kesin konuşmadan, hangi Tanrı'ya ibadet edeceğiz? Başkalarını hangi Tanrı'ya ibadet etmeye çağıracağız? İnsanların "Tanrı" hakkında sahip oldukları tüm farklı ön yargılar göz önüne alındığında, genel bir "Tanrı" hakkında soyut bir şekilde konuşmak bizim için yeterli olmayacaktır. Böyle yapmak bizi nereye götürür? Eğer sadece tektanrıcı olmakla yetinirsek ve Tanrı'dan sadece Üçlübirlik kadar Allah'a da uygulanabilecek kadar muğlak terimlerle bahsedersek, o zaman Hristiyanlığın bu kadar temel ve hoş bir şekilde farklı olan yönünün tadını asla çıkaramaz ya da paylaşamayız.

Sarsıcı Sevinç

İroni daha büyük olamazdı: sıkıcı ya da tuhaf bir alakasızlık olduğunu varsaydığımız şey, Hristiyanlıkta iyi olan her şeyin kaynağı olarak ortaya çıkar. Ne bir sorun ne de teknik bir konu olan Tanrı'nın Üçlübirlik varlığı Hristiyan yaşamının ve sevincinin hayati oksijenidir. Bu nedenle, bu kitabı okurken Baba, Oğul ve Ruh bilgisinin size taze bir yaşam üfleyeceğini umuyor ve dua ediyorum.

1

Yaratılıştan Önce Tanrı Ne Yapıyordu?

Karanlık Yol ve Aydınlık Şerit

Tanrı hakkında düşünmenin çok farklı iki yolu ya da yaklaşımı vardır. İlk yol kaygan, eğimli bir uçurumun tepesindeki keçi yolu gibidir. Fırtınalı, aysız bir gecede. Bir deprem sırasında. Tanrı'yı kendi beyin gücümüzle çözmeye çalışmanın yoludur. Dünyaya bakıyorum ve her şeyin bir yerden gelmiş olması gerektiğini hissediyorum. Biri ya da bir şey buna sebep oldu ve ben o kişiye Tanrı diyeceğim. O hâlde Tanrı, diğer her şeyi var eden ama kendisi hiçbir şey tarafından var edilmeyen kişidir. O, nedensiz nedendir. *O'nun kimliği* budur. Tanrı, esasen, Yaratıcı'dır, Yetkili Olan'dır.

Tüm bunlar kulağa çok akla yatkın ve itiraz edilemez geliyor, ama eğer Tanrı'ya ilişkin temel görüşüm bu olursa, Hristiyanlığımın her santimetresinin en iğrenç zehirli atıklarla kaplandığını ve ziyan olduğunu görürüm. Her şeyden önce, eğer Tanrı'nın kimliği Yaratıcı, Hükümdar olmaksa, o zaman *olduğu kimlikte olabilmek için* hükmedeceği bir yaratılışa ihtiyacı vardır. O hâlde tüm kozmik gücüne rağmen bu Tanrı acınacak derecede zayıftır: bize *ihtiyacı vardır.* Ve yine de O'nun nasıl biri olduğunu göz önüne aldığınızda içinizde acıma duygusu bulmakta zorlanırsınız. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, yirminci yüzyılda yaşamış İsviçreli teolog Karl Barth bunu açıkça ifade etmiştir:

> Belki de Hitler'in Tanrı hakkında konuşurken O'nu nasıl "Her Şeye Gücü Yeten" olarak adlandırdığını hatırlarsınız. Ama Tanrı olan "Her Şeye Gücü Yeten" değildir; Tanrı'nın kim olduğunu üs-

> tün bir güç kavramı açısından anlayamayız. Ve "Her Şeye Gücü Yeten"i Tanrı olarak adlandıran kişi Tanrı'yı en korkunç şekilde ıskalar. Çünkü "Her Şeye Gücü Yeten" kötüdür, tıpkı "kendi başına güç"ün kötü olması gibi. "Her Şeye Gücü Yeten" Kaos, Kötülük, Şeytan demektir. Şeytan'ı tarif etmenin ve tanımlamanın en iyi yolu; kendine dayanan, özgür, egemen bir kabiliyet tasavvur etmektir.

Barth, Tanrı'nın Her Şeye Gücü Yeten olduğunu kesinlikle inkâr etmiyordu; ancak Tanrı'nın salt kudret (güç) olmadığını açıkça belirtmek istiyordu.

Yine de sorunlar burada bitmiyor: Tanrı'nın kimliği Hükümdar olmaksa, bana ne tür bir kurtuluş sunabilir (tabii eğer böyle bir şey sunmaya hazırsa)? Eğer Tanrı Hükümdar ise ve sorun benim kuralları çiğnemem ise, bana sunabileceği tek kurtuluş beni affetmesi ve kurallara uymuşum gibi davranmasıdır.

Ama eğer Tanrı böyleyse, O'nunla olan ilişkim herhangi bir trafik polisiyle olan ilişkimden biraz daha iyi olabilir (polis teşkilatındaki okuyucular alınmasın). Şöyle söyleyeyim: eğer iyi bir polis beni hız yaparken ve dolayısıyla kuralları çiğnerken yakalarsa, cezalandırılırım; eğer beni fark edemezse ya da heyecanlı bir araba kovalamacasından sonra onu atlatmayı başarırsam, rahatlarım. Ama her iki durumda da onu sevmezdim. Ve Tanrı gibi, yasaları çiğnediğim için beni serbest bırakmayı seçse bile, O'nu yine de sevmezdim. Minnettarlık duyabilirim ve bu minnettarlık derin olabilir, ama bu sevgi ile aynı şey değildir. İlahi polis için de durum böyledir: eğer kurtuluş sadece beni bırakması ve yasalara uyan bir vatandaş olarak sayması anlamına geliyorsa, o zaman sahip olduğum tek şey minnettarlıktır (sevgi değil). Başka bir deyişle, esasen sadece Hükümdar olan Tanrı'yı asla gerçekten sevemem. Bu da ironik bir şekilde, en büyük buyruğu asla yerine getiremeyeceğim anlamına gelir: Tanrım Rab'bi sevmek. Karanlık keçi yolunun bizi götürdüğü soğuk ve kasvetli yer işte budur.

Tanrı hakkında düşünmenin diğer yoluysa lambayla aydınlatılmış ve eşit şekilde döşenmiş bir yoldur: Bu yol Tanrı'nın Oğlu İsa Mesih'in yolu-

dur. Bu, aslında, tek Yol'dur. Çok farklı bir yerde, çok farklı bir Tanrı'yla mutlu bir şekilde sona eren bir yoldur. Nasıl mı? Sadece İsa'nın "Oğul" olduğu gerçeği bile her şeyi anlatmaktadır. Oğul olması, bir Babası olduğu anlamına gelir. Açıkladığı Tanrı, her şeyden önce bir Baba'dır. "Yol, gerçek ve yaşam Ben'im" der. "Benim aracılığım olmadan Baba'ya kimse gelemez" (Yu. 14:6). Tanrı kendini bu şekilde açıklamıştır: her şeyden önce Yaratıcı ya da Hükümdar değil, Baba.

Belki de bunu en iyi şekilde takdir etmenin yolu, Tanrı'nın yaratılıştan önce ne yaptığını sormaktır. Keçi yolunun takipçileri için şimdi bu saçma, cevaplanması imkânsız bir sorudur; onların en zeki teologları bu soruya şu şekilde cevap verirler "Tanrı yaratılıştan önce ne mi yapıyordu? Böyle sorular soracak kadar küstah olanlar için cehennemi hazırlıyordu!" Ancak bu soruya yanıt vermek kolaydır. İsa bunu bize Yuhanna 17:24'te açıkça söyler. "Baba," der, "dünyanın kuruluşundan önce sen beni sevdin." İşte İsa Mesih'in açıkladığı Tanrı budur. Yaratmadan önce, dünyayı yönetmeden önce, her şeyden önce, bu Tanrı, Oğlu'nu seven bir Baba'ydı.

"ÜÇLÜBİRLİK DOKTRİNİNİ SAVUNDU"

Dördüncü yüzyılın başlarında, Mısır'ın kuzeyindeki İskenderiye'de, Arius adında bir teolog, Oğul'un yaratılmış bir varlık olduğunu ve gerçek Tanrı olmadığını öğretmeye başladı. Bunu yapmasının nedeni, Tanrı'nın her şeyin kaynağı ve nedeni olduğuna, ancak başka hiçbir şey tarafından var edilmediğine inanmasıydı. Bu nedenle, "Kendiliğinden Olan" ya da "Başlangıcı Olmayan" ifadesinin Tanrı'nın nasıl bir şey olduğuna dair en iyi temel tanım olduğuna inanıyordu. Ancak Oğul, bir oğul olarak varlığını Baba'dan *almış* olması gerektiğinden, Arius'un tanımına göre Tanrı olamazdı.

Bu argüman pek çok kişiyi ikna etti ama Arius'un parlak genç çağdaşı Atanasyus'u ikna edemedi. Arius'un temel Tanrı tanımına yanlış yerden başladığına inanan Atanasyus, yaşamının geri kalanını Arius'un düşüncesinin sağlıklı Hristiyan yaşamı için ne kadar felaket olduğunu kanıtlamaya adamıştır.

Aslında, bunu çok hafif bir şekilde ifade ettim: Atanasyus, Arius'un varsayımı karşısında şaşkına dönmüştür. Tanrı'nın kendini açıkladığı şeklin dışında, Atanasyus O'nun nasıl biri olduğunu nasıl bilebilirdi ki? "Tanrı'yı Oğul'dan hareketle tanımlamak ve O'na Baba demek, O'nu sadece işlerinden hareketle adlandırmak ve O'na Yaratılmamış demekten daha dindarca ve daha doğrudur."[a] Yani, Tanrı hakkında düşünmenin doğru yolu, "Kendiliğinden Olan" ya da "Başlangıcı Olmayan" gibi kendi ürettiğimiz soyut bir tanımla değil, Tanrı'nın Oğlu İsa Mesih'le başlamaktır. Aslında, Tanrı anlayışımızda Tanrı'yı öncelikle Yaratıcı olarak düşünerek (O'nu "yalnızca işlerinden" hareketle adlandırarak) yola çıkmamalıyız – bu, gördüğümüz gibi, O'nu yaratılışına bağımlı hâle getirecektir. Tanrı tanımımız, O'nu ortaya çıkaran Oğul üzerine inşa edilmelidir. Ve bunu yaptığımızda, Oğul'dan başlayarak, Tanrı hakkında söylenecek ilk şeyin, inanç bildirgesinde de belirtildiği gibi, "Tek *Baba* Tanrı'ya inanıyoruz" olduğunu görürüz.

Bu farklı başlangıç noktası ve temel Tanrı anlayışı, Atanasyus'un vaaz ettiği Müjde'nin Arius tarafından vaaz edilenden çok farklı hissedildiği ve tadıldığı anlamına gelecektir. Arius'un "Başlangıcı Olmayan"a dua etmesi gerekecekti. Ama "Başlangıcı Olmayan" onu dinler miydi? Atanasyus "Babamız" diye dua edebilirdi. "Başlangıcı Olmayan" ile bir felsefe dersinde sözlük karıştırmak zorunda kalırız; ama bir Baba ile işler ailevi bir hâl alır. Ve eğer Tanrı bir Baba ise, o zaman ilişkisel ve yaşam veren olmalıdır ve bu bizim sevebileceğimiz türden bir Tanrı'dır.

---

[a]Athanasius, *Against the Arians* 1.34.

Sevgi Dolu Baba

Tanrı'daki en temel şey soyut bir nitelik değil, Baba olduğu gerçeğidir. Kutsal Yazılar tekrar tekrar *Tanrı* ve *Baba* terimlerini eşitler: Mısır'dan Çıkış'ta Rab İsrail'e "ilk oğlum" der (Çık. 4:22; ayrıca bkz. Yşa. 1:2; Yer. 31:9; Yşa. 11:1); halkını "çocuğunu taşıyan bir [baba] gibi" taşır (Yas. 1:31), onları "çocuğunu eğiten bir baba gibi" terbiye eder (Yas. 8:5); onlara şöyle seslenir: "Bir baba çocuklarına nasıl sevecen davranırsa, RAB de kendisinden korkanlara öyle sevecen davranır" (Mez. 103:13) ve "Ne kadar isterdim seni çocuklarımdan saymayı; sana güzel ülkeyi, ulusların en güzel mülkünü vermeyi! Bana baba diyeceğini, benden hiç ayrılmayacağını düşündüm" (Yer. 3:19; ayrıca bkz. Yer. 3:4; Yas. 32:6; Mal. 1:6).

Yeşaya şöyle dua eder: "Babamız sensin ... Babamız'sın, ya Rab" (Yşa. 63:16; ayrıca bkz. Yşa. 64:8); ve Eski Antlaşma'da yaygın bir isim Aviya ("Rab benim babamdır") idi. Sonra İsa tekrar tekrar Tanrı'dan "Baba" olarak söz eder ve duasını "Babamız"a yönlendirir; öğrencilerine "benim Babam'ın ve sizin Babanız'ın, benim Tanrım'ın ve sizin Tanrınız'ın" yanına döneceğini söyler (Yu. 20:17); Pavlus ve Petrus "Rabbimiz İsa Mesih'in Tanrısı ve Babası"ndan söz eder (Rom.15:6; 1.Pe.1:3); Pavlus "tek bir Tanrı, Baba" (1.Ko.8:6), "Babamız Tanrı ve Rab İsa Mesih" (1.Ko.1:3) diye yazar; İbraniler şöyle öğüt verir: "Tanrı size oğullarına davranır gibi davranıyor. Hangi oğul babası tarafından terbiye edilmez?" (İbr. 12:7).

Tanrı her şeyden önce bir Yaratıcı ya da Hükümdar değil, bir Baba olduğu için, tüm yolları güzel bir şekilde babaya özgüdür. Bu, Tanrı'nın Baba olmayı gündüz işi olarak "yapması", akşamları sadece eski "Tanrı" olarak geri çekilmesi değildir. Üstünde güzel bir babalık kreması da yoktur. O, Baba'dır. Baştan aşağı. Dolayısıyla, yaptığı her şeyi Baba olarak yapar. O böyle biridir. Bir Baba olarak yaratır ve bir Baba olarak hüküm sürer; ve bu da yaratılışa hükmetme şeklinin başka herhangi bir Tanrı'nın yaratılışa hükmetme şeklinden çok farklı olduğu anlamına gelir. Bunu derinden takdir eden Fransız Reformcu Jean Calvin bir keresinde şöyle yazmıştır:

> [Yaratılıştaki] şeylerin düzeninde Tanrı'nın babaya özgü sevgisini özenle düşünmeliyiz … [Çünkü] O, ailenin öngörülü ve gay-

> retli babası olarak bize karşı muhteşem iyiliğini göstermektedir … Sonuç olarak, ne zaman Tanrı'yı göğün ve yerin Yaratıcısı olarak adlandırsak, aynı zamanda, beslemek ve eğitmek üzere sadık himayesine aldığı çocukları olduğumuzu da aklımızdan çıkarmayalım … Bu nedenle, O'nun lütuf ve iyiliğinin büyük tatlılığı tarafından davet edildiğimizde, tüm yüreğimizle O'nu sevmeye ve O'na hizmet etmeye çalışalım.[2]

Bu derin bir gözlemdi, çünkü ancak Tanrı'nın yarattıkları üzerinde *şefkatli ve seven* bir Baba olarak hüküm sürdüğünü gördüğümüzde, O'nun takdirinden zevk almaya başlarız. Göksel bir polisin yönetiminin adil olduğunu kabul edebiliriz, ama onun yönetiminden asla bir babanın şefkatli ilgisinden aldığımız zevki alamayız.

Öyleyse, Tanrı'nın bir Baba olması ne anlama *gelmektedir*? Her şeyden önce, gerçekten de bir anlamı vardır. Her ismin bir anlamı yoktur. Köpeğimin adı Max, ama bu size onun hakkında hiçbir şey söylemez. İsim size onun ne olduğunu ya da neye benzediğini söylemez. Ama –eğer bir adım daha ileri götürebilirsem– Baba'ya Baba denir, çünkü O bir Baba'dır. Ve baba yaşam veren, tevlit eden kişidir. Şimdi bu anlayış Tanrı hakkındaki tüm düşüncelerimizde bir dinamit çubuğu gibidir. Çünkü eğer Tanrı her şeyden önce ebediyen Baba ise, o zaman bu Tanrı doğası gereği devamlı yaşam veren bir Tanrı'dır. Yaratmaya karar verdiğinde ilk kez yaşam vermemiştir; sonsuzluktan beri yaşam veren olmuştur.

Bu bizim için 1. Yuhanna 4. bölümde açıklanmaktadır: "Sevgili kardeşlerim, birbirimizi sevelim. Çünkü sevgi Tanrı'dandır. Seven herkes Tanrı'dan doğmuştur ve Tanrı'yı tanır. Sevmeyen kişi Tanrı'yı tanımaz. Çünkü Tanrı sevgidir" (1.Yu. 4:7-8).

"BABA" KÖTÜ BİR ŞEY OLDUĞUNDA

Herkes Tanrı'nın bir Baba olduğu fikrine içgüdüsel olarak sıcak bakmaz. Zorba, ilgisiz ya da istismarcı babalarla ilgili kendi deneyimleri, Tanrı'dan bir Baba olarak bahsedildiğini duyduklarında içlerinin ızdırapla dolmasına neden olan pek çok kişi vardır. Yirminci yüzyılda yaşamış Fransız filozof Michel Foucault'un da böyle bir sorunu vardı. Yaşamının büyük bir kısmı yetkinin kötülükleri üzerine çalışarak geçti ve görünüşe göre her şey yaşamındaki ilk yetki figürü olan babasıyla başladı. Bir cerrah olan babası Foucault, oğlunun bir pısırık olmasından korktuğu için onu "sertleştirmek" için elinden geleni yapmıştır. Bu, örneğin, onu korkunç bir şekilde bir uzvun kesilmesine tanık olmaya zorlamak anlamına geliyordu. "Görüntü, kesinlikle, tekrarlayan bir kabusun tüm bileşenlerine sahiptir: sadist baba, güçsüz çocuk, eti kesen bıçak, kemiğe kadar kesilmiş vücut, ataerkinin egemen gücünü kabul etme talebi ve erkekliği sınanan oğlun tarifsiz aşağılanması."[a]

Foucault'ya göre, babalık gücü bakım, yetiştirme ve kutsama için kullanılmamıştı ve bu yüzden *baba* sözcüğü onun için bir dizi karanlık imgeyle ilişkilendirilmeye başlandı.

İnsanın kalbi bu tür babaların çocuklarıyla birlikte atıyor ve kendimiz de baba olan bizler, bizim de mükemmel olmaktan uzak olduğumuzu biliyoruz. Ancak Baba Tanrı, dünyevi babaları taklit ettiği için Baba olarak adlandırılmaz. O sizin babanızın şişirilmiş bir versiyonu değildir. Dünyevi babaların başarısızlıklarını O'na aktarmak, oldukça basit bir şekilde, yanlış bir adımdır. Bunun yerine, işler tam tersidir: tüm insan babaların O'nu yansıtması *beklenir*; sadece bazılarının bunu iyi yaptığı yerlerde, diğerleri Şeytan'ı yansıtma konusunda daha iyi bir iş çıkarır.

---

[a] James Miller, *The Passion of Michel Foucault* (New York: Simon & Schuster, 1993), p. 366.

Hiç, onunla geçirdiğiniz kısa bir zamanın bile düşünme, hissetme ve davranma şeklinizi etkileyecek kadar kibar ve nazik, sıcak ve cömert bir ruha sahip birini tanıdınız mı? Sadece bir süreliğine bile olsa, onunla birlikteyken, varlığı sizi daha iyi yapan biri? Böyle insanlar tanıyorum ve bunlar Yuhanna'ya göre Tanrı'nın nasıl olduğunun küçük resimleri gibi görünüyorlar. Bu Tanrı, diyor Yuhanna, o kadar derin ve güçlü bir şekilde sevgidir ki, kendiniz sevgi dolu olmadan O'nu tanıyamazsınız.

Tanrı'nın Baba olması tam olarak bu anlama gelir. Çünkü Yuhanna, 8. ayetin sonunda "Tanrı sevgidir" diye yazdığında, açıkça Baba'dan söz etmektedir. Bir sonraki sözlerinde, 9. ayette şöyle der: "Tanrı *biricik Oğlu* aracılığıyla yaşayalım diye O'nu dünyaya *gönderdi*, böylece bizi sevdiğini gösterdi." Sevgi olan Tanrı, Oğlu'nu gönderen Baba'dır. O hâlde Baba olmak, sevmek, yaşam vermek, Oğul'u tevlit etmek *demektir.* Her şeyden önce, tüm sonsuzluk boyunca, bu Tanrı Oğlu'nu seviyor, O'na yaşam veriyor ve O'ndan zevk alıyordu.

Bunu gören birçok teolog, Baba'yı sürekli yaşam ve sevgi fışkıran bir pınara benzetmeyi sevmiştir (gerçekten de Rab, Yeremya 2:13'te kendisini "diri suların pınarı" olarak adlandırır ve bu imge Kutsal Yazılar'da tekrar tekrar karşımıza çıkar). Ve tıpkı bir çeşmenin çeşme olabilmesi için su akıtması gerektiği gibi, Baba da Baba olabilmesi için yaşam akıtmalıdır. Bu O'nun kim olduğudur. Bu O'nun en temel kimliğidir. Dolayısıyla sevgi, Baba'nın *sahip olduğu* bir şey değildir, yalnızca birçok ruh hâlinden biri değildir. Aksine, o sevgidir. Sevmemesi mümkün değildir. Eğer sevmeseydi, Baba olmazdı.

Gönlümün Hoşnut Olduğu Seçtiğim Kulum

Eğer sevecek kimse olmasaydı, Tanrı sevgi *olamazdı*. Çocuğu olmadan bir Baba olamazdı. Yine de sanki Tanrı birini sevebilmek *için* yaratmış gibi değildir. O sevgidir ve olduğu kişi olmak için yaratmaya ihtiyacı yoktur. Eğer öyle olsaydı, ne kadar muhtaç ve yalnız bir şey olurdu! "Zavallı yaşlı Tanrı" derdik. Eğer olduğu kişi olmak için bizi yaratmış olsaydı, biz *O'na* yaşam veriyor olurduk.

Hayır, "Baba," diyor Oğul İsa Yuhanna 17:24'te, "dünyanın kuruluşundan önce sen *beni* sevdin." Koloseliler 1'e göre "her şeyden önce" olan (Kol. 1:17), "her şey[in] O'nun aracılığıyla yaratıldı[ğı]" (Kol. 1:16), İbraniler 1'in "Rab" ve "Tanrı" olarak adlandırdığı, "dünyanın temellerini" atan (İbr. 1:10) ezelî Oğul; dünyanın yaratılışından önce Baba tarafından sevilen O'dur. O hâlde Baba, ezelî Oğul'un Babası'dır ve kendi kimliğini, Babalığı'nı, Oğul'u sevmekte ve O'na yaşamını ve varlığını vermekte bulur.

Bu nedenle Oğul'un *ezelî* Oğul olduğuna dikkat etmek önemlidir. O'nun var olmadığı bir zaman asla olmamıştır. Eğer olsaydı, o zaman Tanrı tamamen farklı bir varlık olurdu. Eğer Oğul'un var olmadığı bir zaman olduysa, o zaman Baba'nın henüz Baba olmadığı bir zaman da olmuştur. Ve eğer durum buysa, o zaman bir zamanlar Tanrı sevgi dolu değildi, çünkü tek başına olsaydı sevecek kimsesi olmazdı. Oğul'un "Tanrı yüceliğinin parıltısı, O'nun varlığının öz görünümü" olduğunu söyleyen İbraniler 1:3'ü yorumlayan dördüncü yüzyıl teoloğu Nissalı Gregor şöyle açıklamıştır:

> Lambadan gelen ışık, parlaklığı saçan şeyin doğasında olduğu ve onunla birleşmiş olduğu gibi (çünkü lamba görünür görünmez ondan gelen ışık aynı anda parlar), Elçi de bu yerde hem Oğul'un Baba'dan olduğunu hem de Baba'nın asla Oğul'suz olmadığını düşünmemizi istiyor; çünkü lambanın aydınlık (parlak) olmamasının imkânsız olduğu gibi, yüceliğin de parlak olmaması imkansızdır.[3]

Baba asla Oğul'suz değildir ama tıpkı bir lamba gibi, Oğlu'nu parlatmak Baba'nın doğasında vardır. Ve aynı şekilde, Baba'dan parlayan kişi olmak da Oğul'un doğasıdır. Oğul'un kendi varlığı Baba'dandır. Aslında O, Baba'nın kendi varlığının dışarı çıkmasıdır; parıltısıdır. O, Oğul'dur.

Tüm bunlarda Baba'nın Oğul'u sevdiğini ve O'ndan hoşnut olduğunu (zevk aldığını) görüyoruz. Kutsal Yazılar'da tekrar tekrar gördüğünüz şey budur: "Baba Oğul'u sever; her şeyi O'na teslim etmiştir" (Yu. 3:35); "Baba Oğul'u sever ve yaptıklarının hepsini O'na gösterir" (Yu. 5:20) ve benzeri (ayrıca bkz. Yşa. 42:1). Ama İsa aynı zamanda şöyle der: "Dünyanın,

Baba'yı sevdiğimi ve Baba'nın bana buyurduğu her şeyi yerine getirdiğimi anlamasını istiyorum" (Yu. 14:31). Yani sadece Baba Oğul'u sevmez; Oğul da Baba'yı sever ve o kadar çok sever ki, Babası'nın isteğini yerine getirmek O'nun için yiyecek gibidir (Yu. 4:34). Her zaman Babası'nın dediğini yapmak O'nun için büyük bir sevinç ve zevktir.

Yine de Baba Oğul'u, Oğul da Baba'yı severken, aralarındaki ilişkinin çok kesin bir şekli vardır. Genel olarak Baba seven, Oğul ise sevilendir. Kutsal Kitap Baba'nın Oğul'a olan sevgisinden bahseder, ancak Oğul'un Baba'yı sevdiği açık olsa da, bu konuda neredeyse hiçbir şey söylenmez. Baba'nın sevgisi birincildir. Baba, seven baştır. Bu da sevgisiyle Oğul'u göndereceği ve yönlendireceği anlamına gelir; oysa Oğul, Baba'yı asla göndermez ya da yönlendirmez.

Elçi Pavlus'un 1. Korintliler 11:3'te saptadığı gibi, bunun son derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır: "Ama şunu da bilmenizi isterim: Her erkeğin *başı* Mesih, kadının *başı* erkek, Mesih'in *başı* da Tanrı'dır." Başka bir deyişle, Baba-Oğul ilişkisinin (baş olmanın) şekli, bir sevgi şelalesi gibi lütufkâr bir çağlayan başlatır: Baba Oğul'u seven kişi ve Oğul'un başı olduğu gibi, Oğul da kiliseyi seven ve onun başı olmak için çıkar. Oğul, "Baba'nın beni sevdiği gibi, ben de sizi sevdim" der (Yu. 15:9). Müjde'nin iyiliği de burada yatar: Baba nasıl seven ve Oğul da sevilen ise, Mesih de seven ve kilise de sevilen olur. Bu, Mesih'in her şeyden önce kiliseyi sevdiği anlamına gelir: O'nun sevgisi sadece kilise O'nu sevdiğinde verilen bir karşılık *değildir*; O'nun sevgisi önce gelir ve biz O'nu sadece önce O bizi sevdiği için severiz (1.Yu. 4:19).

Bu dinamik, evliliklerde de tekrarlanmalı, kocalar karılarının başı olmalı, onları Baş Mesih'in gelini kiliseyi sevdiği gibi sevmelidir. Erkek sevendir, kadın ise sevilen. O hâlde kilise gibi, karılar da kocalarının sevgisini kazanmak zorunda değildirler; bu sevginin tadını özgürce, koşulsuzca ve en üst düzeyde çıkarabilirler. Sonsuzluk için, Baba Oğul'u o kadar sever ki, Oğul'un sonsuz sevgisini karşılık olarak harekete geçirir; Mesih kiliseyi o kadar sever ki, bizim sevgimizi karşılık olarak harekete geçirir; koca, karısını o kadar sever ki, onun da kendisini sevmesi için sevgisini harekete geçirir. Bu Tanrı'nın varlığından yayılan iyilik işte böyledir.

Sevgi Ruhu

Baba, Oğlu'nu çok özel bir şekilde sever, İsa'nın vaftiz edilişine bakarsak bunu görebiliriz: "İsa vaftiz olur olmaz sudan çıktı. O anda gökler açıldı ve İsa, Tanrı'nın Ruhu'nun güvercin gibi inip üzerine konduğunu gördü. Göklerden gelen bir ses, 'Sevgili Oğlum budur, O'ndan hoşnudum' dedi" (Mat. 3:16-17).

Burada Baba, Oğlu'na olan sevgisini ve O'ndan duyduğu hoşnutluğu ilan eder ve bunu *Ruh İsa'nın üzerinde dururken* yapar. Çünkü Baba'nın sevgisini bildirme yolu tam olarak Ruhu'nu vermektir. Örneğin, Romalılar 5:5'te Pavlus, Tanrı'nın *Kutsal Ruh aracılığıyla* sevgisini yüreklerimize nasıl döktüğünü yazar. O hâlde Baba, Oğul'a olan sevgisini O'na Ruh'u vererek ilan eder.

Her şey son derece kişiseldir: Ruh, Baba'nın Oğul'daki zevkini ve Oğul'un Baba'daki zevkini harekete geçirir, sevgilerini alevlendirir ve böylece onları "Kutsal Ruh'un paydaşlığı"nda birbirine bağlar (2.Ko. 13:14). Baba'nın sevgisini Oğul'a bildirerek O'nun "Abba!" diye haykırmasına neden olur; bunu bizim için de yapacaktır (Rom. 8:15; Gal. 4:6). Ve "Abba!" sözünün sevinçle söylendiğini açıkça belirtelim, çünkü Ruh Baba'yı Oğul'a öyle tanıtır ki, Oğul sevinir. "O anda İsa Kutsal Ruh'un etkisiyle coşarak şöyle dedi: 'Baba, yerin ve göğün Rabbi!' " (Lu. 10:21). Işıkların sevgi dolu Babası'nı tanıtan Ruh, sadece sevginin değil, sevincin de taşıyıcısıdır ve şarabın neşesinin yerini tutamayacağı bir sevinçle sürekli olarak ilişkilendirilir (Ef. 5:18; ayrıca bkz. Gal. 5:22; Rom. 14:17).

İsa'nın vaftizinde Baba, Oğul ve Ruh'un ilişki kurma biçimi tek seferlik bir olay değildi; tüm sahne Yaratılış 1'in yankılarıyla doludur. Yaratılışta Ruh da güvercin gibi suların üzerinde süzülüyordu. Tıpkı İsa'nın vaftizinden sonra Ruh'un O'nu yaşamın olmadığı çöle göndermesi gibi, Yaratılış 1'de de Ruh, Tanrı'nın Sözü'nün yaşamın olmadığı boşluğa gitmesini sağlayan güç olarak ortaya çıkar. Başlangıçta Tanrı, Sözü (daha sonra beden alacak olan Söz) aracılığıyla yaratır ve bunu Ruhu'nun ya da Nefesi'nin gücüyle Sözü'nü göndererek yapar.

Hem yaratma işinde (Yaratılış 1'de) hem de kurtuluş ya da yeniden yaratma işinde (Müjde kitaplarında), Tanrı'nın Sözü, Ruhu aracılığıyla

kendisinden çıkar. Baba konuşur ve Nefesi'nde Sözü işitilir. Tüm bunlar Tanrı'nın gerçekte neye benzediğini ortaya koyar. Ruh, aracılığıyla Baba'nın Oğlu'nu sevdiği, kutsadığı ve güçlendirdiği kişidir. Oğul, Ruh aracılığıyla Baba'dan çıkar. Bu nedenle İsa "Meshedilmiş Olan" ("Mesih") olarak bilinir, çünkü Ruh'la üstün bir şekilde meshedilmiş olandır. Eski Antlaşma'da krallar ve kâhinler, hatta peygamberler nasıl yağla meshedilip görevlerine adanmışlarsa, İsa da Ruh'la meshedilmiştir. Gerçekten de, *Oğul* ve *Meshedilmiş Olan* terimleri bazen neredeyse eş anlamlıdır (örneğin Mezmur 2'de).

Baba, Oğul'u Ruhu'nu vererek sever (ve güçlendirir); ancak bu, Ruh'un yalnızca kişisel olmayan ilahi bir güç olduğu anlamına gelmez. Asla. Tanrı'nın Sözü olarak adlandırılmasından dolayı Oğul'un kişisel olmayan bir güç olduğunu söyleyenler de olabilir. Aslında Oğul'un, kendisinin aynı derecede kişisel olmadığını gösterebilecek birçok başka unvanı vardır (örneğin, Yşa. 53:1); ancak bu tür unvanların amacı, O'nun her durumdaki rolünü açıklamaktır (Söz olarak Tanrı'nın düşüncelerini açıklar, Rab'bin kolu olarak O'nun isteğini yerine getirir); bu ifadeler Oğul'un herhangi bir şekilde tamamen kişisel olmadığını ima etmezler. Ruh da böyledir: bir kişi olarak konuşur ve gönderir (Elç. 13:2, 4); seçer (Elç. 20:28), öğretir (Yu. 14:26), verir (Yşa. 63:14); kendisine karşı yalan söylenebilir ve bizzat sınanabilir (Elç. 5:3, 9); kendisine karşı direnilebilir (Elç. 7:51), kederlendirilebilir (Yşa. 63:10; Ef.4:30) ve kendisine karşı küfredilebilir (Mat. 12:31). Her şekilde Baba ve Oğul'un yanında gerçek bir kişi olarak tanıtılır.

PAYLAŞAN TANRI

1150'lerde Richard adında genç bir İskoç, Paris surlarının hemen dışında, Seine Nehri kıyısındaki Aziz Victor Manastırı'na girdi. Orada kendini Tanrı üzerine düşünmeye adadı ve kısa sürede döneminin en etkili yazarlarından biri olarak tanındı.

Richard, eğer Tanrı tek bir kişi olsaydı, doğası gereği sevgi dolu olamayacağını, çünkü ezelden beri (yaratılıştan önce) sevecek kimsesi olmayacağını savundu. Eğer iki kişi olsaydı, diye devam etti, Tanrı sevgi dolu olabilirdi, ama dışlayıcı, cömert olmayan bir şekilde olurdu. Sonuçta, iki kişi birbirini sevdiğinde, birbirlerine o kadar düşkün olabilirler ki, diğer herkesi görmezden gelebilirler ve böyle bir Tanrı iyi bir haber olmaktan çok uzak olurdu. Ancak iki kişi arasındaki sevgi mutlu, sağlıklı ve güvenli olduğunda, bunu paylaşmaktan mutluluk duyarlar. Richard, Tanrı'nın da böyle olduğunu söyledi. Mükemmel bir sevgiye sahip olan Baba ve Oğul, ezelden beri sevgilerini ve sevinçlerini Ruh'la ve Ruh aracılığıyla paylaşmaktan mutluluk duymuşlardır.

O hâlde, Tanrı paylaşımcı *hâle gelmesi* söz konusu değildir; Üçlübirlik olarak, Tanrı paylaşımcı bir Tanrı'*dır*, dahil etmeyi seven bir Tanrı'dır. Gerçekten de Tanrı'nın yaratmaya devam etmesinin nedeni budur. O'nun sevgisi saklamak için değil, yaymak içindir.

Onlarla aynı anda bahsi geçtiğinde (örneğin, Matta 28:19'da İsa öğrencilerine gidip öğrenciler yetiştirmelerini, onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz etmelerini buyurduğunda olduğu gibi), Kutsal Ruh'un kişisel olmadığını düşünmek için ne kadar neden varsa, Baba ve Oğul'un kişisel olmadığını düşünmek için de o kadar neden vardır.

Göksel Bir Karmaşıklık mı?

Görüyoruz ki, bu Tanrı'da Baba, Oğul ve Ruh olmak üzere üç gerçek ve farklı kişiyle karşı karşıyayız. Ve bunlar gerçek kişiler olmalıdır: eğer bunlar tek bir ilahi kişiliğin farklı yönleri olsalardı, aralarında gerçek bir sevgi olamazdı. Yine de onları zihnimizde ayrı tutmak açıkça bir mücadeledir. Kaç kez şöyle duyduğunuzu (ya da dua ettiğinizi) düşünün: "Sevgili Baba … bizim için öldüğün için teşekkür ederiz"; "Sevgili İsa … Oğlu'nu gönderdiğin için teşekkür ederiz. İsa'nın adıyla dua ediyoruz" vesaire.

Baba, Oğul ve Ruh'u bu şekilde bir karıştırıcının içine atmak teologlar tarafından kibarca *modalizm* olarak adlandırılır. Ben buna *moodalizm* (ruh hâli görüşü) demeyi tercih ediyorum. Moodalistler, Tanrı'nın üç farklı ruh hâline (ya da şekle) sahip tek bir kişi olduğunu düşünürler. Popüler bir moodalist düşünceye göre Tanrı eskiden (Eski Antlaşma'da) Baba gibi hissediyordu, otuz küsur yıl boyunca daha Oğul gibi bir mizaç benimsemeye çalıştı ve o zamandan beri daha Ruhsal olmaya karar verdi. Elbette bunun cazibesini anlıyorsunuz: bu açıklama işlerin çok karmaşık hâle gelmesini engelliyor.

Sorun şu ki, kişileri bir kez püre hâline getirdiğinizde, onların Müjdesi'ni tatmak imkânsız hâle gelir. Eğer Oğul sadece Tanrı'nın girip çıktığı bir ruh hâliyse, o zaman Oğul'da çocuk olarak evlat edinilmemiz harika bir şey değildir: Tanrı başka bir ruh hâline geçtiğinde, içinde bulunabileceğimiz bir Oğul olmayacaktır. Ve Tanrı, Oğul ruh hâlindeyken bile, çocukları olabileceğimiz bir Baba olmayacaktır. Ve eğer Ruh O'nun ruh hâllerinden sadece biriyse, Tanrı yoluna devam etmek istediğinde ne olacağını merak ediyorum. "O beni dolduruyor… O beni doldurmuyor…" Moodalistin elinde hiçbir güvence kalmamakla birlikte, kafası son derece karışık bir Tanrı kalmıştır. Bir şekilde Oğul kendi Babası olmalı, kendini göndermeli, kendini sevmeli, kendine dua etmeli, kendini kendi sağına oturtmalı vesaire. Her şey, cesurca söylemek gerekirse, oldukça aptalca görünmeye başlar.

Bir Tanrılar Grubu mu?

O hâlde, Baba, Oğul ve Ruh'un sadece üç ilahi ruh hâli değil, üç gerçek ve farklı kişi olduğu gerçeğini nasıl ciddiye alacağız? Elbette endişe, Üçlübirliğin ilahi kişilerin katılmayı seçebileceği bir tanrılar grubu ya da kulüp gibi görünmesidir. İneklerin ve koyunların kendi sürülerinde bir araya gelmesi gibi, ilahi kişiler de Üçlübirlikte toplanırlar. Ve eğer öyleyse, Üçlübirlik, antik Greklerin Olimpos Dağı gibi görünmeye başlar; Zeus, Apollo ve diğerleri orada birlikte yaşamayı seçtiklerinden, Baba, Oğul ve Ruh da Üçlübirlikte bir araya gelir.

Şimdi, Baba, Oğul ve Ruh birbirleriyle gerçek ilişkileri olan kişiler oldukları için (Baba Oğul'u sever vb.), Hristiyan teologlar mutlu bir şekilde ve utanmadan Üçlübirliğin paydaşlığından bahsetmişlerdir. On sekizinci yüzyıl teoloğu olan Jonathan Edwards "üçlünün topluluğu ya da ailesi" hakkında yazabilmiştir, hatta "Tanrı'nın mutluluğunun, diğer tüm gerçek mutluluklar gibi, sevgiden ve topluluktan oluştuğunu" söyleyecek kadar ileri gidebilmiştir.[4] Ama (ve bu büyük bir ama) bu, Üçlübirliğin Baba, Oğul ve Ruh'un katılmaya karar verdiği bir kulüp gibi olduğu anlamına gelmez. Onlar sadece birbirleriyle iyi –hatta çok iyi– geçinmeyi başaran üç kişi değildir.

Peki o zaman nedir? Başlangıca ve Baba'ya geri dönelim. Yaratılıştan önce, her şeyden önce, Baba'nın Oğlu'nu sevdiğini ve O'nu tevlit ettiğini gördük. Sonsuzluk boyunca Baba'nın yaptığı şey buydu. O bir noktada Baba *olmadı*; aksine, O'nun bizzat kimliği Oğul'u tevlit eden olmaktır. Kendisi budur. Dolayısıyla, Baba ve Oğul bir noktada birbirlerine rastlamış ve ne kadar iyi anlaştıklarını hayretle görmüş değildirler. Baba, Oğul ile olan ilişkisi sayesinde olduğu kişidir. Çeşme imgesini tekrar düşünün: bir çeşme su akıtmazsa çeşme değildir. Aynı şekilde, Baba da (Ruh aracılığıyla sevdiği) Oğlu olmadan Baba olmazdı. Ve Oğul da Babası olmadan Oğul olmazdı. O'nun varlığı Baba'dandır. Böylece Baba, Oğul ve Ruh'un farklı kişiler olmalarına rağmen birbirlerinden kesinlikle ayrılamaz olduklarını görürüz. Karışık değil, bölünmezlerdir. Onlar *birlikte* oldukları kişilerdir. Her zaman *birliktelerdir* ve bu nedenle her zaman birlikte *çalışırlar.*

Bu da Baba'nın Oğul'dan ya da Ruh'tan "daha fazla" Tanrı olmadığı anlamına gelir; sanki onlar olmadan da varmış ya da var olabilirmiş gibi. O'nun kimliği ve varlığı, kendi doluluğunu Oğul'a vermekle ilgilidir. O, Oğul'dan ayrılamaz. Bu aynı zamanda Baba, Oğul ve Ruh'un arkasında ve önünde bir "Tanrı" olmadığı anlamına da gelir. Aslında "Tanrı" hakkında konuşmanın sorunu da bu olabilir: bu da bizi, içinden Baba, Oğul ve Ruh'un çıktığı "Tanrı" adında bir şey (ya da daha kötüsü bir kişi) olduğunu düşünmeye kolayca sevk edebilir. Sanki bu "Tanrı"ya dua edilebilirmiş gibi. Sanki birisi böyle bir şeyle karşılaşmış ya da ilişki kurmuş gibi. Örneğin, bazen "Üçlübirlik Kalkanı" olarak adlandırılan bu geleneksel öğretim aracını ele alalım: tamamen kasıtsız olarak, bu, ortada Baba, Oğul ve Ruh'un yanı sıra "Tanrı" adında dördüncü bir şey olduğu izlenimini bırakabilir. Elbette durum böyle olsaydı, Üçlübirlikte sadece dört kişi olmazdı; aynı zamanda Baba, Oğul ve Ruh gerçekten de her biri aynı "şeyden" oluşan farklı tanrılar olurdu. Ancak Baba'yla başlayarak tüm bu çirkinliklerden kaçınırız: her şeyin arkasında, soyut bir "Tanrı" yerine, doğası kendini vermek ve Oğlu'nu tevlit etmek olan Baba'yı görürüz.

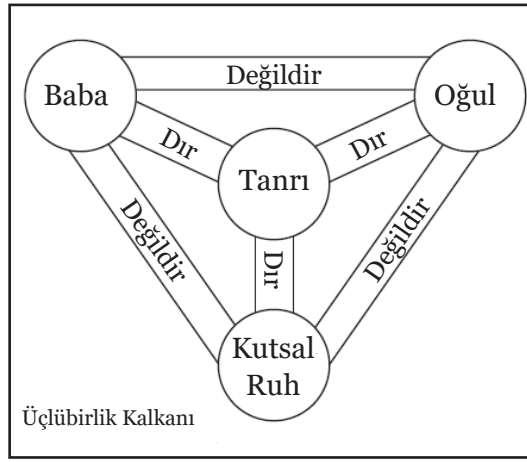

Üçlübirlik Kalkanı

Yeniden Yumurtalar ve Yoncalar

Şimdi Üçlübirliğin şu "örneklerine" geri dönelim: H_2O'nun üç hâli ve buna benzer tüm örnekler. Bu örnekler nasıl görünüyorlar? Üçlübirlik Tanrısı H_2O'ya mı benziyor, Baba siz O'nu ısıtınana ve O sulu Oğul'a dönüşene kadar buz gibi mi kalıyor; sonra buharlaşıyor ve ısıyı gerçekten yükselttiğinizde buharlı Ruh hâline mi geliyor? Hayır, bu sadece moodalizmdir (ruh hâli görüşü). Tanrı bir yonca yaprağı gibi midir, Baba, Oğul ve Ruh sadece üç parçadan mı ibarettir? Eminim yaşlı Hilarion bunları duyunca mezarında ters dönmüştür. Başka her şey bir yana, bu tür imgeler Tanrı'yı kişisel olmayan bir *şey* hâline getirir. Kişisel değil, sevgi dolu değil; öyleyse bu Baba, Oğul ve Ruh'a hiç benzemiyor.

AZİZ HİLARİON

İsmiyle neşeli, teolojisiyle neşeli: Hilarion buydu. (Bugün ona "Poitiersli Hilaire" deniyor ama bu sadece ne kadar üzücü bir durumda olduğumuzu gösteriyor). Bir kılıç gibi zekâsı ve bir kuzu gibi tavırlarıyla, Oğul'un ezelî tanrılığını savunmak için yaşamını ve özgürlüğünü feda etmiştir. Oğul'un bir noktada var olmaya başladığını savunan Arius'un takipçilerinin feci bir hata yaptıklarını güçlü bir şekilde savunmuştur: her zaman bir Oğul olmadığını söylemek, Tanrı'nın her zaman bir Baba olmadığı anlamına geliyordu. Dolayısıyla Tanrı özünde bir Baba değil, özünde sevgi dolu ve yaşam veren değil, başka bir şeydir.

Ancak Hilarion, Baba ve Oğul'un kendisinden gelmiş olabileceği "belirli bir hayali töz"e inanmayı kesinlikle reddetmiştir. Her şeyin temelinde "Tanrı" değil, Oğlu'nu sonsuza dek seven Baba vardır. "Tanrı," demiştir kendisi, "asla sevgiden başka bir şey ya da Baba'dan başka bir şey olamaz: ve seven kişi olarak O kıskanmaz; Baba olan, tamamen ve bütünüyle Baba'dır. Bu isim hiçbir uzlaşmayı kabul etmez: birinin kısmen baba olması ve kısmen baba olmaması mümkün değildir." Başka bir deyişle, Baba, Oğul ve Ruh'un ardında soğuk, soyut bir "Tanrı" ya da "Tanrı-şey" yoktur. En temelde Baba vardır ve bu da canlı bir sevgi Tanrısı anlamına gelir; kıskanç, yaşam düşkünü bir cimri değil, ancak yaşamını ve varlığını Oğlu'na vermekten zevk alan bir Tanrı.

Hilarion, insanların Baba, Oğul ve Ruh'un ardında herhangi bir "Tanrı" olabileceğini düşünmelerini engellemek için şu tavsiyede bulunmuştur: "Tanrı'yı Tek ve gerçek olarak kavrayabilmemiz için Baba ve Oğul'u ikrar etmek zorundayız."[a] Hilarion, Baba ve Oğul'la başlamadan Tanrı'yı tanımlamaya çalışmanın, basitçe farklı bir Tanrı'yla sonuçlanacağını görmüştür.

[a] Hilarius, *On the Trinity* 4.4; 9.61; 5.35.

Eğer Kutsal Kitap'ta bir imge varsa, bu Yaratılış 1 ve 2'de yer alır.

> Tanrı, "*Kendi* suretimizde, *kendimize* benzer insan yarata*lım*" dedi, "Denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, sürüngenlere, yeryüzünün tümüne egemen olsun." Tanrı insanı kendi suretinde yarattı, onu Tanrı'nın suretinde yarattı. Onları *erkek ve dişi* olarak yarattı. (Yar. 1:26-27)

Erkek ve kadın, Adem ve Havva arasındaki ilişki ve farklılıkta Tanrı'nın varlığını yansıtan bir şey vardır; Elçi Pavlus'un 1. Korintliler 11:3'te üzerinde durduğunu gördüğümüz bir şey. Havva Adem'den oldukça farklı bir kişidir ama yine de tüm yaşamını ve varlığını Adem'den alır. Ondan gelir, onun kemiklerinden kemik ve etinden ettir ve bedende onunla birdir (Yar. 2:21-24). Yapraklardan, yumurtalardan ve sıvılardan çok daha iyi olan bu durum, kişisel bir Tanrı'yı, Babası'ndan farklı olan ama yine de Baba'nın varlığının ta kendisi olan ve Ruh'ta O'nunla ebediyen bir olan bir Oğul'u yansıtır.

Salt Üçlübirlikçilik

Yuhanna, Müjdesi'ni, "İsa'nın, Tanrı'nın Oğlu Mesih olduğuna iman edesiniz ve iman ederek O'nun adıyla yaşama kavuşasınız diye" yazdığını söyler (Yu. 20:31). Ancak Tanrı'nın Oğlu'na iman etmeye yönelik bu en

temel çağrı bile Üçlübirlikçi bir inanca davettir. İsa, Tanrı'nın *Oğlu* olarak tanımlanır. Tanrı O'nun Babası'dır. Ve O, Ruh'la meshedilmiş olan Mesih'tir. Kutsal Kitap'ın İsası'yla başladığınızda, elde ettiğiniz Üçlübirlik Tanrısı'dır. O hâlde Üçlübirlik soyut bir kurgunun ürünü değildir: Baba'nın Ruh'la meshedilmiş Oğlu İsa'yı ilan ettiğinizde, Üçlübirlik Tanrısı'nı ilan etmiş olursunuz.

Arius'un gösterdiği şeyse bunun tersiydi: Oğul İsa'yla *başlamadığınızda*, Baba olmayan farklı bir Tanrı'ya ulaşırsınız. Çünkü Oğul, Tanrı'yı gerçekten tanımanın tek Yolu'dur: Baba'yı yalnızca O açıklar. Jean Calvin bir keresinde, Baba, Oğul ve Ruh hakkında düşünmeden Tanrı hakkında düşünmeye çalışırsak, o zaman "gerçek Tanrı'yı dışlayarak beynimizde sadece çıplak ve boş bir Tanrı ismi uçuşur" diye yazmıştı.[5] Calvin oldukça haklıydı. Çünkü İsa'nın ortaya koyduğu Üçlübirlik Tanrısı ile diğer tüm tanrılar arasında dünya kadar fark vardır.

Bu Tanrı basitçe diğerlerinin kalıbına sığmayacaktır. Çünkü Üçlübirlik, Tanrı'ya yapılmış gereksiz bir eklenti, O'na takılabilecek isteğe bağlı bir yazılım değildir. Bu Tanrı özünde farklıdır, çünkü özünde Yaratıcı, Hükümdar ya da hatta soyut bir anlamda "Tanrı" değildir: O, Baba'dır, Ruh'un paydaşlığında Oğlu'nu sever ve O'na yaşam verir. Özünde sevgi olan, her şeyden önce "asla sevgiden başka bir şey olamayacak" bir Tanrı. Böyle bir Tanrı'ya sahip olmak her şeyi mutlu bir şekilde değiştirir.

2

Yaratılış

BABA'NIN SEVGİSİ TAŞAR

Yalnızlık Çeken Tanrı, Sigara İçmiyor, İyi Mizah Anlayışına Sahip Çekici Bir Yaratılış Arıyor

Bir an için Tanrı olduğunuzu hayal edin. Eminim bunu daha önce de yapmışsınızdır. Şimdi düşünün: Hiç ilahi bilgeliğiniz ve gücünüzle bir evren yaratmak ister miydiniz ve eğer isteseydiniz, neden isterdiniz? Kendinizi yalnız hissettiğiniz ve arkadaş istediğiniz için mi? Şımartılmaktan hoşlandığınız ve bazı hizmetçiler (kullar ya da köleler) istediğiniz için mi? Bu, sorulabilecek en derin sorulardan biridir: Eğer bir Tanrı varsa, neden başka bir şey var? Neden evren var? Neden biz varız? Tanrı neden bir yaratılışa sahip olmaya karar vermiş olabilir?

Bu sorulara yanıt bulmaya yönelik ilk girişimlerden biri, eski Babil'in yaratılış efsanesi *Enuma Eliş*'te görülebilir. Orada tanrı Marduk açıkça şöyle ifade eder: tanrıların köle sahibi olabilmesi için insanoğlunu yaratacaktır. Bu şekilde tanrılar arkalarına yaslanıp insani iş gücünün emeğiyle yaşayabilirler. Marduk diğer tanrıların çoğundan daha açık sözlüdür ama hangi dinden olursa olsun, o zamandan beri çoğu tanrı onun yaklaşımını beğenme eğiliminde olmuştur. Ve onları kim suçlayabilir ki? Onun mantığı son derece çekicidir. Eğer bir tanrıysanız.

Aslında çoğu tanrının Marduk'un izinden gitmesinin nedeni sadece kişisel bir tercih meselesi değildir. Her şeyin kaynağı ve nedeni olan bir tanrı düşünün. Herkesi ve her şeyi o var etmiştir. Şimdi başka herhangi bir şeyin var olmasına neden olmadan önce, bu tanrı yapayalnızdı. Henüz

Aristoteles

kimseyi yaratmamıştı. O durumda sonsuza kadar yalnızdı. Ve böylece, sonsuzluk boyunca bu yalnız tanrının hiç kimsesi ve sevecek hiçbir şeyi olmayabilirdi. Başkalarına duyduğu sevginin onun varlığının merkezinde olmadığı açıktır. Elbette muhtemelen kendisini seviyor olurdu, ancak böyle bir sevgiyi bencilce ve gerçekten *sevgi dolu olmayan* bir sevgi olarak düşünme eğilimindeyiz. Bu nedenle, doğası gereği, bu yalnız ve tek başına olan tanrı temelde dışa dönük şekilde sevgi dolu değil, içe dönük olmalıdır. Esasen, o tamamen kendi kendini tatmin etmekle ilgilidir. Dolayısıyla, yaratmasının tek nedeni de budur.

İslam'da tam da bu noktada çok ilginç bir gerilim vardır. Geleneksel olarak, Allah'ın, kendisini sonsuzluktaki hâliyle tanımlayan doksan dokuz ismi olduğu söylenir. Bunlardan biri de "Seven"dir. Ama Allah sonsuzlukta nasıl sevgi dolu olabilir? Yaratmadan önce varoluşta sevebileceği başka hiçbir şey yoktu (ve bu unvan benmerkezci sevgiyi değil, başkalarına duyulan sevgiyi ifade eder). Tek seçenek Allah'ın yarattıklarını ezelden beri sevmesidir. Ancak bu kendi içinde muazzam bir sorun ortaya çıkarır: Allah'ın kendi içinde olduğu kişi ("seven") olması için yarattıklarına ihtiyacı varsa, o zaman Allah kendi yarattıklarına bağımlıdır ve İslam'ın temel inançlarından biri Allah'ın hiçbir şeye bağımlı olmadığıdır.

Sorun da burada yatmaktadır: sevgi bir başkasını sevmeyi gerektirirken, tek başına bir Tanrı nasıl ezelden ve özünde sevgi dolu olabilir? M.Ö. 4. yüzyılda Atinalı filozof Aristoteles de benzer bir soruyla boğuşuyordu: İyilik bir *başkasına karşı* iyi olmayı gerektirirken Tanrı nasıl ezelden ve özünde iyi olabilir? Aristoteles'in yanıtı, Tanrı'nın ezelden nedensiz neden *olduğudur.* Tanrı budur. Bu nedenle yaratılışın ezelden beri var olmasına

neden olmalıdır, bu da evrenin ezelî olduğu anlamına gelir. Bu şekilde Tanrı gerçekten ve ezelden iyi olabilir, çünkü evren ezelden onunla birlikte var olur ve o ezelden iyiliğini ona verir. Başka bir deyişle, Tanrı ezelden kendini veren ve iyi olandır, çünkü *evrene karşı* ezelden fedakâr ve iyi olandır. Ancak bu bir kez daha Tanrı'nın kendisi olabilmesi için dünyaya ihtiyacı olduğu anlamına gelir. Esasen, olduğu kişi olmak için buna bağımlıdır. Teknik olarak "iyi" olsa da, Aristoteles'in tanrısı pek iyi yürekli ya da sevgi dolu değildir. Kutsayabileceği (bereketleyebileceği) bir dünya yaratmayı özgürce seçmez; daha çok, evren ondan yayılan bir şeydir.

Üçlübirlik olmayan tanrılar ve yaratılışla ilgili sorunlar bunlardır. Sonsuzluğu tek başına geçirmiş olan tek kişilik tanrılar kaçınılmaz olarak benmerkezci varlıklardır ve bu yüzden niçin başka bir şeyin var olmasına neden olduklarını anlamak zorlaşır. En büyük zevki aynaya bakmak olan bir tanrı için evrenin varlığı rahatsız edici bir dikkat dağıtıcı olmaz mı? Yaratmak, böyle bir tanrının yapması için son derece doğal olmayan bir şey gibi görünmektedir. Ve eğer bu tür tanrılar yaratırlarsa, bunu her zaman temel bir ihtiyaçtan ya da yarattıkları şeyi yalnızca kendi tatminleri için kullanma arzusundan dolayı yapıyor gibi görünürler.

Tanrı'nın Coşkusu

Baba, Oğul ve Ruh söz konusu olduğunda her şey değişir. Burada özünde yalnız olmayan, ama Baba'nın Oğul'u Ruh'ta sevdiği gibi ezelden beri seven bir Tanrı vardır. Başkalarını sevmek bu Tanrı için hiç de garip ya da yeni bir şey değildir; kim olduğunun temelinde bu vardır.

Baba Tanrı'yı düşünün: O, doğası gereği yaşam verendir. O bir babadır. Bir baba olmayan kısır bir tanrının yaşam verip bir yaratılış doğurup doğuramayacağını merak etmek gerekir. Ancak Baba için böyle bir şüphe söz konusu olamaz: O ezelden beri verimli, kudret sahibi, yaşam veren olmuştur. Böyle bir Tanrı için (ve sadece böyle bir Tanrı için) daha fazla yaşam vermesi ve dolayısıyla yaratması çok doğal ve tümüyle şaşırtıcı görünmemektedir.

Karl Barth burada açmaya çalışacağımız derin (ama yoğun bir şekilde ifade edilmiş!) bir saptamada bulunmuştur:

> Tanrı kendi içinde yalnız olmadığı bir özgürlük ve sevgi içinde nasıl Oğul'u ezelden tevlit edense –ki Oğul da ezelden Baba tarafından tevlit edilir– aynı özgürlük ve sevgi içinde, O aynı zamanda Yaratıcı olarak *ad extra* [dışa doğru] döner ki, mutlak ve dışsal olarak yalnız olmasın ancak özgürlük içinde seven Biri olsun. Başka bir deyişle, Tanrı'nın kendi içinde nasıl sağır ya da dilsiz değilse ancak Sözü'nü ezelden beri konuşuyor ve işitiyorsa, O ezeliyetinin dışında da işitilmekten ya da yankıdan, yani yaratığın kulaklarından ve seslerinden yoksun olmak istemez. Baba ile Oğul ya da Tanrı ile Sözü arasındaki ezelî paydaşlık, böylece Tanrı ile yaratığı arasındaki çok farklı ama benzer olan paydaşlıkta bir karşılık bulur. Bu, ebedî Oğul'un Babası'na, bu sıfatıyla ebedî Söz'ü konuşan Kişi'ye uygundur; O'nun *ad ekstra* [dışa doğru] ilişkilerinde Yaratıcı olması tamamen O'na yakışır.[1]

Evet, teologlar genellikle böyle yazarlar. Demek istediği şudur: Baba Tanrı, Oğlu'nu sonsuza dek sevdiğine göre, başkalarını da sevebilmesi için dönüp onları yaratması tamamen O'na özgüdür. Şimdi Barth kesinlikle Oğul Tanrı'nın yaratıldığını ya da herhangi bir şekilde tamamen Tanrı olmadığını söylememektedir. Baba her zaman *bir başkasını* sevmekten zevk almıştır ve bu nedenle sevmek için başkalarını yarattığı yaratma eylemi O'nun için tamamen uygun görünmektedir.

Bu nedenle Oğul Tanrı İsa Mesih, yaratılışın Mantığı, yani tasarım planıdır. O, Baba tarafından ezelden beri sevilen kişidir; yaratılış, bu sevginin başkaları tarafından da zevk alınabilmesi için dışa doğru genişletilmesiyle ilgilidir. Sevgi pınarı taşmıştır. Baba, Oğlu'ndan o kadar hoşnuttur ki, O'na olan sevgisi taşmış, böylece Oğul birçok oğul arasında ilk doğan olabilmiştir. Pavlus'un Romalılar 8:29'da belirttiği gibi, "Tanrı önceden bildiği kişileri Oğlu'nun benzerliğine dönüştürmek üzere önceden belirledi. Öyle ki, Oğul birçok kardeş arasında ilk doğan olsun" (ayrıca bkz. Ef. 1:3-5). Bu Tanrı, yanında bir başkasının bulunmasından rahatsızlık duymaz: bundan zevk alır. Sevgisini Oğlu'nun üzerine yağdırmaktan her zaman zevk almıştır ve yaratılışta da sevgisini Oğlu aracılığıyla sevdiği çocukların üzerine yağdırmaktan zevk alır.

İlginçtir ki, Pavlus Koloseliler'de Oğul'dan "bütün yaratılışın ilk doğanı" olarak söz ederken, bu fikri doğrudan Oğul'un Tanrı'nın "sureti" olduğu gerçeğiyle ilişkilendirir. "Görünmez Tanrı'nın görünümü, bütün yaratılışın ilk doğanı O'dur" (Kol 1:15). Oğul Tanrı'nın görünümüdür (suretidir) ve bize Babası'nın nasıl olduğunu mükemmel bir şekilde gösterir. "Oğul, Tanrı yüceliğinin parıltısı, O'nun varlığının öz görünümüdür" (İbr. 1:3; ayrıca bkz. 2.Ko. 4:4). Ve böylece, görkemli bir şekilde Babası'ndan çıkıp giderken, "parlarken" ve "yayılırken", bize Baba'nın esasen *dışa dönük* olduğunu gösterir. Böyle bir Tanrı'nın yaratması şaşırtıcı değildir. Ve bizim de Tanrı'nın suretinde yaratılmamız ve Mesih'in benzeyişine uygun hâle getirilmemiz, sevginin bu dışa dönük hareketinin bir devamıdır. Oğlu'nda kendisinin dışa dönük bir Sureti'ne sahip olmayı seven Tanrı, sevgisinin (kendileri de dışa dönük olan) birçok suretine sahip olmayı sever.

İsa'nın Yuhanna 17'deki başkâhinlik duasının sonunda söylediği bir şey, O'nun için Babası'ndan parlayan Tanrı'nın yüceliği (ya da Tanrı'dan çıkan Tanrı Sözü) olmanın ne anlama geldiğini açıkça göstermektedir:

> Baba, bana verdiklerinin de bulunduğum yerde benimle birlikte olmalarını ve benim yüceliğimi, bana verdiğin yüceliği görmelerini istiyorum. Çünkü *dünyanın kuruluşundan önce sen beni sevdin*. Adil Baba, dünya seni tanımıyor, ama ben seni tanıyorum. Bunlar da beni senin gönderdiğini biliyorlar. *Bana beslediğin sevgi onlarda olsun*, ben de onlarda olayım diye senin adını onlara bildirdim ve bildirmeye devam edeceğim." (Yu. 17:24-26)

Baba onu dünyanın yaratılışından önce sevmiştir ve Baba'nın O'nu göndermesinin nedeni, Baba'nın O'na olan sevgisinin başkalarında da olması içindir. Oğul'un hem yaratılışta hem de kurtuluşta Baba'dan çıkmasının nedeni budur: Baba'nın Oğul'a olan sevgisi paylaşılabilsin diye.

Oğul bir anlamda yaratılışın modeli olduğu için, Baba'ya verdiği karşılık aynı zamanda yaratılışın ve tüm yaratıkların kendilerinin nasıl karşılık vermesi gerektiğinin de modelidir. İsa "dünya Baba'yı sevdiğimi öğrenmeli" demiştir (Yu. 14:31). Ve böylece, tıpkı Baba'nın Oğul'a olan

sevgisine bizi de dahil etmeye, bizimle paylaşmaya karar vermesi gibi, Oğul da Baba'ya olan sevgisine bizi de dahil etmeyi seçmiştir. Babası'nın sevgisini kendisine geri yansıtmaktan zevk alır ve Tanrı'nın yanında olmak, O'na benzemek, O'nun çocuğu olmak budur. Bizler, O'nun sevgisini bilerek Tanrımız Rab'bi sevebilelim diye yaratıldık.

Tüm bunlar, Üçlübirlik Tanrısı'nın doğasının diğer tanrıların doğasıyla tamamen çeliştiğini söylemek içindir. C. S. Lewis, *Gizlisonda Mektupları* (*Screwtape Letters*) adlı kitabında (bariz muhtaç ve yalnız tanrı olan) İblis ile coşkulu, fedakâr, taşan sevginin yaşayan Tanrısı arasındaki farkı çok iyi yakalamıştır. Kıdemli bir şeytan olan Screwtape şöyle yazar:

> O'nun insanlara olan sevgisi ve O'na kulluğun kusursuz özgürlük olduğu hakkındaki tüm konuşmaların (birinin memnuniyetle inanacağı gibi) sadece bir propaganda değil, dehşet verici bir gerçek olduğu gerçeğiyle yüzleşilmek zorundadır. O *gerçekten* de evreni Kendisi'nin bir sürü tiksindirici küçük kopyasıyla doldurmak istiyor; bunlar öyle yaratıklar ki, onların yaşamı, kendi küçük ölçeğinde, O'na niteliksel olarak benzeyecek; bu da, Tanrı'nın onları kendi içine yutup yok etmesinden dolayı değil, onların iradelerinin özgürce O'na uyum göstermesiyle olacak. Biz sonunda yiyecek olabilecek sığırlar istiyoruz; ama O sonunda oğullar olabilecek hizmetkârlar istiyor. Biz almak istiyoruz; ama O vermek istiyor. Biz boşuz ve doldurulmak istiyoruz; O dolu ve taşıyor.[2]

KONUYA YABANCI KALMAK

Korfu'da bir tatilde asla kullanmayacağınız iki Grekçe sözcük vardır. İlki *hypostasis* (hipostaz). Biliyorum, kulağa kötü bir cilt rahatsızlığı gibi geliyor, ama aslında "temel" gibi bir anlama geliyor (*hypo* = "altında"; *stasis* = "duran veya var olan bir şey"). Grekçe Eski Antlaşma'da bu sözcük Mezmur 69:2'de mezmur yazarı "Dipsiz batağa gömülüyorum, *basacak yer* [*hypostasis*] yok" derken kullanılır. Başka bir deyişle, altında dayanabileceği sağlam bir şey yoktur. Ama aynı zamanda İbraniler 1:3'te Tanrı'nın "varlığını" tanımlamak için kullanılan sözcüktür ("Oğul, Tanrı yüceliğinin parıltısı, O'nun varlığının [*hypostasis*] öz görünümüdür"). Hypostasis, Baba'nın "varlığını", yani O'nun için temel olan şeyi tanımlar.[a]

Diğer sözcük *ekstasis*'tir ve coşkunluğu ifade eden *ekstaz* sözcüğünü buradan alırız. Kendinden geçmiş olmak ya da kendinin dışında olmakla ilgili bir sözcüktür (*ek* = "dışarıda"; *stasis* = "duran ya da var olan bir şey").

Görmekte olduğumuz şey, Baba, Oğul ve Ruh'un *ekstasis*te *hypostasis*lerinin (coşkunlukta temellerinin) olduğudur. Yani, Tanrı'nın en içteki varlığı (*hypostasis*) dışa dönük, sevgi dolu, yaşam veren bir varlıktır. Üçlübirlik Tanrısı *coşkun* bir Tanrı'dır: yaşamını kendine saklayan bir Tanrı değil, ancak çarmıhta kendini açıkladığı o üstün anda göstermiş olduğu gibi, yaşamını veren bir Tanrı'dır. Baba kendi kimliğini, yaşamını ve varlığını Oğul'a vererek bulur; Oğul da yaşamını Ruh aracılığıyla bizimle paylaşarak Babası'nı sergiler.

---

[a] Teologlar Baba, Oğul ve Ruh'un her birinin bir *hypostasis* olduğunu söyler olmuşlardır. Bununla kastettikleri şey hayati önem taşımaktadır: Tanrı'da Baba, Oğul ve Ruh'tan daha temel bir şey yoktur. Onların arkasında ya da içinden çıktıkları bir "Tanrı" ya da "Tanrı-şey" yoktur.

Screwtape yalnız da değildir: Efeslilerin Artemis'iyle oldukça benzer şekillerde düşünüyor gibi görünmektedir. Elçilerin İşleri 19'da, put yapan Dimitrios'un şikâyeti şudur ki, Pavlus'un "elle yapılan tanrıların gerçek tanrılar olmadığını" söylemesine izin verilirse, o zaman,

> Hem bu sanatımız saygınlığını yitirmek tehlikesiyle karşı karşıyadır, hem de ulu tanrıça Artemis'in Tapınağı'nın hiçe sayılması ve bütün Asya İli'yle bütün dünyanın tapındığı tanrıçanın, ululuğundan yoksun kalması tehlikesi vardır." Oradakiler bunu duyunca öfkeyle doldular. "Efesliler'in Artemisi uludur!" diye bağırmaya başladılar. (Elç. 19:27-28)

Başka bir deyişle, Artemis'in ilahi ululuğu, kendisine ibadet edenlerin hizmetine bağlıdır. Kendi içinde boş ve asalak görünmektedir, sanki ihtişamı köleleri tarafından tapınağına getirilen gümüşün parıltısından başka bir şey değildir.

Trajedi şu ki, pek çok kişi yaşayan Tanrı'nın burada şeytani olan kişi olduğunu düşünmektedir, sanki bizi sadece bizden bir şeyler elde etmek, talep etmek, almak için yaratmış gibi. Ancak Şeytan ve Üçlübirlik Tanrısı arasındaki zıtlık bundan daha keskin olamazdı: birincisi boş, aç, açgözlü, kıskançtır; ikincisi ise eliaçık, cömert, ışıl ışıl parlayan ve fedakârdır.[3] Ve *dolayısıyla* Üçlübirlik Tanrısı yaratabilir ve yaratır. O hâlde lütuf, yalnızca günah işleyenlere gösterdiği iyilik değildir; yaratılışın kendisi, Tanrı'nın sevgisinden akan bir lütuf eseridir. Sevgi bu Tanrı için sadece bir tepki değildir. Aslında sevginin tepkiyle hiçbir ilgisi yoktur. Tanrı'nın sevgisi yaratıcıdır. *Sevgi önce gelir.* Tanrı, yaşamı ve varlığı karşılıksız bir armağan olarak verir; çünkü yaşamı, varlığı ve iyiliği maya gibidir, gerçekten iyi olan daha fazlası olabilsin diye yayılır.

On sekizinci yüzyıl New England teoloğu Jonathan Edwards bunu çarpıcı bir şekilde ifade etmiştir. Tanrı'nın dünyayı yaratmaktaki amacının Tanrı'nın kendisi *olduğunu* söylemiştir. Ancak bu Tanrı'nın *kendiliği* (benliği) diğerlerinden çok farklı olduğu için, bunun anlamı, diğer tanrılar için taşıyacağı anlamdan tamamen farklıdır. Bu Tanrı'nın kendiliği, almakta

değil, vermekte bulunur. Bu Tanrı bir iyilik pınarı gibidir ve bu nedenle Edwards demiştir ki, "kendini araması" demek, "kendisinin yayılmasını ve ifade edilmesini" aramak *anlamına gelir*; başka bir deyişle, kendisinin, yaşamının ve iyiliğinin paylaşılmasını aramaktır.[4] O'nun doğası dışarı çıkmak ve kendi doluluğunu paylaşmakla ilgilidir ve dolayısıyla O'nun tüm yönelimi budur. Diğer tüm tanrıların aksine, bu Tanrı'nın coşkun doğası, O'nun zevkinin "yaratılandan almaktan ziyade, yaratılana yayma ve iletme zevki" olduğu anlamına gelir.[5]

Üçlübirlik Tanrısı Nasıl Yarattı?

Yaratılışın ardındaki neden Baba'nın Oğul'a olan sevgisi olduğu için, İznik İman Açıklaması yaratılışı özellikle Baba'ya atfeder: "Yerin ve göğün, görünen ve görünmeyen her şeyin yaratıcısı, her şeye kadir tek Baba Tanrı'ya inanıyoruz." Var olmayı emreden O'dur ve bu O'nun sevgisinden akmaktadır. Böylece Vahiy 4:11'deki haykırış özellikle O'na yükselir: "Rabbimiz ve Tanrımız! Yüceliği, saygıyı, gücü almaya layıksın. Çünkü her şeyi sen yarattın; hepsi senin isteğinle yaratılıp var oldu."

TANRI'NIN SEVGİSİNİN GÜNEŞİNDE

İnsanlar genellikle "Püritenleri" kasvetli ve donuk bir grup olarak düşünür: somurtkan, seçici ve açıkçası, güvercinlerin üzerlerine tüneyebileceği kadar sıkıcı. Bazıları gerçekten de öyleydi.

Ama Richard Sibbes değil. Shakespeare ile hemen hemen aynı dönemde yaşamış olan Sibbes, Tanrı'nın şefkati ve sevgisinden o kadar etkileyici bir şekilde söz eden Püriten bir vaiz ve teologdu ki, "bal ağızlı" vaiz olarak tanındı. Yine de bu sadece Sibbes'in neşeli bir mizaçla doğmuş olmasından kaynaklanmıyordu; kendisi Tanrı'ya bakış açımızın bizi en derinden şekillendirdiği konusunda ısrarcıydı. İbadet ettiğimiz şeye benzeriz.[a]

Richard Sibbes (1577-1635)

Ve Sibbes, Üçlübirlik Tanrısı'nı açıkça hoş, iyi yürekli ve sevimli olarak görmüştür: yaşayan Tanrı'dan şöyle bahsetmiştir: "ışınlarını ve tesirini aşağı şeylere yaymaktan, her şeyi verimli kılmaktan zevk alan, yaşam veren, ısıtan bir güneş. Tanrı'da öyle bir iyilik vardır ki, tıpkı bir pınarda ya da süt içmeyi seven bir memede olduğu gibidir."[a] Yani, Tanrı sıcak ve yaşam veren besinlerle dolup taşar, vermeye bizim aldığımızdan çok daha isteklidir. Ve tam da bu nedenle dünyayı yarattığını açıklamıştır:

> Eğer Tanrı iletişim kuran, yayılan bir iyiliğe sahip olmasaydı, dünyayı asla yaratmazdı. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh dünya var olmadan önce kendi içlerinde mutluydular ve birbirlerinden zevk alıyorlardı. Tanrı'nın iyiliğini paylaşmaktan ve yaymaktan zevk aldığı gerçeğinden ayrı, hiçbir zaman bir yaratılış ya da kurtuluş olmazdı.[b]

O hâlde, Tanrı'nın kendini tatmin etmek ya da kendisi olmak için dünyayı yaratması *gerekmiyordu*. Bu Tanrı'nın ilahi ululuğu dünyaya bağımlı değildir. Baba, Oğul ve Ruh "dünya var olmadan önce kendi içlerinde mutluydular ve birbirlerinden zevk alıyorlardı". Ancak Baba, Oğlu'yla olan paydaşlığından o kadar hoşnuttu ki, bunun iyiliğinin yayılmasını ve başkalarına iletilmesini ya da paylaşılmasını istedi. Yaratılış, sevgiden başka hiçbir şeyden kaynaklanmayan özgür bir seçimdi.

Sibbes'i Tanrı benzeyişinin böylesine çekici bir modeli yapan, Tanrı'nın böylesine güneşli, iyilik ve sevgiyle ışıldayan bir varlık olduğu bilgisiydi. Çünkü şöyle demiştir: "Tanrı'nın Ruhu'yla yönetilenler, O'na benzerler; kendini açmayı seven, iletişimsel, yayılmacı bir iyiliğe sahiptirler."[c] Başka bir deyişle, Tanrı'nın sevgisini bilerek sevgi dolu oldu; ve Tanrı'nın kim olduğuna dair anlayışı onu manyetik bir güler yüzlülüğe sahip bir adama, vaize ve yazara dönüştürdü. Bu sevecenlik vaazlarında parladı; yazılarından hâlâ ışıldamaktadır; ve yaşamına bakıldığında, sıcak ve kalıcı dostluklar kurma konusunda oldukça olağanüstü bir yeteneğe sahip olduğu açıktır. Tanrısı gibi olmuştu.

---

[a] Richard Sibbes, "The Successful Seeker," *Works of Richard Sibbes* içinde (Edinburgh: James Nichol, 1862-64), 6:113.

[b] A.g.e.

[c] A.g.e.

Ancak, Yaratılış 1'de görülebileceği gibi, O, Sözü ve Ruhu aracılığıyla yaratır. İkinci yüzyıl teologlarından Lyonlu İreneus bu nedenle Oğul ve Ruh'tan Baba'nın "iki eli" olarak bahsetmeyi severdi. Oğul ve Ruh'un gerçek kişiler olmadığını ima etmek istememiştir (İsa'nın kendisi Ruh'tan "Tanrı'nın parmağı" olarak bahsetmeye hazırdı: Mat. 12:28 / Lu. 11:20 ayetlerini karşılaştırın [Kitab-ı Mukaddes Çevirisi]); Oğul ve Ruh, Baba'nın isteğini gerçekleştiren Baba'nın aracılarıdır.

Bununla birlikte, Oğul'un ve Ruh'un yaratılıştaki rolleri oldukça farklıdır. Geçen bölümde gördüğümüz gibi, Yaratılış 1'de Söz, havada süzülen

(hareket eden) Ruh'un gücüyle yayılır, böylece Tanrı'nın Nefesi'nde Sözü duyulur: "Işık olsun!" Böylece Baba Sözü *aracılığıyla* yaratır (Yu. 1:3), Söz onun yürütme koludur. Bu, Oğul'un Babası'nın yaratma işine o kadar tam olarak dahil olduğu anlamına gelir ki, Pavlus şöyle yazabilir: "Görünmez Tanrı'nın görünümü, bütün yaratılışın ilk doğanı O'dur. Nitekim yerde ve gökte, görünen ve görünmeyen her şey –tahtlar, egemenlikler, yönetimler, hükümranlıklar– O'nda yaratıldı. Her şey O'nun aracılığıyla ve O'nun için yaratıldı" (Kol. 1:15-16).

"Ve O'nun için." Baba'yı yaratmaya iten, Oğul'a duyduğu taşkın sevgidir ve yaratılış Oğlu'na verdiği armağandır. Baba Oğlu'nu varis, "her şeye mirasçı" yapar (İbr. 1:2; ama ayrıca bkz. Yas. 32:8-9; Mez. 2:8). Ve böylece Oğul sadece yaratılışın harekete geçirici kaynağı değil, aynı zamanda amacıdır. Oğul Alfa ve Omega'dır, yaratılışın başlangıcı ve sonudur. Şimdi burada hayret verici bir şeye geliyoruz: Baba'nın Oğul'a olan sevgisi bizimle paylaşılmak üzere ortaya çıktığı için, Oğul'un mirası da (olağanüstü olarak!) bizimle paylaşılır. "Eğer Tanrı'nın çocuklarıysak, aynı zamanda mirasçıyız… Tanrı'nın mirasçılarıyız, Mesih'le ortak mirasçılarız" (Rom. 8:17). Bu, Baba'nın Oğul'a olan sevgisini bizimle paylaştığı muhteşem gerçeğin fiziksel bir ifadesidir: yumuşak huylu olanlar yeryüzünü miras alacaktır!

Alfa ve Omega

Bu nedenle, bazı Kutsal Yazılar yaratılıştan Baba'nın işi olarak bahseder (O'nun sevgisinde tasarlanır); diğerleri yaratılıştan Oğul'un işi olarak bahseder (Oğul, Babası'nın isteğini yerine getirir); ama yine diğerleri Ruh'un işi olarak bahseder. "Gökler RAB'bin sözüyle, gök cisimleri ağzından çıkan *solukla* [ya da Ruh'la] yaratıldı" (Mez. 33:6). Nasıl? Ruh'un rolü nedir? Ruh'un Söz'ü güçlendirdiğini daha önce görmüştük,

ama daha da fazlasını yapar: Oğul her şeyi kurar ve sürdürürken (İbr. 1:3), Ruh yaratılış işini mükemmelleştirir ya da tamamlar. Eyüp 26:13 bunu hoş bir şekilde ifade eder: "Onun Ruhu ile gökler *süslenir*" (Kitab-ı Mukaddes Çevirisi). Başka bir deyişle, Ruh gökleri ve yeri süsler ve güzelleştirir. Yaratılış 1'de güvercin gibi havada süzülen Ruh'a dair edindiğimiz ilk görüntüde çok önemli bir şey yakalanır. O da, yumurtalarının üzerine konan anaç bir güvercin gibi, Ruh'un yaratılmış olana yaşam vererek onu canlandırmasıdır. Bu nedenle, İznik İman Açıklaması, Baba'dan "göğün ve yerin Yaratıcısı" olarak bahsederken, Ruh'tan da "Rab ve yaşam veren" olarak bahseder.

Yaşam, Tanrı'nın her zaman sahip olduğu bir şeydir ve yaratılışta artık bizimle paylaştığı bir şeydir. O, Ruhu aracılığıyla bize yaşam üfler. Ve sadece başlangıçta değil: yaşam vermek her zaman Ruh'un işidir. Eyüp kitabında Elihu şöyle der: "Beni Tanrı'nın Ruhu yarattı, Her Şeye Gücü Yeten'in soluğu yaşam veriyor bana" (Eyü. 33:4). Ruh, yaratılışa sürekli olarak canlılık verir ve tazeler. O, yaratılışı -ve yarattıklarını- *verimli* kılmaktan zevk alır. Yeşaya, Ruh yukarıdan üzerimize döküldüğünde, "çöl meyve bahçesine, meyve bahçesi ormana dönecek" (Yşa. 32:15) diye yazar. Mezmur yazarı şöyle ilahi söyler: "Ruhun'u gönderince [yaratıklar] var olurlar, yeryüzüne yeni yaşam verirsin" (Mez. 104:30). O hâlde yaratıcılığın, zanaat, süsleme ve güzelleştirme yeteneğinin Ruh'un bir armağanı olmasına şaşmamak gerekir:

> RAB Musa'ya şöyle dedi: "Bak, Yahuda oymağından özellikle Hur oğlu Uri oğlu Besalel'i seçtim. Beceri, anlayış, bilgi ve her türlü ustalık vermek için onu ruhumla doldurdum. Öyle ki, altın, gümüş, tunç işleyerek ustaca yapıtlar üretsin; taş kesme ve kakmada, ağaç oymacılığında, her türlü sanat dalında çalışsın. (Çık. 31:1-5)

Ruh, yarattıklarını güzellikle canlandırır. Gerard Manley Hopkins, günahtan yorgun düşmüş bir dünyayı bile tazeleyen Ruh'un işini yazarken bunu çok güzel bir şekilde yakalamıştır:

En derinlerinde en güzel tazelik yaşar;
Ve kara Batı'nın son ışıkları sönmüş olsa da
Ah, sabah, doğudaki kahverengi eşikte doğar;
Çünkü Kutsal Ruh eğilmiş orada
Dünyanın üstünde sıcak göğsü ve parlak kanatlarıyla
kuluçkaya yatar.[6]

"Ve İyi Olduğunu Gördü"

Baba Tanrı, yanında bir başkasının (ezelî Oğlu'nun) olmasından mutluluk duyan bir Tanrı'dır. O, bunun iyi olduğunu düşünen bir Tanrı'dır. Ve bu nedenle de yarattıklarını iyi ilan edebilen bir Tanrı'dır. Eğer sonsuza dek yalnız olsaydı, sadece kendisiyle meşgul olsaydı, bunu yapabileceğine inanmak zordur. O'nun yanında başka bir şeyin yeni varlığı kesinlikle bir sıkıntı olurdu ya da belki de bir rakip gibi görünürdü. Örneğin, son derece etkili Müslüman ilahiyatçı Ebu Hamid el-Gazzali'nin (1056-1111) bir zamanlar yazdığı bir şeyi ele alalım: "Allah gerçekten de onları [insanları] sever, ama gerçekte kendisinden başka hiçbir şeyi sevmez, çünkü O [varlığın] bütünüdür ve varlıkta O'ndan başka hiçbir şey yoktur."[7]

Allah gerçekten "kendisinden başka hiçbir şeyi sevmediği" için, sevgisini başkalarına ifade etmek için gerçekten dışa dönmez. Dolayısıyla başka bir şeyin var olması için hiçbir neden olamaz. Bu nedenle, gerçekten de "O'ndan başka hiçbir varlık yoktur." Elbette Kur'an Allah'ın sevgisinden ve yaratılıştan bahseder, ancak bunların nasıl olabileceğini anlamak zordur. İslami düşünceye göre evren sadece gölgeli ve belirsiz bir varoluşa sahip olmalıdır.

Ve etrafa bakıldığında, kesinlikle tekil yüce varlıkların yaratılışın varlığı konusunda belirgin bir gariplik gösterme eğiliminde oldukları görülmektedir. Bu tür inanç sistemlerinde fiziksel olana alışılagelen bir şekilde olumsuz ve ihtiyatla bakılır. Ve bu tür tanrıların sunduğu umut genellikle onları görmeyi, tanımayı ya da onlarla ilişki kurmayı içermez. "Cennet" sunarlar ama kendileri gerçekte orada olmayacaklardır. Neden yaratılışa dahil olmak istesinler ki?

Bunun çarpıcı bir örneği Gnostisizm dediğimiz ikinci ve üçüncü yüzyıla ait oldukça tuhaf bir inançlar topluluğunda görülebilir. Dan Brown'ın *Da Vinci Şifresi* kitabını okuduysanız ya da filmini izlediyseniz, Gnostisizm ile karşılaşmışsınızdır. Dan Brown'ın dünyasında ortodoks (doğru) Hristiyanlık otoriter, şovenist, hoşgörüsüz bir dindir: görünüşe göre Hristiyanlığın Tanrısı böyledir ve kulları da böyledir. Ancak tarihin bir kenarında, zulüm görmüş ve saklanmak için kovalanmış Gnostikler var; ve Dan Brown'ın zihninde Gnostikler açık fikirli, hoşgörülü, ilk feminist güzelliklerdi.

Pekâlâ. Bir bakalım. Gnostisizmde her şey Tek Olan ile başlardı.[8] Yani ruhsal bir âlem vardı ve başka bir şey yoktu. Her şey iyi ve ilahi idi. Şu anda içinde bulunduğunuz odanın o âlem olduğunu hayal edin: odanın içinde huzur ve arkadaşlarınıza tavsiye edeceğiniz gerçekten iyi bir kitap var. Odanın dışında ise kesinlikle hiçbir şey yok. Sonra, bir şekilde, bir şeyler ters gidiyor. Odada bir huzursuzluk vuku buluyor. Örneğin köpek halıya kusmaya başlıyor. Elbette, gerçekten iyi olan kitabınızı okumaya devam etmek istiyorsunuz, bu yüzden de rahatsızlığın ve pisliğinin dışarı atılması gerekiyor. Ama şimdi, rahatsızlık odadan dışarı atılır atılmaz, odanın dışında sorunlu ve iğrenç bir şey var olur. İşte Gnostisizmin yaratılış açıklaması budur: bir zamanlar sadece ruhsal âlem vardı; bir şeyler ters gitti; sorun dışarı atıldı; artık ruhsal alemin dışında bir şey vardır ve bu şey fiziksel evren olmuştur.

Yaratılış kitabının iyi bir yaratılıştan ve *ardından* kötülüğe düşüşten bahsettiği yerde, Gnostisizm *önce* kötülüğe düşüşü ve bunun sonucu olarak yaratılışı hayal etmiştir. Gnostikler için Tek Olan iyiydi; onun yanında başka bir şeyin varlığı kötüydü. Dolayısıyla bu başka şeyin (evren, bedenlerimiz ve fiziksel her şey) Tek Olan'dan fışkıran zararlı kusmuk gibi olduğundan söz edebilirlerdi. Onlara göre iyi haber, Tek Olan'ın bir köpek gibi kusmuğuna geri döneceği ve hepsini geri emeceğiydi. O zaman fiziksel olan her şey ruhsal olan tarafından tüketilecek ve yutulacak, her şey mutlu bir şekilde yeniden Tek olacak ve evren Tek Olan'ın zihninde utanç verici bir anıdan ibaret olacaktı.

Kesinlikle tekil yüce varlıklar yaratılışı sevmezler.

İNSANIN YALNIZ OLMASI İYİ DEĞİL

Eğer Gnostikler Yaratılış 1'i bu şekilde yeniden düzenleyerek her "Tanrı iyi olduğunu gördü" ifadesine bir olumsuzluk eki ekledilerse, Yaratılış 2'yi ve Havva'nın yaratılış hikâyesini nasıl okuduklarını bir düşünün. Onlar için bölüm oldukça olumlu başlar: insan yalnızdır. Sadece bir tane vardır. Bu iyi olmalı. Ama sonra, korkunç bir şekilde ve tıpkı fiziksel âlemin ruhsal âlemden atılması gibi, Havva Adem'den çıkar. Şimdi iki tane vardır. Ve tıpkı iki âlemin (ruhsal ve fiziksel) varlığının kötü olması gibi, iki cinsiyetin varlığı da kötüdür. Daha spesifik olarak, kadınların varlığı kötüdür. Bu nedenle Gnostik *Tomas'ın Müjdesi*'nin son ayeti şöyledir: "Simun Petrus onlara, 'Meryem aramızdan ayrılsın, çünkü kadınlar yaşama layık değildir' dedi. İsa şöyle dedi: 'Onu erkek yapmak için kendim önderlik edeceğim; öyle ki, o da siz erkeklere benzeyen yaşayan bir ruh olsun. Çünkü kendini erkek yapan her kadın Göklerin Krallığı'na girecektir' dedi."[a]

Bu ayet *Tomas'ın Müjdesi*'nin sonunda sarsıcı ya da garip bir şekilde karşımıza çıkmaz; Gnostik düşüncenin doğal çocuğudur. İki âlemin, iki cinsiyetin, fiziksel ve dişil olanın varlığı bir trajedidir. Ancak yalnız ve tek başına bir yüce varlık için durum böyle olmak zorundadır. Başka herhangi bir şeyin varlığına tahammülsüz olan bu varlığın hem fiziksel hem de dişil olanı saklamayı tercih etmesi ya da mümkünse bunları yalnızca kendi tatmini için kullanması son derece doğaldır. Bu yüzden en azından kadınlar için Gnostik kurtuluş cinsiyet değiştirmek anlamına gelecektir. Dan Brown'ın Gnostiklerin hoşgörülü ilk feministler olduğu iması kulağa gerçekten de çok boş geliyor.

Peki ya şu şovenist Hristiyanlar? Tanrı'nın yalnız olmadığına inanarak, erkeklerin yalnız olmasının iyi olmadığını söylemek çok mantıklıydı. Tanrı yalnız olmadığına göre, O'nun suretindeki bir insan da yalnız olmamalıydı. Bu nedenle yaratılışı ve fiziksel olanı, kadınlığı, ilişkileri ve evliliği, özünde iyi ve yalnız olmayan bir Tanrı'nın yaratılmış yansımaları olarak savunmuşlardır.

Üçlübirlik olmadan, bu tür şeylerin nihai bir şekilde nasıl onaylanabileceğini görmek zordur. (Elbette, kadın ve erkeğin eşit olduğu, çünkü her ikisinin de insan olduğu iddia edilebilir, ancak bu tamamen sevgisiz bir olumlamadır ve bu şeylerin açığa çıkarılması gereken mutlak iyilikler

olarak görülmesi için hiçbir gerekçe sağlamaz). Elçi Pavlus 1. Korintliler 11:3'te Mesih'in başının Tanrı olması gibi, bir kadının başının da kocası olduğunu yazmıştır. Ama eğer Oğul, Babası'ndan daha az Tanrı ise, bir kadın kocasından daha mı az insandır? Baba Tanrı'ya ve Ruh'ta bir olan Oğul'a inanmayan bir koca neden karısına daha aşağı bir varlıkmış gibi davranmasın? Yine de bir kocanın karısına baş olması bir şekilde Baba'nın Oğul'a baş olmasına benziyorsa, o zaman ne kadar sevgi dolu bir ilişki ortaya çıkmalıdır! Baba'nın kimliği, Oğlu'na yaşam, sevgi ve varlık vermekle, her şeyi O'na olan sevgisinden dolayı yapmakla ilgilidir.

Elbette bu, Hristiyanların her zaman doğru şeyleri anladıkları ya da bu inançları yaşadıkları anlamına gelmez, ancak Hristiyanlığın doğası gereği şovenist olduğu fikrine güçlü bir şekilde karşı çıkmaya başlar. Üçlübirlik inancı tam olarak şovenizme *karşıdır* ve uyumlu ilişkilerden zevk almak *için* çalışır.

Ve bu, tarihsel olarak, Hristiyanlığın ilk olarak antik Greko-Romen dünyasında yayılmasıyla anlatılmıştır. Araştırmalar, o dünyada büyük ailelerin bile birden fazla kız çocuğuna sahip olmasının oldukça nadir olduğunu göstermiştir. Ülkeler ve yüzyıllar boyunca bu nasıl mümkün olabilir? Çok basit bir şekilde, büyük ölçüde gereksiz görülen bir cinsiyetin yükünden aileleri kurtarmak için kürtaj ve kız bebek öldürme yaygın olarak uygulandığı için. O hâlde Hristiyanlığın, ilk Mesih'e dönenlerin çoğunu oluşturan kadınlar için özellikle cazip olması şaşırtıcı değildir: Hristiyanlık, yaşamı tehdit eden eski kürtaj prosedürlerini reddetmiştir; paganizmin yaptığı gibi kocaların sadakatsizliğini görmezden gelmeyi reddetmiştir; Hristiyanlıkta dul kadınlar kilise tarafından desteklenecekti ve desteklenmiştir; hatta Müjde'de "emektaşlar" olarak kabul edilmişlerdir (Rom. 16:3). Hristiyanlıkta kadınlara değer verilirdi.

[a] *The Gospel of Thomas*, Logion 114, J. M. Robinson, ed., *The Nag Hammadi Library* içinde, 3rd ed. (San Francisco: Harper & Row, 1988), p. 139; ayrıca bkz. Logion 22.

İyiliği Açıklamak…

Üçlübirlik Tanrısı'nın doğası coşkulu, taşkın ve cömert olmaktır; Baba yanında bir başkasının olmasından mutluluk duyar ve sevgisini dökerken kendini bulur. Yaratılış, bu sevginin açılması, yayılması ve dışa doğru patlamasıyla ilgilidir. Bu Tanrı açgözlü, aç, bencillik içeren boşluğun tam tersidir; fedakârlığında doğal olarak yaşam ve iyilik saçar. O hâlde, O iyi olan her şeyin kaynağıdır ve bu da insanları iyi şeylerdeki mutluluktan uzaklaştırarak kendisine çağıracak türden bir Tanrı olmadığı anlamına gelir. İyilik ve nihai mutluluk O'ndan ayrı olarak değil, O'nunla birlikte bulunur.

Üçlübirlik olan Yaratıcı'nın cömert doğası, yaratılışı nasıl gördüğümüz konusunda büyük bir fark yaratır. Eğer Marduk'un dediği olsaydı ve bizler de köle olmak için var olsaydık, yaratılış sadece iş gücünü ayakta tutacak hammaddeleri sağlardı. Bu hâliyle, yaratılışta karşılıksız bir şey, gereğinden fazla güzellik bolluğu vardır ve onun çiçekleri ve zevkleri aracılığıyla Baba'nın katıksız cömertliğinin tadını çıkarabiliriz. Hatta, C. S. Lewis demiştir ki, Tanrı hakkındaki görüşlerimiz *bizim* bunu yapmamızı engellese bile, hayvanların yaptığı tam da budur. İkinci Dünya Savaşı'ndan kısa bir süre sonra arkadaşı Owen Barfield'a yazdığı mektupta şöyle demiştir:

> Hayvanlar ve kuşlardan bahsederken, şu zıtlığı hiç fark ettiniz mi: herhangi bir hayvanın yaşamına dair bilimsel bir açıklama okuduğunuzda, zahmetli, aralıksız, neredeyse rasyonel bir ekonomik faaliyet izlenimi edinirsiniz … ama tanıdığınız herhangi bir hayvanı incelediğinizde, sizi hemen çarpan şey, neşeli sersemlikleri, neredeyse yaptıkları her şeyin anlamsızlığıdır. İstediğini söyle Barfield, dünya onların anlattığından daha tuhaf ve daha eğlenceli.[9]

Şu seçeneklerden birini seçmek her şeyi değiştirir: bu dünya sadece, acımasız bir hayatta kalma çölü mü; tanrılar için bir çalışma evi mi; yoksa en şefkatli ve cömert Baba'nın armağanı mı?

… Ve Kötülüğü Açıklamak

Eğer Tanrı Üçlübirlik değilse, durum daha da kötüleşir: çünkü Tanrı Üçlübirlik değilse, sadece yaratılışın iyiliğini açıklamak değil (görmüş olduğumuz gibi), aynı zamanda onun içinde kötülüğün varlığını açıklamak da çok zor hâle gelir. Eğer Tanrı en yüce varlıksa, o zaman kötülük Tanrı'nın yanında ebediyen var olan rakip bir güç olamaz. Yine de eğer Tanrı üstünlüğünde kesinlikle tek ise, o zaman kötülük kesinlikle Tanrı'nın kendisinden kaynaklanmalıdır. Her şeyden önce, Tanrı hem iyi hem de kötü olan her şeyin kaynağı olmuş olur. Açıktır ki, Tanrı'nın yalnız olması iyi değildir.

Ne var ki, Üçlübirlik Tanrısı, bir başkasının gerçek varoluşa sahip olması için yer açacak türden bir Tanrı'dır. Bir Oğul'a sahip olmaktan zevk alan Baba, her zaman sahip olduğu sevgi ve özgürlüğü paylaşmak için kendi gerçek yaşamlarına sahip olacak birçok çocuk yaratmayı seçer. Üçlübirlik Tanrısı'nın yaratıkları O'nun sadece uzantıları değildir; onlara yaşam ve kişisel varlık verir. Ancak buna izin vermek, kendisinden uzaklaşmalarına izin vermek anlamına gelir ve bu da kötülüğün kaynağıdır. Üçlübirlik Tanrısı, yarattıklarına var olmaları için lütufkâr bir şekilde yer vererek, kendisi kötülüğün yazarı olmaksızın onlara yüz çevirme özgürlüğü tanır.

Uyumdan Uyuma

Hristiyanlığın müzikle her zaman özel bir ilişkisi olmuştur. Kilisedeki yaşam gibi Kutsal Yazılar da müzikle doludur. 17. yüzyıl şairi John Dryden, "A Song for St. Cecilia's Day" (Azize Cecilia Günü İçin Bir Şarkı – Azize Cecilia kilise müziğinin koruyucu azizesidir) adlı eserinde bunun neden böyle olması gerektiğini açıklamaya çalışmıştır:

> Uyumdan, göksel uyumdan
> Başladı bu evrensel düzen.
> Doğa, uyumsuz atom yığınlarının
> Altında ezilirken
> Ve başını kaldıramazken,

Yükseklerden ahenkli bir ses duyuldu:
"Kalkın, ey ölüden de öte olan sizler!"
Sonra soğuk, sıcak, nemli ve kuru,
Sıçradılar kendi yerlerine
Ve müziğin gücüne itaat ettiler.
Uyumdan, göksel uyumdan
Başladı bu evrensel düzen:
Uyumdan uyuma,
Notaların tüm aralığında koştu,
Diyapazon [oktav] insanda bir kapanışla son buldu.

Dryden'ın sözleri Hristiyan dünyasında yankı bulmuştur: C. S. Lewis *Büyücünün Yeğeni*'nde Mesih figürü olan Aslan'da Narnia'yı şarkı olarak söyletmiş; arkadaşı J. R. R. Tolkien *Silmarillion*'da evrenin yaratılışını müzikal bir olay olarak hayal etmiş; ve on sekizinci yüzyılda George Frideric Handel, Dryden'ın şiirini müziğe uyarlamıştır, böylece Yaratılış 1'i hatırlatan dramatik bir sessizlik ve boşluktan sonra göksel uyumun taşan neşesinin nasıl patladığını melodik olarak gerçekten işitebilirsiniz.

Kozmosun bu evrensel düzeni –ve yaratılan tüm uyum– Baba, Oğul ve Ruh'un ilahi uyumundan gelir. Hoş sesli bir uyum işitmek en etkileyici güzellikteki deneyimlerden biri olabilir. Bunun göklerde olduğu gibi, yeryüzünde de olması şaşırtıcı değildir. Baba, Oğul ve Ruh her zaman lezzetli bir uyum içinde olmuşlardır ve böylece uyumların –birlik içinde çalışan farklı varlıklar, kişiler veya notaların– iyi olduğu, Üçlübirlik Tanrısı'nın varlığını yansıtan bir dünya yaratırlar.

Baba, Oğul ve Ruh'un ezelî uyumu, her şeyin neşeli bir şenlik içinde var olmak için yaratıldığı ve günah ve kötülüğün uyumsuzluğuna rağmen hâlâ özünde bu kadar uyumlu olan bir dünyanın mantığını sağlar. Dördüncü yüzyıl teoloğu Athanasios bu nedenle Oğul Tanrı'yı bir müzisyene, evreni de onun lirine benzetmiştir:

> Nasıl ki bir müzisyen bir liri akort eder ve sanatıyla tiz notaları pes notalara, ara notaları da geri kalana göre ayarlarsa, sonuç olarak da tek bir melodi ortaya çıkarsa, Tanrı'nın Bilgeliği de

> Evreni bir lir gibi ele alır ve havadaki şeyleri yerdeki şeylere, gökteki şeyleri havadaki şeylere göre ayarlar ve parçaları bütünler hâlinde birleştirir ve hepsini kendi işareti ve isteğiyle hareket ettirir, sonuç olarak evrenin ve düzeninin birliğini iyi ve uygun bir şekilde üretir.[10]

Ve bu tür düşünceler pek çok Hristiyan müzisyene ilham vermiştir. Örneğin Johann Sebastian Bach, insan müzisyenin ilahi müzisyenin kozmik uyumunu yankılayabileceği ve seslendirebileceği fikrine derinden bağlıydı; müzikteki düzenlilik, minör ve majör anahtarlar, gölgeler ve ışıklar, hepsi yaratılış olan büyük senfoninin yapısını yankılamaktadır. Bach böyle bir müzik yazarken, oldukça bilinçli bir şekilde hem zihin hem de ruh için yakıt sağlamaya çalışmıştır. Müziğin ardında yatan nihai gerçeklik sadece büyüleyici değil, aynı zamanda anlatılamayacak kadar güzel olduğu için, akla meydan okur ve duyguları harekete geçirir.

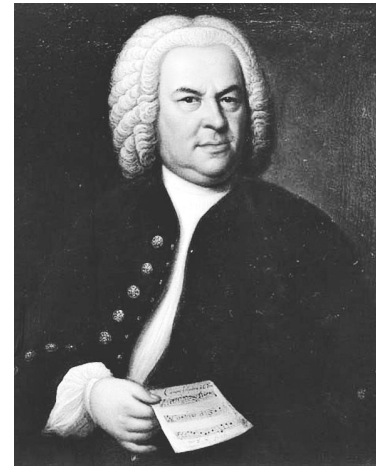

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Bach'ın genç çağdaşı Jonathan Edwards ateşli bir müzik aşığıydı. En sevdiği sözcüklerden biri *uyum*du. Baba, Oğul ve Ruh'un "her şeyin en yüce uyumu"nu oluşturduğunu ilan ederek, Bach gibi, birlikte uyum içinde şarkı (ilahi) söylediğimizde (ailesiyle sık sık yaptığı gibi) Tanrı'nın kendi güzelliğini yansıtan bir şey yaptığımıza inanıyordu.

> Birbirimize tatlı bir zihin ahengi ifade etmenin en iyi, en güzel ve en mükemmel yolu müziktir. Zihnimde en yüksek derece-

> de mutlu bir toplum tasavvur edecek olsam, onları sevgilerini, sevinçlerini ve ruhlarının içsel ahengini, uyumunu ve ruhsal güzelliğini birbirlerine tatlı tatlı şarkı söyleyerek ifade ederken düşünürüm.[11]

Üçlübirliğin göksel uyumunda, bulunabilecek en derin ve en çekici güzellik vardır. Karl Barth şöyle demiştir: "Tanrı'nın Üçlübirliği O'nun güzelliğinin sırrıdır."[12] Elbette. Üç kişinin canlı uyumunda, ışıldayan sevgisinde, bu Tanrı'nın taşan iyiliğinde, Screwtape'in tarif ettiği gibi tek kişilik tanrıların kendine hizmet eden monotonluğuna tamamen zıt bir güzellik vardır. Ve bu Tanrı, sevgisini ve yaşamını döktüğü için, şunu da söyleyebiliriz: "Tanrı'nın Üçlübirliği *tüm* güzelliğin kaynağıdır."

1+1=?

Üçlübirlik Tanrısı tarafından yaratılmış bir dünyada yaşadığımız için, farklı notaların birlikte kulağa hoş gelebilmesi, farklı renklerin birbirini tamamlayabilmesi, her şeyin birbiriyle uyumlu olabilmesi mantıklıdır. Aslında en büyük ironilerden biri de tam burada yatmaktadır: Üçlübirlik, sözde matematiksel saçmalığı (1 + 1 + 1 = 1) nedeniyle her zaman yerden yere vurulmaktadır, ancak yine de matematik için en ikna edici gerekçeyi (mantığı) sağlayan Üçlübirliktir.

İlk bakışta, matematiğin her türlü dinî görüşten çok uzakta duran bir disiplin olduğu düşünülebilir. İsa'yı sevseniz de, Allah'a kulluk etseniz de, ağaçlara sarılsanız da 1 + 1 = 2'dir. Ama öyle değildir. Zen Budistleri ve Vedantik Hindular gibi monistler için gerçek, her şeyin bir olduğudur. Dolayısıyla, sizden farklı bir kişi gibi göründüğümü biliyorum, ama ne yazık ki bu görünüm sadece bir yanılsamadan ibaret. Ben sizim. Özür dilerim. Çünkü "2" diye bir şey yoktur. Nihayetinde, 1 + 1 = 1.

Matematiğin gerçek bir anlam ifade edebilmesi için, "2"nin gerçek anlamda bir şey ifade ettiğine inanabilmem için, nihai çoğulluk diye bir şeyin olması gerekir. Yine de nihai birlik diye bir şeyin de olması gerekir ki 1 + 1 *her zaman* = 2 olsun ve bazen 83 olmasın. Matematiğin tutarlı ve anlamlı olabilmesi için birlik içinde nihai çoğulluğun var olması gerekir.

Gökler Neyi Açıklıyor?

Mezmur 19 şöyle başlar: "Gökler Tanrı'nın görkemini açıklamakta." Bunu ilahi güce ve enginliğe yapılan bir göndermeden başka bir şey olarak okumak zordur. Gökyüzüne bakar ve Yaratıcı'nın aşkın kudretini ve üstünlüğünü düşünürsünüz. Ancak Tanrı'nın gücü bize yalnızca her şeyi *nasıl* var edebildiğini anlatır. Bize *nedenini* söylemez.

Şimdi tekrar gökyüzüne bakın. Üçlübirlik Tanrısı yalnızca şuraya ya da buraya bir yıldız koymakla kalmamış, gökyüzünü milyonlarca ve milyarlarca yıldızla donatmıştır. Mezmur 19'un devamında söylediği gibi gökyüzüne; dünyaya sıcaklık, ışık ve yaşam veren güneşi yerleştirmiştir. Her şeyin büyümesi için yağmur yağdıran bulutlar da oradadır. Gökler Tanrı'nın sevgi dolu cömertliğini açıklar. Ve işte Tanrı bu yüzden yaratmıştır.

Bir dahaki sefere güneşe, aya ve yıldızlara bakıp hayret ettiğinizde şunu hatırlayın: bunlar Tanrı sevdiği için oradalar, çünkü Baba'nın Oğul'a olan sevgisi birçokları tarafından zevk alınsın diye ortaya çıktı. Ve sadece Tanrı sevmekten vazgeçmediği için orada kalırlar. O, başımızdaki her saç telini sayan, her serçenin düşüşünün kendisi için önemli olduğu dikkatli bir Baba'dır; ve sevgisinden dolayı Oğlu aracılığıyla her şeyi sürdürür ve Ruhu aracılığıyla herkese doğal yaşamı üfler.

Ve Tanrı'nın sevinçli, bol, yayılan iyiliği sadece yaratılışın nedeni değildir; Üçlübirlik Tanrısı'nın sevgisi ve iyiliği tüm sevgi ve iyiliğin kaynağıdır. 17. yüzyıl Püriten teoloğu John Owen, Baba'nın Oğul'a olan sevgisinin "tüm sevginin kaynağı ve ön modeli" olduğunu yazmıştır … Ve yaratılıştaki tüm sevgi, ona bir gölge ve benzerlik vermek için bu kaynaktan getirilmiştir."[13] Gerçekten de, Üçlübirlik Tanrısı'nda tüm sevginin ardındaki sevgi, tüm yaşamın ardındaki yaşam, tüm müziğin ardındaki müzik, tüm güzelliğin ardındaki güzellik ve tüm sevincin ardındaki sevinç vardır. Başka bir deyişle, Üçlübirlik Tanrısı'nda, yarattıklarının içinde ve yarattıkları aracılığıyla yürekten zevk alabileceğimiz bir Tanrı vardır.

3

Kurtuluş

OĞUL KENDİSİNİN OLANI PAYLAŞIR

Saptırılmış Sevgi

Üçlübirlik Tanrısı iyi bir evren, güzellik, neşe, uyum ve sevgi dolu bir yer yaratmıştı. Bu hâlâ iyi bir evren ve bugün hâlâ bu şeylerin tadını çıkarıyoruz, ancak şimdi uyum nefretle, neşe acıyla, güzellik ölümle gölgeleniyor. Yanlış giden neydi? Ya da başka bir deyişle, Yaratılış 3'te Adem ve Havva günah işlediğinde tam olarak ne oldu da kurtuluşa ihtiyaç duyduk?

Bu sorunun cevabı gerçekten de başlangıçta neyin "doğru" olduğuna bağlıdır. Ve "doğru"nun neye benzediği, ne tür bir Tanrı'ya sahip olduğunuza bağlıdır. Örneğin, tek kişilik Tanrı'yı ele alalım: bu Tanrı taşkın bir sevgiyle yaratmamıştır, sadece hükmetmek ve hizmet edilmek için yaratmıştır. Bu durumda "doğru", doğru davranıştan başka bir şey ifade etmez. Bu Tanrı'yı varsayarsak, o zaman yanlış giden neydi? Oldukça basit bir şekilde, Adem ve Havva, Tanrı'nın yapmamalarını söylediği şeyi yaptılar. İtaat etmekte başarısız oldular. Şimdi bir açıdan, Yaratılış 3'te gördüğümüz şey tam olarak budur: Rab Tanrı, Adem'e iyiyi ve kötüyü bilme ağacından yememesini buyurdu, ancak Adem ve Havva bunu yaptı.

Ancak bu cevap aslında yeterince derine inmemektedir. Çünkü Kutsal Kitap'a göre günah, davranışlarımızdan daha derin bir şeydir. Gerçekten de, "doğru" olanı yapıp, dışı temiz ama içi çürümüş badanalı mezarlardan daha iyi olamayabiliriz. Jonathan Edwards cinlerin bile yüzeysel iyi davranış anlamında "doğru" olanı yapabileceğini ileri sürmüştür:

> İblis bir zamanlar işkence korkusundan dindar görünüyordu. Luka 8:28, "İsa'yı görünce çığlık atıp önünde yere kapandı. Yüksek sesle, 'Ey İsa, yüce Tanrı'nın Oğlu, benden ne istiyorsun?' dedi. 'Sana yalvarırım, bana işkence etme!'" İşte dışsal ibadet. İblis dindardır; dua eder: alçakgönüllü bir duruşla dua eder; Mesih'in önünde yere kapanır, secde kılar; içtenlikle dua eder, yüksek sesle haykırır; alçakgönüllü ifadeler kullanır: "Sana yalvarırım, bana işkence etme!" Saygılı, onurlu, tapınma içeren ifadeler kullanır: "Ey İsa, yüce Tanrı'nın Oğlu." Hiçbir şey eksik değildir, sevgi dışında.[1]

Tek kişilik Tanrı'nın hikâyesiyle ilgili sorun da burada yatmaktadır: eğer günah sadece doğru *davranmak* ve *hareket etmekle* ilgiliyse, o zaman İblis burada günah işlememektedir.

Bunun yerine Üçlübirlik Tanrısı ile başlasak nasıl olur? Bu, Yaratılış 2'de neyin "doğru" olduğunu nasıl değiştirirdi? Yaratılış 3'te neyin yanlış gittiğini nasıl değiştirirdi? Yaratılış 1:27'de görüyoruz ki, "Tanrı insanı kendi suretinde yarattı, onu Tanrı'nın suretinde yarattı. Onları erkek ve dişi olarak yarattı." Tanrı'nın suretinde yaratılmış olmamız pek çok anlama gelebilir ve gelmektedir de; ancak suretinde yaratıldığımız Tanrı'nın özellikle Üçlübirlik sevgi Tanrısı olduğu gerçeğinin Kutsal Yazılar boyunca yankılanan yansımaları vardır. Bu Tanrı'nın suretinde yaratılan bizler, uyumlu ilişkilerden zevk almak, Tanrı'yı sevmek ve birbirimizi sevmek için yaratıldık. Bu nedenle İsa, yasadaki ilk ve en büyük buyruğun Tanrın Rab'bi bütün yüreğinle, bütün canınla ve bütün aklınla sevmek olduğunu, ikincisinin ise komşunu kendin gibi sevmek olduğunu öğretmiştir (Mat. 22:36-39). Bizler bunun için yaratıldık.

O hâlde yanlış giden neydi? Adem ve Havva sevmeyi bırakmadılar. Onlar Tanrı'nın suretinde *seven kişiler olarak* yaratılmışlardı ve bunu geri alamazlardı. Bunun yerine, sevgileri *yön değiştirdi*. Elçi Pavlus günahkârlar hakkında yazarken onları "kendilerini seven, para[yı seven], … Tanrı'dan çok eğlenceyi seven" kişiler olarak tanımlar (2.Ti. 3:2-4). Sevenler olarak kalırız ama saptırılmışızdır; sevgimiz yanlış yönlendirilmiş ve çarpıktır.

Tanrı'yı sevmek için yaratılmışken, kendimizi ve Tanrı'dan başka her şeyi sevmeye başlarız. Adem ve Havva'nın ilk günahında gördüğümüz de tam olarak budur. Havva yasak meyveyi alır ve yer çünkü kendine duyduğu sevgi –ve kendisi için bilgelik kazanma isteği– Tanrı'ya duymuş olabileceği sevginin önüne geçmiştir.

"Ve kadın gördü ki, ağaç yemek için iyi, ve gözlere *hoş*, ve anlayışlı kılmak için *arzu olunur* bir ağaçtı" (Yar. 3:6 – Kitab-ı Mukaddes Çevirisi). Sorun kadının eylemlerinden daha derindir, dışsal itaatsizlikten daha derindir. Günah *eylemi*, yalnızca yüreğindeki yön değişiminin dışa vurumuydu: Kadın artık meyveyi, Tanrı'yı arzuladığından daha çok arzuluyordu. Ve Yakup'a göre, tüm günahlar böyledir: arzularımızdan, yanlış bir şekilde sevdiğimiz şeylerden kaynaklanır: "Herkes kendi arzularıyla sürüklenip aldanarak ayartılır. Sonra arzu gebe kalır ve günah doğurur. Günah olgunlaşınca da ölüm getirir" (Yak. 1:14-15).

Benzer temalar Hezekiel'in Sur Kral'ına yaktığı ağıtta da karşımıza çıkar. Orada Rab krala şöyle hitap eder: "Sen Tanrı'nın bahçesi Aden'deydin. Yakut, topaz, aytaşı, sarı yakut, oniks, yeşim, laciverttaşı, firuze, zümrütle, çeşit çeşit değerli taşla bezenmiştin. Kakma ve oyma işlerin hep altındandı. Bunlar yaratıldığın gün hazırlanmışlardı. Meshedilmiş, *koruyucu bir Keruv* olarak seni oraya yerleştirdim" (Hez. 28:13-14). Taktığı tüm bu altın değerli taşlar bize, Buluşma Çadırı'nda Antlaşma Sandığı'nın önünde hizmet ederken altın bir göğüslük üzerine on iki değerli taş takan İsrail'in başkâhinini hatırlatmaktadır. Antlaşma Sandığı'nın üzerinde iki altın *Keruv* vardı ve gözleri Rab'bin oturması gereken Bağışlanma Kapağı'na (sandığın kapağına) sabitlenmişti (Lev. 16:2; 1.Sa. 4:4).

Sonra Hezekiel'de bir şeyler ters gider. Rab bu Keruv'a şöyle der: "Güzelliğinden ötürü gurura kapıldın, görkeminden ötürü bilgeliğini bozdun" (Hez. 28:17). Başka bir deyişle, Havva'nın arzuları nasıl kendi içine döndüyse, Keruv'un bakışları da kendi içine dönmüştür. Aden'de, Tanrı'nın bahçesinde yanlış giden şey buydu: Rab'bin güzelliğinin tadını çıkarmak için yaratılanlar, kendi güzelliklerinin tadını çıkarmak için uzaklaştılar. Sevginin özlemleri ve yüreklerinin arzuları Rab'den kendilerine kaydı. Ve böylece, O'na koşmak yerine, artık O'ndan saklanıyorlardı.

John Milton, Kayıp Cennet adlı kitabında Havva'nın kendi yansımasına duyduğu uğursuz aşkı yazarak bunu yakalamaya çalışmıştır. Yasak meyveyi almadan önce, bize söylendiğine göre, bakışları çoktan kendisine odaklanmaya başlamıştı. Olay berrak ve pürüzsüz bir gölün kenarında başlar ve Havva bakmak için eğilir:

> Bakmak için eğildiğimde, tam karşımda
> Suların parıltısında bir şekil belirdi,
> Bana bakmak için eğildi: Ben geri çekildim,
> O da geri çekildi; ama sevindim kısa sürede geri dönmeme,
> Sevindim onun da kısa sürede geri dönmesine
> Karşılık verdi sempati ve sevgiyle: Oraya dikmiştim gözlerimi
> Ta şimdiye dek; ve boşuna bir özlemle yanıp tutuşmuştum.[2]

İKİ FARKLI MÜJDE

Herkes meydan okuyucu vaazlar veren vaizleri sever ve hiçbiri Pelagius kadar meydan okuyucu olmamıştır. Kendisi 5. yüzyılın başlarında Roma'ya gelmiş, ahlaksızlığı yermiş ve Hristiyanlara saflık içinde yaşamaları için açık bir çağrı yapmıştır. Hepsi heyecan verici şeylerdir.

Augustinus, Pavlus'u okuyor

Ancak Hippo'nun büyük beyinli piskoposu Augustinus, Pelagius'un öğrettiklerini incelediğinde, tüm Hristiyan diline rağmen Pelagius'un Tanrı'nın ve Müjde'nin doğasını temelden yanlış anladığını fark etti. Pelagius yanlış şeyler yaptığımızı öğretiyordu –sorun buydu– ama eğer cennete gireceksek, doğru şeyler yapmaya başlamamız gerekiyordu. Pelagius'un aklına Tanrı'yı *tanımak ve sevmek* için yaratıldığımız gelmemişti ve bu nedenle ona göre Hristiyan yaşamının amacı Tanrı'dan zevk almak değil, ahlaklı olmanın bedeli olarak bize cenneti satan kişi olarak O'nu *kullanmaktı*.

Augustinus olayları ne kadar farklı görüyordu! Tanrı'nın Üçlübirlik sevgi Tanrısı olduğunu bildiğinden, sadece O'nun ahlak kuralları altında yaşamak için ve Tanrı'nın kendisinin asla içerisinde var olmayacağı bir cennet için yaratılmadığımızı düşünüyordu. Bizler O'nun her şeyi tatmin eden paydaşlığında huzur ve tatmin bulmak için yaratıldık. Dahası, sorunumuz yanlış davranmış olmamız değil, yanlış bir şekilde sevmeye çekilmiş olmamızdır. Sevgi Tanrısı'nın suretinde yaratılmış olan Augustinus, *her zaman* sevgiyle motive olduğumuzu ve Adem ile Havva'nın Tanrı'ya itaatsizlik etmelerinin nedeninin de bu olduğunu ileri sürmüştür. Günah işlediler çünkü başka bir şeyi O'ndan daha çok sevdiler. Bu aynı zamanda

Pelagius'un önerdiği gibi sadece davranışlarımızı değiştirmenin hiçbir işe yaramayacağı anlamına gelir. Çok daha derin bir şeye ihtiyaç vardır: yüreklerimiz geri döndürülmelidir.

Bin yıldan biraz daha uzun bir süre sonra Martin Luther, Augustinus'un düşünce çizgisini benimseyerek günahkârı "kendi içine kıvrılmış kişi" olarak tanımladı; günahkâr kişi artık Tanrı gibi dışa dönük bir şekilde sevmeyen, artık Tanrı'ya bakmayan, içe dönük, kendine takıntılı, kötüdür. Böyle bir kişi pekâlâ ahlaki ya da dinî şekilde davranabilir, ancak yaptığı her şey sadece kendisine olan temel sevgisini ifade eder.

Baba Tanrı her zaman dışa dönük bir şekilde Oğul'a, Oğul da her zaman dışa dönük bir şekilde Baba Tanrı'ya baktığı gibi, Havva da dışa doğru bakmak, Tanrı'ya benzemek ve tüm iyiliğin ve yaşamın kaynağı olarak Tanrı'dan zevk almak için yaratılmıştır. Ancak Havva sadece kendini sevmek için içe dönüyordu. Ve böylece Tanrı'nın suretinden Şeytan'ın suretine dönüştü.

Üçlübirlik Tanrısı'nın doğası, Adem ve Havva düştüğünde neyin yanlış gittiğini anlamak açısından dünyada büyük fark yaratır. Bu, kural ihlali ve kötü davranıştan daha derin bir şey olduğu anlamına gelir: sevgiyi saptırdık ve bizi sevmemiz ve O'nun tarafından sevilmemiz için yaratmış olan *Tanrı'yı* reddettik.

Tanrı … O Kadar Çok Sevdi ki…

Şaşırtıcı bir şekilde, Tanrı'nın sevgisinin aşırı derinliklerini ortaya çıkaran şey, tam da Tanrı'nın bu reddedilişiydi. Günaha verdiği yanıtta Tanrı'nın varlığının her zamankinden daha derinlerini görürüz. "Sevmeyen kişi Tanrı'yı tanımaz. *Çünkü Tanrı sevgidir. Tanrı biricik Oğlu aracılığıyla yaşayalım diye O'nu dünyaya gönderdi, böylece bizi sevdiğini gösterdi*. Tanrı'yı biz sevmiş değildik, ama O bizi sevdi ve Oğlu'nu günahlarımızı bağışlatan kurban olarak dünyaya gönderdi. İşte sevgi budur" (1.Yu. 4:8-10).

Sevgi olan Tanrı, günahlarımıza kefaret etmesi için ezelden beri sevdiği biricik Oğlu'nu bize göndererek bu sevgisini dünyaya kesin olarak gösterir. Böylece, Oğul'un kurtuluşumuz için gönderilmesiyle, Üçlübirlik Tanrısı'nın sevgisinin ne kadar cömert ve fedakâr olduğunu her zamankinden daha açık bir şekilde görüyoruz.

Çarmıh olmasaydı, Tanrı'nın sevgi olduğunu söylemenin ne anlama geldiğinin derinliğini ve ciddiyetini asla hayal edemezdik. "Sevginin ne olduğunu Mesih'in bizim için canını vermesinden anlıyoruz" (1.Yu. 3:16). Çarmıhta Tanrı'nın sevgisinin büyük kutsallığını görüyoruz; saf sevgisinin ışığı günahın ve kötülüğün karanlığını yok edecektir. Çarmıhta sevgisinin yoğunluğunu ve gücünü görüyoruz; bu sevgi hiç de yavan bir şey değil, ölümle yüzleşirken, kötülükle savaşırken ve yaşam verirken görkemli bir şekilde güçlüdür. Çünkü Mesih kendi isteği dışında bağlanmamış ve kendi seçmediği bir çarmıha sürüklenmemiştir. İsa şöyle demiştir: "Canımı kimse benden alamaz; ben onu kendiliğimden veririm. Onu vermeye de tekrar geri almaya da yetkim var. Bu buyruğu Babam'dan aldım" (Yu. 10:18). İsa'nın fedakâr sevgisi tamamen sınırsız ve özgürdür. Herhangi bir zorunluluktan değil, tamamen kim olduğundan, Babası'nın yüceliğinden kaynaklanır. Çarmıh aracılığıyla, kendini vermekten zevk alan bir Tanrı görürüz.

Ama Baba Oğlu'nu bize *neden* göndermiştir? Yuhanna 3:16'da yeterince iyi bir neden verilmiş gibi görünmektedir: "*Tanrı dünyayı o kadar çok sevdi ki*, biricik Oğlu'nu verdi." Bu yeterince çarpıcıdır, ancak Yuhanna Müjdesi'nin ilerleyen bölümlerinde İsa daha da ilkel ve güçlü bir nedenden bahseder. İsa, Babası'na dua ederken şöyle der: "Adil Baba, dünya seni tanımıyor, ama ben seni tanıyorum. Bunlar da beni senin gönderdiğini biliyorlar. Bana beslediğin sevgi onlarda olsun, ben de onlarda olayım diye senin adını onlara bildirdim ve bildirmeye devam edeceğim" (Yu. 17:25-26).

Yani, Baba Oğlu'nu kendisini tanıtması için göndermiştir; bu da demek oluyor ki sadece kendisi hakkında bazı bilgiler indirmek için değil, *Baba'nın Oğul'a olan sonsuz sevgisi O'na iman edenlerde olsun ve Baba'nın her zaman sahip olduğu gibi biz de Oğul'dan zevk alabilelim diye göndermiştir.* O hâlde burada, hiçbir tek kişilik Tanrı'nın istese bile sunamayacağı bir kur-

tuluş söz konusudur: Baba, Oğul'a olan sonsuz sevgisinden o kadar zevk almaktadır ki, bunu iman edecek herkesle paylaşmak istemektedir. Nihayetinde Baba Oğul'u göndermiştir, çünkü Baba Oğul'u çok sevmiştir ve bu sevgiyi ve paydaşlığı paylaşmak istemiştir. Dünyaya olan sevgisi, Oğlu'na olan yüce sevgisinin taşmasıdır.

Aslında, sadece birkaç ayet önce İsa bunu daha da kışkırtıcı bir şekilde ifade ederek Babası'na şöyle der: "Bana verdiğin yüceliği onlara [iman edenlere] verdim" (Yu. 17:22). Bunlar kalp krizine neden olacak sözlerdir, çünkü Yeşaya 42:8'de Rab açıkça ve üzerine basa basa şöyle der: "Ben RAB'bim, adım budur. [Yüceliğimi] bir başkasına, övgülerimi putlara *bırakmam*." O zaman İsa, Baba'nın yüceliğini nasıl gösterebilir?

Oysa Yeşaya 42'deki Rab Tanrı, umutsuzca kendine sarılan ve sızlanırken paylaşmayı reddeden tek kişilik bir Tanrı değildir: "[Yüceliğimi] bir başkasına bırakmam." Yeşaya 42'de Rab hizmetkârından, seçtiği Kişi'den, Ruh'uyla meshettiği Kişi'den söz etmektedir (Yşa. 42:1). Yani Baba, meshettiği Oğlu'ndan, ezilmiş kamışı kırmayacak ya da tüten fitili söndürmeyecek Olan'dan söz etmektedir (Yşa. 42:3; İsa'nın Yeşaya'nın peygamberliğini yerine getirdiğinin söylendiği Mat. 12:15-21'e bakın). Aslında Rab doğrudan O'na hitap eder:

> Ben, RAB, seni doğrulukla çağırdım, elinden tutacak, seni koruyacağım. Seni halka antlaşma, uluslara ışık yapacağım. Öyle ki, kör gözleri açasın, zindandaki tutsakları, cezaevi karanlığında yaşayanları özgür kılasın. Ben RAB'bim, adım budur. [Yüceliğimi] bir başkasına, övgülerimi putlara bırakmam. (Yşa. 42:6-8)

Başka bir deyişle, Baba yüceliğini biriktirmek şöyle dursun, onu Oğlu'na özgürce ve tam olarak verir. Bu yüceliği Oğlu'ndan *başkasına vermeyecektir.*

Şimdi konu bu şekilde kapatılsa, bu hâlâ sınırlı, ölçülü bir cömertlik gibi görünebilir. Bu kesinlikle tek kişilik bir Tanrı'nın paylaşmayı tamamen reddetmesinden daha iyidir, ancak bunun ayrıcalığı insana hemen sevinilecek büyük bir iyi haber gibi gelmiyor. Aslında bu, Üçlübirlik Tan-

rısı'nın kurtarışının başka herhangi bir tanrı tarafından sunulan kurtuluştan neden sonsuz derecede üstün olduğunun merkezinde yatmaktadır. Çünkü Baba *tüm* yüceliğini, sevgisini, kutsamasını (bereketini), bizzat kendisini sadece Oğlu'na verir ve sonra da Oğlu'nu kendi doluluğunu bizimle paylaşması için gönderir. "Bana verdiğin yüceliği onlara verdim."

O hâlde Baba'nın amacı, uzaktan kutsama (bereket) serpmek değildir ve O'nun kurtarışı, Yaratıcımız tarafından uzakta tutulmak, sadece acınmak ve affedilmekle ilgili değildir. Bunun yerine, tüm kutsamasını Oğlu'nun üzerine döker ve sonra da görkemli doluluğunu paylaşabilmemiz için O'nu gönderir. Baba o kadar çok sever ki, Oğlu'yla sahip olduğu sevgi dolu paydaşlığa bizi de katmak ister. Bu da Tanrı'yı gerçekte olduğu gibi, yani Baba olarak tanıyabileceğim (bilebileceğim) anlamına gelir. Aslında, Baba'yı *benim* Babam olarak tanıyabilirim.

Peki ama nasıl? Yaratıcım nasıl olur da bana Oğlu'na davrandığı gibi davranabilir?

Büyük Başkâhinimiz

Yuhanna 17, perdeyi özellikle geriye çeker. Geleneksel olarak İsa'nın "başkâhinlik duası" olarak bilinen bu metin, Eski Antlaşma'da *Tanrı'nın halkı adına* Rab'bin huzuruna çıkmak ve özellikle de yıllık kefaret kurbanının kanını Rab'bin huzuruna getirmekle görevlendirilen İsrail'in başkâhinlerinin –Musa'nın kardeşi Harun gibi adamların– işine gönderme yapmaktadır.

İsrail'in başkâhinleriyle ilgili ilk şey, onların İsrailli (Levi oymağından) olmaları, Tanrı'nın halkının etini ve kanını paylaşmaları gerektiğiydi. Böylece, gerçek ve nihai başkâhin olarak, Oğul Tanrı gökten geldi ve bizim etimizi ve kanımızı alarak bizden biri oldu.

> Bu çocuklar etten ve kandan oldukları için İsa, ölüm gücüne sahip olanı, yani İblis'i, ölüm aracılığıyla etkisiz kılmak üzere onlarla aynı insan yapısını aldı. Bunu, ölüm korkusu yüzünden yaşamları boyunca köle olanların hepsini özgür kılmak için yaptı. Kuşkusuz O, meleklere değil, İbrahim'in soyundan olan-

> lara yardım ediyor. Bunun için her yönden kardeşlerine benzemesi gerekiyordu. Öyle ki, Tanrı'ya hizmetinde merhametli ve sadık bir başkâhin olup halkın günahlarını bağışlatabilsin. (İbr. 2:14-17)

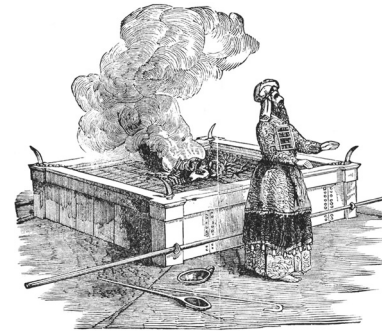

Kefaret Günü'nde yakmalık sunu sunan başkâhin

Her başkâhinin takvimindeki kırmızı harflerle yazılan en büyük olay Yom Kippur, yani Günahları Bağışlatma (Kefaret) Günü'ydü (Lev. 16). O gün sembolik olarak halkın günahları için bir teke kurban eder ve kanını Buluşma Çadırı'nda Rab'bin huzuruna getirirdi. Elbette bunların hepsi sembolikti, "çünkü boğalarla tekelerin kanı günahları ortadan kaldıramaz. Bunun için Mesih dünyaya gelirken şöyle diyor: 'Kurban ve sunu istemedin, ama bana bir beden hazırladın'" (İbr. 10:4-5).

Gerçek Günahları Bağışlatma (Kefaret) Günü'nde Başkâhin Mesih bir tekeyi değil, kendi bedenini –bizim etimizi ve kanımızı– çarmıhta kurban edecekti.

Bu kendini feda etme anı Yuhanna 19'da gelecekti, ama Yuhanna 17'de İsa tüm bunların neyi başaracağını gösterir. Zira Yuhanna 17'de İsa başkâhinliğin daha sıradan işlerini –kefaretin kurban eylemine dayanan işlerini– ele alır. Peki bu işler neydi? Başkâhin her gün Buluşma Çadırı'nda Rab'bin önünde güzel kokulu buhur sunacaktı (Çık. 30:7-10) ve bunu yüreğinin üzerine on iki mücevherin sabitlendiği altın bir levha takarak yapacaktı. Bu mücevherlerin her birinin üzerinde İsrail oymaklarından birinin adı yazılıydı (Çık. 28:15-29). Böylece başkâhin, yüreğinde Tanrı'nın halkıyla birlikte Rab'bin huzurunda olurdu.

ÇARMIHI GÖRDÜĞÜMDE, ÜÇLÜBİRLİĞİ GÖRDÜM

Asıl mucize, çarmıha gerilenin *Oğul* olmasıdır. Baba, büyük sevgisiyle Oğul'u gönderir; ve Oğul, Baba'nın isteğini yerine getirmekten zevk alarak ve Baba'nın sevgisini paylaşarak gider. Gerçekten de bu sevgi ve zevk Oğul'u durdurulamaz kılar: Yeruşalim'e gitmeye ve orada ölmeye kararlıdır; bunun aksini düşündüğü için Petrus'u azarlar; bunu düşününce titrer, ancak yaşamını tamamen kendi isteğiyle verir (Yak. 10:18). Çünkü Oğul, hem başkâhin hem de günah için kurban olmak ister, kendini Ruh aracılığıyla Babası'na sunar (İbr. 9:14).

Bu, Tanrı'nın kefareti sağlamak için üçüncü bir kişiye acı çektirmediği anlamına gelir. Ölen kişi Tanrı'nın kuzusu olan Oğul'dur. Ve bu, kurtuluş işine Tanrı'dan başka kimsenin katkıda bulunmadığı anlamına gelir: Baba, Oğul ve Ruh her şeyi gerçekleştirir. Eğer Tanrı Üçlübirlik olmasaydı, Oğul olmasaydı, bizim yerimize ölecek bir Tanrı kuzusu olmasaydı, o zaman günahımızın kefaretini kendimiz ödemek zorunda kalırdık. Tanrı sağlayamadığı için biz sağlamak zorunda kalırdık. Ama –şükürler olsun ki!- Tanrı'nın bir Oğlu vardır ve sonsuz şefkatiyle bizim *için* günahın bedelini ödeyerek ölür. Tanrı Üçlübirlik olduğu *için* çarmıh böylesine iyi bir haberdir.

İsa'nın Yuhanna 17'de anlattığı da tam olarak budur: O, Babası Tanrı'nın huzuruna dualarının buhuruyla çıkar (Rab'bin önünde yükselen hoş bir koku olarak buhur, duanın simgesidir, Mez. 141:2; Vah. 5:8). Ve bunu yüreğinde Tanrı'nın halkıyla birlikte yapar: "Yalnız onlar [elçiler] için değil, onların sözüyle bana iman edenler için de istekte bulunuyorum [dua ediyorum]" (Yu. 17:20). Başka bir deyişle, İsrail'in başkâhini yüreğinin üzerindeki levhayla Tanrı'nın halkını sembolik olarak Rab'bin huzuruna çıkardığı gibi, Mesih de bizi kendisinde Babası'nın huzuruna çıkarır. Oğul Tanrı Babası'ndan geldi, bizden biri oldu, bizim yerimize öldü ve tüm bunlar bizi başkâhinin yüreğindeki mücevherler gibi Babası'nın huzuruna geri getirmek içindi.

İsa'nın tüm halkı için ettiği ilk dua şudur: "Hepsi bir olsunlar. Baba … ben onlarda, sen bende olmak üzere *tam bir birlik içinde bulunsunlar.*" (Yu. 17:21-23). İsa'nın başkâhinimiz olarak dua etmesi son derece uygun bir duadır, çünkü Mezmur 133 şöyle başlar: "Ne iyi, ne güzeldir, birlik içinde kardeşçe yaşamak! Başa sürülen değerli yağ gibi, sakaldan, Harun'un sakalından kaftanının yakasına dek inen yağ gibi" (Mez. 133:1-2).

Mezmur, Harun'un kutsal mesh yağının başına dökülecegi başkâhin olarak atanmasına atıfta bulunmaktadır (Lev. 8:12). Tıpkı Mesih'in ("Meshedilmiş Olan") vaftizinde Ruh tarafından meshedilmesi gibi. Ve yağın Harun'un başından bedenine aktığı gibi, Ruh da Başımız Mesih'ten Bedeni'ne, yani kiliseye akacaktır. Böylece *biz* "O'nun meshedilişine ortak oluruz."[3] Baba'nın, aracılığıyla Oğlu'nu sonsuza dek sevdiği Ruh, şimdi imanlıları "bizim bir olduğumuz gibi bir olsunlar" diye meshedecektir (Yu. 17:22). Rab'le bir, birbirleriyle bir.

Bu, üstüne reçel sürülmüş bir kurtuluştur. Aslında, kurtuluş ne kadar Üçlübirlikçi olursa, o kadar tatlıdır. Çünkü sadece Oğul'da Baba'nın huzuruna çıkarılmayız; Oğul'un meshedildiği Ruh'u da alırız. İsa, Yuhanna 16:14'te "[Ruh] beni yüceltecek. Çünkü benim olandan alıp size bildirecek" demiştir. Ruh, Oğul'a ait olanı alır ve bizim yapar. Ruh, Oğul'un vaftizinde O'nun üzerine indiğinde, İsa, Baba'nın gökten şöyle dediğini işitti: "Sen benim sevgili Oğlum'sun, senden hoşnudum." Ama şimdi aynı oğulluk Ruhu benim üzerimde olduğuna göre, aynı sözler benim için de geçerlidir: Başkâhinim Mesih'te evlatlığa alınmış, sevilen, Ruh'la meshedilmiş bir oğulum. İsa'nın Yuhanna 17:23'te Baba'ya söylediği gibi, "beni sevdiğin gibi onları da sevdi[n]". Ve böylece, Oğul beni Babası'nın huzuruna getirdiğinde, *ben* onların Ruhu içimdeyken cesaretle "Abba" diye haykırabilirim, çünkü onların paydaşlığını artık özgürce paylaşıyorum: Yüceler Yücesi Olan *benim* Babam, Oğul benim büyük kardeşim, Ruh artık sadece İsa'nın Tesellicisi değil, benim de Tesellicim.

Oğul Kadar Sevilen

Yuhanna 1:18, Oğul Tanrı'yı sonsuza dek Baba'nın bağrında ya da kollarında olarak tanımlar. Kimse bunu hayal etmeye cesaret edemez; ancak

İsa, arzusunun imanlıların orada kendisiyle birlikte olması olduğunu beyan eder (Yu. 17:24). Gerçekten de Baba'nın O'nu göndermesinin nedeni budur; O'nu reddeden bizler geri getirilelim ve sadece yaratıklar olarak değil, Oğul'un her zaman bildiği engin sevginin tadını çıkarmak için çocuklar olarak geri getirilelim.

J. I. Packer bir keresinde şöyle yazmıştı: "Bir kişinin Hristiyanlığı ne kadar iyi anladığını değerlendirmek istiyorsanız, kendisinin Tanrı'nın çocuğu olduğu ve Tanrı'nın Babası olduğu düşüncesine ne kadar değer verdiğini öğrenin. Eğer ibadetlerini, dualarını ve yaşama bakışını yönlendiren ve kontrol eden düşünce bu değilse, Hristiyanlığı hiç de iyi anlamamış demektir."[4]

Gerçekten de, bir kişi bilinçli ve kendinden emin bir şekilde Her Şeye Gücü Yeten Tanrı'ya "Baba" diyorsa, bu onun Tanrı'nın kim olduğu ve kendisinin ne için kurtarıldığı hakkında güzel ve temel bir şeyi kavradığını gösterir. Ve bu bizim yüreklerimizi nasıl da O'na geri kazandırır! Çünkü Baba Tanrı'nın Oğlu'na olan sevgisini paylaşmaktan ve böylece *bizim* Babamız olarak bilinmekten mutlu olması ve hatta zevk alması, O'nun ne kadar akıl almaz derecede lütufkâr ve iyi yürekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Ve bize bu ayrıcalığı vermesi gerçekten büyük bir zevktir. Birisi iman ettiğinde, Hristiyanlar genellikle gülümser ve (Luka 15:10'a atıfta bulunarak) meleklerin cennette sevineceklerini söylerler. Ama aslında Luka 15:10'un söylediği, tövbe eden bir günahkâr için Tanrı'nın meleklerinin önünde cennette sevinç olduğudur. Cennette Tanrı'nın meleklerinin *önünde* kim vardır? Tanrı. Kendisini reddedenlere sevgisini sunmaktan sevinç duyan her şeyden önce Tanrı'dır.

Tanrı'yı Babamız olarak tanımak, O'na bakışımızı sadece harika bir şekilde güzelleştirmekle kalmaz; en derin teselliyi ve sevinci verir. Bunun onuru sersemleticidir. Zengin bir kralın çocuğu olmak güzel olabilir; ama evrenin imparatorunun sevgili çocuğu olmak sözcüklerle ifade edilemez. Açıkçası bu Tanrı'nın kurtarışı, bağışlanmaktan bile daha iyidir ve kesinlikle daha güvenlidir. Diğer tanrılar bağışlama sunabilir, ama bu Tanrı bizi çocukları olarak kabul eder ve kucaklar, bizi asla kovmaz. (Çünkü

çocuklar yaramazlık yaptıkları için evlatlıktan reddedilmezler.) Kusursuz davranarak kendimi O'nun gözünde tutmaya çalışmam gereken bir tür "beni seviyor, beni sevmiyor" ilişkisi sunmaz. Hayır, "Kendisini kabul edip adına iman edenlerin hepsine Tanrı'nın çocukları olma hakkını" (Yu. 1:12) ve böylece O'nun sevgisinden sonsuza dek güvenle zevk alma hakkını verdi.

Oğul'un kim olduğunu bir düşünün: O, Babası tarafından sonsuza dek ve tamamen sevilen kişidir; Baba, Oğlu'na olan sevgisinden asla ödün vermez ya da vazgeçmez ve Oğul da Baba'nın istediği gibi *bunu* paylaşmak için gelir. İsa bize kardeş demekten utanmadığı için (İbr. 2:11), Babası da bizim Babamız olarak bilinmekten utanmaz (İbr. 11:16). Hiçbir şey göksel lütuf tahtına yaklaşırken daha büyük bir güven ve zevk veremez. "Baba bizi o kadar çok seviyor ki, bize 'Tanrı'nın çocukları' deniyor! Gerçekten de öyleyiz" (1.Yu. 3:1).

Bir Baba ile Führer Arasındaki Fark

Şimdi Baba, Oğul ve Ruh olmayan bir Tanrı hayal edin: Hiçbir şekilde böyle bir kurtuluş sağlayamazdı. Eğer Tanrı bir Baba olmasaydı, bize asla çocukları olma hakkını veremezdi. Eğer Oğlu ile sonsuz paydaşlığa sahip olmasaydı, bizimle paylaşacak bir paydaşlığı olur muydu ya da paydaşlığın neye benzediğini bilir miydi diye merak etmek gerekir. Örneğin, Oğul bir yaratık olsaydı ve sonsuza dek "Baba'nın bağrında" olmasaydı, O'nu tanımasaydı ve O'nun tarafından sevilmeseydi, Baba'yla nasıl bir ilişkiyi bizimle paylaşabilirdi? Eğer Oğul'un kendisi Baba'ya hiç yakın olmamışsa, bizi nasıl yakınlaştırabilirdi?

Eğer Tanrı tek bir kişi olsaydı, kurtuluş tamamen farklı görünürdü. Kendi yönetimi ve koruması altında yaşamamıza izin verebilirdi, ama sonsuz bir mesafede, belki de aracılar vasıtasıyla yaklaşarak. Hatta bağışlama bile sunabilirdi ama yakınlık sunmazdı. Ve tanımı gereği ezelden sevgi dolu olmayacağına göre, günahın bedelini kendisi üstlenip bu bağışlamayı karşılıksız olarak sunar mıydı? Pek olası değil. Oğul'un Babası'na söylediği şu değerli sözleri asla duyamayacak olan dış kapının mandalları olarak kalacaktık: "Beni sevdiğin gibi onları da sevdin."

Ama bu Tanrı bize bizzat gelir, Baba Oğlu'na olan sevgisini paylaşmaktan sevinç duyar, Oğlu'nu gönderir ki biz de O'nun aracılığıyla Baba'nın bağrına geri dönebilelim, Ruh aracılığıyla O'na "Abba" diyebilelim.

TANRI'DAN NEFRET ETMEK VE BABA'YI SEVMEK

Reformcu Martin Luther, Tanrı'nın Babalığının kurtuluşun şeklini ve Tanrı hakkındaki tüm düşüncelerimizi ne kadar değiştirdiğini çok iyi biliyordu. Bir rahip olarak zihni Tanrı'nın doğru olduğu ve günahtan nefret ettiği bilgisiyle doluydu ama Tanrı'nın kim olduğu, O'nun doğruluğunun ne olduğu ve günahtan *neden* nefret ettiği konusunda daha fazlasını göremedi.

Bunun sonucunda dedi ki, "günahkârları cezalandıran doğru Tanrı'yı sevmedim, evet, O'ndan nefret ettim ve gizlice, küfrederek olmasa bile, kesinlikle çok homurdanarak Tanrı'ya kızdım."[a] Tanrı'yı iyi yürekli ve istekli bir Baba, bizi yakınlaştıran bir Tanrı olarak tanımayan Luther, O'nu sevemeyeceğini anladı. O ve rahip arkadaşları sevgilerini Meryem'e ve diğer çeşitli azizlere aktardılar; onları seviyorlar ve onlara dua ediyorlardı.

Rahip Martin Luther (1483-1546)

Tanrı'nın paylaşan, doğruluğunu, yüceliğini ve bilgeliğini bize veren baba yüreğine sahip bir Tanrı olduğunu görmeye başladığında bu durum değişti. Yaşamının ilerleyen dönemlerinde geriye dönüp baktığında, bir rahip olarak aslında doğru Tanrı'ya ibadet etmediğini düşündü, çünkü Tanrı'yı Yaratıcı ve Yargıç olarak bilmenin "yeterli olmadığını" söyledi. Tanrı ancak sevgi dolu bir Baba olarak bilindiğinde doğru tanınmış olur. "Çünkü tüm dünya Tanrı'nın doğasını, zihnini ve faaliyetlerini anlamak

için büyük bir dikkatle çalışmış olmasına rağmen, bu konuda hiçbir başarı elde edememiştir. Ama … Tanrı'nın kendisi, baba yüreğinin en derin enginliğini, ifade edilemez sevgisini açıklamış ve gözler önüne sermiştir."[b]

Tanrı, bizi kendisine geri getirmesi için Oğlu'nu göndererek, anlatılamayacak kadar sevgi dolu ve son derece baba yüreğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Luther'in bulduğu şey, bunun sadece büyük bir güvence ve sevinç vermekle kalmadığı, aynı zamanda yüreklerimizi de O'na kazandırdığıdır, çünkü "O'nun baba yüreğine bakabilir ve bizi ne kadar sınırsız sevdiğini hissedebiliriz. Bu da yüreklerimizi ısıtır, onları şükranla parlatır."[c] Bu Tanrı'nın kurtarışında gerçekten sevebileceğimiz bir Tanrı görürüz.

---

[a] Martin Luther, "Preface to the Complete Edition of Luther's Latin Writings," *Luther's Works* içinde, ed. J. Pelikan (vols. 1-30, St. Louis: Concordia; vols. 31-55, Philadelphia: Fortress, 1955-1976), 34:336-37.

[b] Martin Luther, *Luther's Large Catechism* (St. Louis: Concordia, 1978), s. 77.

[c] A.g.e., s. 70.

Oğul, Baba Hakkındaki Bilgisini Paylaşır

Luther, "Çünkü tüm dünya Tanrı'nın doğasını, zihnini ve faaliyetlerini anlamak için büyük bir dikkatle çalışmış olmasına rağmen, bu konuda hiçbir başarı elde edememiştir" diye yazmıştır. Reformcu arkadaşı Jean Calvin bunu daha da açık bir şekilde ifade etmiştir (ve Luther'den daha açık sözlü olmak her zaman etkileyicidir):

> En büyük dehalar köstebeklerden daha kördür! … Tanrı'nın bize olan iyiliğinin güvencesini (ki bu güvence olmadan insanın anlayışı ancak sınırsız bir karışıklıkla dolabilir) asla hissedemediler bile. Bu nedenle insan aklı, gerçek Tanrı'nın kim olduğunu

> ya da bize karşı nasıl bir Tanrı olmak istediğini anlamak için bu gerçeğe ne yaklaşır ne onun için çabalar ne de onu doğrudan hedef alır.[5]

Luther ve Calvin'in aklında Matta 11:27, "Oğul'u, Baba'dan başka kimse tanımaz. Baba'yı da Oğul'dan ve Oğul'un O'nu tanıtmak istediği kişilerden başkası tanımaz" ve Yuhanna 1:18, "Tanrı'yı hiçbir zaman hiç kimse görmedi. Baba'nın bağrında bulunan ve Tanrı olan biricik Oğul O'nu tanıttı" gibi ayetler vardı. Kısacası, Tanrı'nın bize söyleyecek bir sözü olmasaydı, O'nu tanımaz ya da derin iyilikseverliğini hayal edemezdik.

Elbette, eğer Tanrı tek bir kişiyse ve her zaman yalnızsa, neden konuşsun ki? Yaratılıştan önceki sonsuzluğun yalnızlığında, kiminle konuşmuş olabilir? Ve neden şimdi başlasın ki? Kendini kendine saklama alışkanlığı çok derinlere işlemiş olmalı. Böyle bir Tanrı'nın bilinmez kalması çok daha olasıdır.

Ama ya böyle bir Tanrı'nın bir şekilde söyleyecek bir sözü varsa? Burada tahmin yürütmek zorunda değiliz: Kur'an, yalnız bir Tanrı'nın sözünün mükemmel bir örneğidir. Allah, cennette yanında ezelî bir söz olan Kur'an'a sahip olan tek kişilik bir Tanrı'dır. Bir bakışta, bu Allah'ı ezelde daha az yalnız gösteriyor gibi görünmektedir. Ancak asıl önemli olan, Allah'ın sözünün onun için gerçek bir yoldaş değil, bir *kitap* olduğu gerçeğidir. Ve sadece onun *hakkında* olan bir kitaptır. Dolayısıyla, Allah bize Kur'an'ını verdiğinde, bize kendisi ve bir şeyleri nasıl sevdiği hakkında *bir şey*, bir bilgi deposu verir.

Ancak, Üçlübirlik Tanrısı bize Sözü'nü verdiğinde, bize ta kendisini verir, çünkü Oğul, Tanrı'nın Sözü'dür, Babası'nın mükemmel vahyidir. Söz, Tanrı'yla birlikteydi ve Söz, *Tanrı'ydı*. Bunların hepsi çok açıklayıcıdır. Bu Tanrı bize kendisinden başka bir *şey* vermez ya da sadece kendisi *hakkında* bir şeyler söylemez; aslında bize kendisini verir. Eğer gökten bir kitap indirseydi, bizi beklediğimiz türden bir mesafede tutabilirdi. Ama öyle yapmaz. Tanrı olan Tanrı'nın Sözü bize gelir ve bizimle birlikte yaşar.

Ve böylece, Tanrı Sözü olan İsa Mesih'te en açıklayıcı vahyi görürüz. İsa'da Tanrı'nın Baba, Oğul ve Ruh olduğunu görürüz, çünkü O, Baba ta-

rafından sevilmiş ve Ruh'la meshedilmiştir. İsa'da kendisini bize verecek ve bizimle birlikte olmaya gelecek kadar cömert ve iyi yürekli bir Tanrı görürüz. Ve Oğul "görünmez Tanrı'nın görünümü" (Kol. 1:15), "Tanrı yüceliğinin parıltısı, O'nun varlığının öz görünümü" (İbr. 1:3) olduğu için, O'nun dediği gibi, "Beni görmüş olan, Baba'yı görmüştür" (Yu. 14:9). Eğer İsa gerçekten Tanrı olmasaydı, Baba'nın varlığının ta kendisi olmasaydı, Tanrı'yı gerçekten açıklayamazdı ve temsil ettiği Tanrı'nın gerçekten O'nun kadar iyi olup olmadığını merak etmek zorunda kalırdık. Ama kim olduğu göz önüne alındığında, İsa'da *Tanrı'yı tanıdığımızı* güvenle ve bilinçli olarak söyleyebiliriz. Çünkü O, Tanrı'nın kendisidir ve sadece Baba'nın sevgisini bizimle paylaşmak için değil, aynı zamanda Baba hakkındaki bilgisini de bizimle paylaşmak için gelir. Kendisi Baba'yı tanıdığı gibi biz de Baba'yı tanıyabilelim diye gelir. O hâlde, Tanrı Baba, Oğul ve Ruh olduğu için –çünkü Baba'nın Tanrı olan, kendi varlığının ta kendisi olan, O'nunla birlikte olan ve O'nu bilen bir Sözü vardır– O'nu tanıyabiliriz ve O'nu başka hiçbir Tanrı'nın izin veremeyeceği bir yakınlıkla tanıyabiliriz.

Sonra Ruh vardır; ve bu bölüm bir sonrakine geçmek için gittikçe daha fazla zorlanmaktadır, çünkü Ruh hakkında söylenecek çok şey vardır. Yine de şimdilik sadece bir şeye dikkat çekelim: Baba kendini açıklarken sadece Oğlu'nu Ruhu'nun gücüyle göndermekle kalmaz; Baba ve Oğul birlikte Ruh'u Oğul'un tanınması (bilinmesi) için gönderirler. Oğul, Baba'nın tanınmasını sağlar; Ruh da Oğul'un tanınmasını sağlar. Bunu her şeyden önce Kutsal Yazılar'ı nefesiyle esinleyerek yapar (2.Ti. 3:16; 1.Pe. 1:11-12) öyle ki, onlarda "Mesih'in sözü", yani Mesih bilinsin (Rom. 10:17; Kol. 3:16).

Bu, aslında İslam'da olduğu gibi Tanrı'nın bize sadece bir kitap verdiği anlamına mı gelir? Hiç de değil, çünkü –eğer beklemeye tahammülünüz varsa göreceğimiz gibi– Ruh Tanrı sadece Kutsal Yazılar'ı esinlemekle kalmaz, aynı zamanda bize gelir de. Aslında, *bizim içimize* gelir. Bu Tanrı'yla daha büyük bir yakınlık olamaz.

Bunun anlamı, tüm Kutsal Yazılar'ın amacının Mesih'i tanıtmak olduğudur. Oğul'un Baba'yı tanıttığı gibi, Ruh'un nefesiyle esinlediği Kutsal Yazılar da Oğul'u tanıtır. Pavlus Timoteos'a "Mesih İsa'ya iman aracılığıyla seni bilge kılıp kurtuluşa kavuşturacak güçte olan Kutsal Yazılar'ı da ço-

cukluğundan beri biliyorsun" diye yazmıştır (2.Ti. 3:15). Elbette Eski Antlaşma'dan söz etmektedir, ama aynı şey Yeni Antlaşma için de söylenebilir. Benzer şekilde, İsa kendi zamanındaki Yahudilere şöyle demiştir: "Kutsal Yazılar'ı araştırıyorsunuz. Çünkü bunlar aracılığıyla sonsuz yaşama sahip olduğunuzu sanıyorsunuz. Bana tanıklık eden de bu yazılardır! Öyleyken siz, yaşama kavuşmak için bana gelmek istemiyorsunuz. … Musa'ya iman etmiş olsaydınız, bana da iman ederdiniz. Çünkü o benim hakkımda yazmıştır" (Yu. 5:39-40, 46).

Açıkça görülüyor ki, İsa, Kutsal Yazılar'ı gayretle etüt etmenin mümkün olduğunu, ancak onların esas amacını —yani insanların yaşam bulmak için kendisine gelmelerini— tamamen gözden kaçırılabileceğini düşünüyordu.

Aradığınız Kim?

Tüm bunlar Kutsal Kitap'ı neden açtığımızı önemli ölçüde etkiler. Kutsal Kitap'ı dinî bir görev, Tanrı'nın lütfunu kazanma çabası ya da ahlaki bir kişisel yardım rehberi, etkili bir dinî yaşam için kullanışlı ipuçları içeren bir el kitabı olarak düşünmek gibi tuhaf nedenlerle açabiliriz. Bu düşünce aslında pek çok kişinin Kutsal Kitap okurken teşviğinin kırılmasının ana nedenlerinden biridir. Bugünü nasıl geçirmeleri gerektiğine dair hızlı dersler bulmayı uman insanlar, bunun yerine bir soyağacı ya da çeşitli kurbanların bir listesini bulurlar. Ve sayfalarca tarih, tapınak tasvirleri, kâhinlere verilen talimatlar, bugün nasıl dinleneceğimi, çalışacağımı ve dua edeceğimi nasıl etkileyebilir?

Ama Mesih'in tüm Kutsal Yazılar'ın konusu olduğunu; O'nun Söz, Rab, Babası'nı açıklayan (vahyeden) Oğul, vaat edilen Umut, gerçek Tapınak, gerçek Kurban, büyük Başkâhin, nihai Kral olduğunu gördüğünüzde, "Bu benim için şu anda ne anlama geliyor?" diye değil, "Burada Mesih'e dair ne öğreniyorum?" diye sorarak okuyabilirsiniz. Kutsal Kitap'ın benimle değil de O'nunla ilgili olduğunu bilmek, Kutsal Kitap'ı kendime takılarak okumak yerine O'na bakabileceğim anlamına gelir. Ve sayfalar boyunca O'nun hikâyesinin mucizesine kapıldıkça, Kutsal Kitap'ı kendinizle ilgili bir kitap olarak ele almış olduğunuz takdirde asla yapamayacağınız bir şekilde kalbinizin garip bir şekilde O'nun için çarptığını görürsünüz.

Ya da bir vaiz olarak konuşmama izin verin. Ara sıra, bir yerde vaaz vermek üzere davet edildiğimde, olaylar şöyle gelişir:

> OKUYUCU: (*Kutsal Kitap'tan bir bölümü çok güzel bir şekilde okur ve sonra şöyle der*) Bu Rab'bin sözüdür.
>
> İNSANLAR: (*mırıldanır*)
>
> ÖNDER: Teşekkürler, Okuyucu. Ve şimdi, korkarım, Reeves gelip bu metni bize açıklamaya çalışacak.
> REEVES: (*kendi kendine düşünür*) Hayır, yapmayacağım! Bu bir İngilizce Anlama alıştırması olmayacak. Tanrı'nın sözünü duyurmak niyetindeyim! (*Kürsüye doğru yürür, huysuzluğunu üzerinden atmaya çalışır*)

Biliyorum, bu biraz bilgiçlik taslamak ama Kutsal Yazılar'ı, Mesih'i öne çıkaran ve bizi O'nu *istemeye* çeken Tanrı'nın sözleri olarak duymak yerine, sadece ilginç metinler olarak çalışacağımız korkusundan kaynaklanıyor. Çünkü Ruh bu sözleri yalnızca davranışlarımızı değiştirelim diye değil, yalnızca Mesih *hakkında* bilgi sahibi olalım diye değil, Jean Calvin'in yazdığı gibi, O'na karşı "içten bir sevgi" duyalım, "O'nu içtenlikle kucaklayalım" diye nefesiyle esinlemiştir.[6] On dokuzuncu yüzyılın gözleri ışıldayan usta vaizi Charles Spurgeon bunu şöyle ifade etmiştir: "Tanrı'nın tüm gerçek hizmetkârlarının sloganı, 'Mesih'i ve O'nu çarmıha gerilmiş olarak vaaz ediyoruz' olmalıdır. İçinde Mesih olmayan bir vaaz, içinde un olmayan bir somun ekmeğe benzer. Vaazınızda Mesih yok mu bayım? O zaman evinize gidin ve vaaz etmeye değer bir şey bulana kadar bir daha asla vaaz vermeyin."[7]

Evet! Çünkü Mesih, Tanrı'nın Sözü'dür. O olmasaydı "köstebeklerden daha kör" olurduk, Tanrı'nın ne kadar baba yüreğine sahip olduğunu asla hayal edemezdik. Ancak Ruh'un nefesiyle esinlediği Kutsal Yazılar O'nu Babası'nın parıltısı, Babası'nı tanımanın, sevmenin ve Babası tarafından sevilmenin gerçek yaşamını bizimle paylaşabilecek tek kişi olarak ilan eder.

4

Hristiyan Yaşamı

RUH GÜZELLEŞTİRİR

Yaşam Ruhu

İznik İnanç Açıklaması'nın Kutsal Ruh hakkında söylediği ilk şey, onun "yaşam veren Rab" olduğudur. Başlangıçta, bir ana güvercin gibi yaratılışı ilk canlandıran ve ona yaşam soluğu üfleyen Ruh'tu; aynı şekilde *yeni* yaşamı veren de Ruh'tur – önce mezarda İsa'ya (Rom. 8:11), sonra da bize.

Şimdi bunu söylemek bile çok derin bir şey söylemek demektir: kendi içimizde yaşamımız yoktur. Tamamen Ruh'a bağlıyız. Ve eğer böyle olmak üzere yaratıldıysak, şu an bu bizim için ne kadar daha doğrudur! Çünkü Yaratılış 3'te Adem ve Havva Tanrı'dan sırt çevirdiklerinde, ölüme döndüler. Sonuç olarak, hepimiz dünyaya ruhsal olarak ölü doğmuş bir şekilde, suçlarımız ve günahlarımız içinde ölü olarak geldik (Ef. 2:1). Buradaki "ölüm" elbette var olmamak anlamına gelmez; daha ziyade Adem ve Havva gibi yüreklerimizin Rab'den uzaklaşmış olmasıdır. Doğal olarak yaşamın kaynağı olan Rab'bi değil, başka şeyleri –özellikle de kendimizi– sever ve arzularız.

Bu gerçek bir sorundur, çünkü bizler yüreklerimizin peşinden gitmek, istediklerimizi yapmak üzere yaratıldık. Adem ve Havva'nın ilk günah işlediklerinde yüreklerinin arzularını izlemiş oldukları gibi, biz de böyle yapmaya devam ediyoruz. "Kişi yüreğinde gideceği yolu tasarlar" (Özd. 16:9). Ama eğer biz istemezsek –eğer yüreklerimiz yaşamın Rabbi'ni arzulamazsa– o zaman O'nu asla seçmeyiz ve bu yüzden ölümün tutsağı olarak kalmamız gerekir. Kendi içimizde bulabileceğimiz bir yaşam umudu yoktur. Martin Luther bu nedenle Ruh'a imanın ilk anlamının şu oldu-

ğunu yazmıştır: "Kendi aklımla ya da gücümle Rabbim İsa Mesih'e iman edemem ya da O'na gelemem. Ama Kutsal Ruh beni Müjde aracılığıyla çağırdı."[1]

Sorunumuz yüreklerimizde olduğu için, Ruh bize yeni yürekler vererek yeni bir yaşama doğru yeni doğuş sağlar (Hez. 36:26; Yu. 3:3-8). Kullandığı araç Kutsal Yazılar'dır (1.Pe. 1:23; Yu. 1:18), ama Kutsal Yazılar aracılığıyla körleşmiş gözlerimizi açarak Rab'bin gerçekten ve güzel bir şekilde kim olduğunu görmemizi sağlar ve böylece yüreklerimizi tekrar O'na kazandırır. İşte yaşam *budur*: O'nu tanımak (Yu. 17:3).

William Tyndale (1494?-1536)

YAŞAM ARZUSU

Tüm bunları çok yakından bilen bir adam, Kutsal Kitap'ın büyük bir kısmını özgün İbranice ve Grekçeden İngilizceye ilk çeviren dilbilim dehası William Tyndale'di. Hristiyanlığın büyük ölçüde dışsal bir mesele olduğuna inanarak büyüdü; doğru davranış ve doğru dinsel tören. Ancak Kutsal Kitap'ı hevesle okumaya başlayınca, düşüncelerinin en iyi tabirle ters yüz olduğunu gördü.

Daha sonra yazacağı gibi, günah "sadece bedenin yaptığı dışsal bir iş" değildir; bunun yerine, tüm günahkâr eylemler "günah işleyebileceğimiz tüm güçler, duygular ve iştahlarla birlikte yürekten kaynaklanır … Kutsal Yazı özellikle yüreğe ve tüm günahların köküne ve asıl kaynağına bakar; bu da yüreğin dibindeki imansızlıktır." Sorunumuz arzularımızla ilgilidir, doğal olarak Tanrı'ya karşı iştahımız yoktur ve tüm sevgilerimizi başka yerlere yönlendiririz.

Tek yaşam umudumuz, "şehveti [yani arzuyu!] dindiren, yüreği gevşeten, onu özgür kılan, onu özgürlüğe kavuşturan' Ruh'ta bulunur.[a]

Bu tür ifadeler Tyndale'in yazılarında çokça yer alır ve denizin yüzeyindeki beyaz çizgiler gibi, altta güçlü bir şeyin hareket ettiğini gösterir. Eğer Ruh'un kurtuluştaki ilk işi Rab'be karşı bir arzu ya da istek duyabilmemiz için yüreklerimizi çözüp serbest bırakmaksa, o zaman Hristiyan yaşamı "cenneti elde etmekten" çok daha fazlasıdır. Ruh bizi ilahi yaşama çekmekle ilgilidir. Baba, Ruh aracılığıyla Oğul'dan, Oğul da Baba'dan sonsuza dek zevk almıştır; o hâlde Ruh'un bize yeni yaşam verme işi, bizi bu karşılıklı zevke ortak etmekten başka bir şey değildir.

---

[a] William Tyndale, "A Prologue upon the Epistle of St. Paul to the Romans," *The Works of William Tyndale* içinde (Edinburgh and Carlisle, Penn.: Banner of Truth, 2010), 1:489.

Ruh Kendini Verir

Ruh'un verdiği yaşam soyut bir şey değildir. Aslında, öncelikle verdiği bir *şey* de değildir. Ruh bize ta kendisini verir; öyle ki, O'nu tanıyıp O'ndan zevk alabilelim ve böylece O'nun Baba ve Oğul'la paydaşlığından zevk alabilelim. Püriten teolog Thomas Goodwin, "Tanrı sadece diğer tüm iyi şeylerle değil, her şeyden önce *kendisini* ve kendi kutsanmışlığını vererek kutsar" diye yazmıştır. Daha önce birçok teoloğun Tanrı'yı bir çeşmeye benzetmeyi sevdiğini görmüştük, çünkü Tanrı'nın varlığı yaşam ve sevgi akıtmakla ilgilidir. Teologların Tanrı için kullanmaktan hoşlandıkları bir başka imge de parıldayan güneştir (Mezmur 84:11 ve Yuhanna 8:12 gibi ayetleri izleyerek) ve Goodwin Tanrı'yı güneşle bağdaştırır: "Güneş yalnızca yeryüzünü tüm iyi şeylerle zenginleştirmekle kalmaz … aynı zamanda *kendi ışık ve sıcaklık kanatlarını* doğrudan saçarak herkesi sevindirir ve ferahlatır ki bunu seyretmesi ve bundan zevk alması çok hoştur. Tanrı ve doğruluk Güneşi Mesih de böyle yapar."[2]

Güneşin üzerimizde parlarken *kendini* –kendi ışığını ve sıcaklığını– vermesi gibi, Tanrı da bize kendini ve her zaman sahip olduğu kutsanmışlığı verir. Bunu bize Oğlu'nu vererek yapar ve bunu bize Ruhu'nu vererek yapar.

Jean Calvin, Cardinal Sadoleto'yu pataklamaya hazırlanıyor

Bu biraz gümüşe benzeyen gerçeklerden biridir; kolayca kararır ve kirle kaplanır. Örneğin, Hristiyanlar Tanrı'nın bize "lütuf" verdiğinden söz ettiklerinde, "lütfun" Tanrı'nın dağıttığı bir tür ruhsal cep harçlığı olduğunu hemen düşünebiliriz. "Lütuf" "Tanrı'nın, Bedeli Mesih Tarafından Ödenen Zenginlikleridir" şeklindeki eski açıklama bile, lütfun Tanrı'nın verdiği bir şey gibi görünmesine neden olabilir. Ancak *lütuf* sözcüğü, Tanrı'nın en nihayetinde *kendini* verdiği kişisel ve sevgi dolu şefkatten bahsetmenin kısa bir yoludur.

Şimdi 16. yüzyıldaki Reformasyon'un kalbine yaklaşıyoruz. Ortaçağ Roma Katolikliğinde lütuf bir "şey" olarak görülmeye başlanmıştı: Katolikler "Selam sana *lütuf dolu* Meryem" diye dua ederlerdi; sanki Meryem bir şişe, lütuf da süt gibiydi. Bu inancın sonuçları, 1539 yılında (kırmızı

köşede) Roma Katolik Kardinali Sadoleto ile (mavi köşede) Reformcu Jean Calvin arasındaki son derece önemli tartışmada hissedilebilir.

Sadoleto'nun Reformasyon'un mesajına karşı argümanlarından biri, Tanrı'nın insanları yalnızca lütfuyla kurtardığı vaaz edilirse, insanlara kutsallığı istemeleri için hiçbir neden verilmeyeceğiydi. Sonuçta, kutsallığım kurtulmama hiçbir şekilde katkıda bulunmayacaksa, neden zahmet edeyim ki? Ne de olsa bende "lütuf" var. Bu Calvin'in teolojik kafasına indirilmiş güçlü bir yumruktu, ama Reformcu buna nakavt edici bir darbeyle karşılık verdi: Sadoleto kurtuluşu temelden yanlış anlamıştı, sanki kurtuluş güzel ve kutsal bir Tanrı'yı tanımak, sevmek ve böylece O'nu hoşnut etmek istemekten başka bir şeymiş gibi. Calvin için kurtuluş "lütuf" denen bir şeyi elde etmekle ilgili değildi; Ruh'u ve dolayısıyla Baba ve Oğul'u karşılıksızca almakla ilgiliydi.

Sadoleto'nunkine benzer bir sorun, Ruh'un bir kişi değil de bir güç olarak düşünülmesinde ortaya çıkar. Bu da yine Tanrı'nın yukarıda gökten kutsamasının fişlerini ("gücü") aşağı fırlatırken kendisinin tamamen uzakta kaldığı izlenimini verir. Ve eğer durum böyleyse, o zaman bu güçle (ya da Baba veya Oğul'la) bir birlikteliğim olamaz: bu durumda Ruh, yaşamımı sürdürürken ele geçirmem ve kullanmam gereken bir güç olmalıdır. Bazıları sihir yapar; diğerlerinin parası ve en yeni güzellik ürünleri vardır; ben Ruh'u kullanırım. Ve eğer Ruh'u diğer Hristiyanlardan daha fazla kullanmayı başarırsam, yaşasın ruhsal ben.

Ruh'un İsa Mesih kadar gerçek bir kişi olduğunu ve içimde yaşamaya geldiğini bilmek ne kadar da farklıdır! R. A. Torrey bunu (oldukça tuhaf bir şekilde) şöyle ifade etmiştir:

> Ne kadar çok genç adam, elini girmek üzere olduğu bir günah yerinin kapısına dayamıştır ve aklına şu düşünce gelmiştir: "Eğer oraya girersem, annem bunu duyabilir ve bu onu öldürebilir" ve annesini üzmemek için o kapıya sırtını dönmüş ve temiz bir yaşam sürmek için uzaklaşmıştır. Ama tüm annelerden daha kutsal olan, günaha karşı bu dünyada yürümüş olan en saf kadından bile daha duyarlı olan ve bizi hiçbir annenin sev-

> mediği kadar seven Biri vardır. Eğer gerçekten Hristiyan'sak, bu Kişi yüreklerimizde yaşar ve gündüz ya da gecenin karanlığında yaptığımız her eylemi görür; herkesin içinde ya da özel olarak söylediğimiz her sözü işitir; aklımızdan geçen her düşünceyi görür, zihnimizde bir an bile konaklamasına izin verilen her fantezi ve hayali görür ve eğer kutsal olmayan, saf olmayan, bencil, adi, küçük, kaba, sert, adaletsiz ya da herhangi bir kötü eylem, söz, düşünce ya da hayal varsa, bundan kederlenir.[3]

Bu sadece günahımızın O'na verdiği keder değildir; Ruh'un içimizdeki kişisel varlığı, Ruh'un Baba ve Oğul'la olan yakın birlikteliğinden zevk almamız anlamına gelir. Eğer Ruh Tanrı olmasaydı, bunu yapamazdı. Tanrı üç kişi olduğu için –Baba, Oğul ve Ruh– böyle bir birlikteliğe sahip olabiliriz. Eğer Tanrı cennette olsaydı ve Ruhu sadece bir güç olsaydı, aydan daha uzakta olurdu.

Yeni Yaşamın Oksijeni

Ruh'un verdiği yaşam soyut bir kutsama (bereket) paketi değildir; bizimle paylaştığı kendi yaşamıdır, Baba ve Oğul'la paydaşlık yaşamıdır. Dolayısıyla Ruh, "yaşam" armağanını kapımıza bırakıp giden ilahi bir sütçü gibi değildir. Bize yaşam verirken bizimle birlikte olmak ve bizimle birlikte kalmak için gelir. Bir kez yaşam verdikten sonra gitmez; o yaşamı çiçeklendirmek ve büyütmek için kalır.

"Ruh'un olduğu yerde her zaman yaz vardır" diye yazmıştı William Tyndale, çünkü orada "her zaman iyi meyveler, yani iyi işler vardır."[4] Tyndale rastgele herhangi bir imge seçmiyordu; Ruh'un yazının sıcaklığı önemlidir, çünkü Ruh önce yüreklerimizi ve arzularını Mesih'e çevirerek bizi yaşamla ısıttığı gibi, bizi ısıtmaya devam eder. Ruh'un *verdiği* yeni yaşam sıcak bir yaşamdır, çünkü bu yaşam Baba ve Oğul'dan zevk alan kendi yaşamıdır ve tam olarak yüreklerimizi onlara ısıtarak bizi yükseltir.

Jonathan Edwards, Tyndale'in imgesini şu şekilde genişletmiştir:

> Herkes yücelik Tanrısı'nın, sevgi pınarının etrafında durmalı, oradan dökülen coşkun sevgiyle dolmak için bağırlarını açmalı-

> dır, tıpkı hoş bir bahar gününde yeryüzündeki çiçeklerin sıcaklık ve ışığıyla dolmak ve ışınlarıyla güzellik ve kokuda gelişmek için bağırlarını güneşe açmaları gibi. Her kutsal, Tanrı'nın bahçesindeki bir çiçek gibidir ve kutsal sevgi hepsinin yaydığı ve o cennet bahçesini doldurduğu güzel ve tatlı kokudur.[5]

Edwards burada bu kadarını söylemese de, Ruh'un işini, "bize verilen Kutsal Ruh aracılığıyla Tanrı'nın sevgisi[nin] yüreklerimize dökül[mesiyle]" (Rom. 5:5) anlatmaktadır. Ruh yaşamı bize şu şekilde üfler: Ruh, Tanrı'nın sevgisini bilmemiz için bizi aydınlatır ve bu ışık bizi ısıtır, bizi O'nu sevmeye ve başkalarına sevgiyle taşmaya çeker.

Peki ama Ruh bizi Tanrı'nın sevgisini bilmemiz için nasıl aydınlatır? Oldukça basit bir şekilde: Mesih'in yüceliğini görmemiz için gözlerimizi açarak. O, imanlıları bu şekilde teselli eder. İsa'nın dediği gibi, "Baba'dan size göndereceğim Yardımcı, yani Baba'dan çıkan Gerçeğin Ruhu geldiği zaman, *bana tanıklık edecek*" (Yu. 15:26). Mesih'i –ve O'nun aracılığıyla Baba'yı– tanımak Ruh'un verdiği yaşamdır. Pavlus 2. Korintliler 3'te Musa'nın Rab'le birlikte olduğu için yüzünün nasıl parladığını ve aynı şekilde Müjde'de Rab'bin yüceliğini görerek kendimizin de "Ruh olan Rab sayesinde" ve giderek artan bir yücelikle "O'na benzer olmak üzere değiştiril[diğimizi]" yazar (2.Ko. 3:18). Richard Sibbes, 2. Korintliler 3'ü akılda tutarak şöyle yazmıştır:

> Mesih'in seyri kendi başına dönüştürücü bir görüntüdür. Bizi yeni yaratıklar hâline getiren ve bu hizmetkârı görmemiz için bizi harekete geçiren Ruh, bu dönüştürücü bir seyirdir … Bir insan Müjde'deki Tanrı ve Mesih sevgisine baktığında değişmeden kalamaz; bu onu Tanrı ve Mesih gibi olacak şekilde değiştirecektir. Çünkü Mesih'i ve Mesih'teki Tanrı'yı gördüğümüzde, Tanrı'nın günahtan nasıl nefret ettiğini de görürüz. Bu da bizi, Tanrı'nın günahtan nefret ettiği gibi, bizim de günahtan nefret etmemizi sağlayacak şekilde dönüştürür; nitekim Tanrı günahtan o kadar nefret etmiştir ki, günah ancak Tanrı-insan

> olan Mesih'in kanıyla ortadan kaldırılabilir. Böylece, Tanrı'nın kutsallığını görmek, bu bizi kutsal olmak üzere dönüştürecektir. Müjde'de Tanrı'nın sevgisini ve Mesih'in bizim için kendini feda etmesini gördüğümüzde, bu bizi Tanrı'yı sevmek üzere dönüştürecektir.[6]

Yeni yaşamım, Ruh'un gözlerimi açması (ışık) ve yüreğimi Mesih'e kazanmasıyla (sıcaklık) başladı. O zaman ilk kez, Baba'nın her zaman yaptığı gibi Mesih'ten zevk almaya ve O'nu sevmeye başladım. Ve Mesih aracılığıyla, ilk kez, Oğul'un her zaman yaptığı gibi Baba'dan zevk almaya ve O'nu sevmeye başladım. Her şey böyle başladı ve yeni yaşam böyle devam etmektedir: Ruh bana Mesih'in güzelliğini, sevgisini, yüceliğini ve iyiliğini göstererek, içimde Tanrı'ya karşı daha derin ve daha içten bir sevgi uyandırmaktadır. Ve beni Mesih üzerinde daha fazla düşünmeye sevk ettikçe, beni giderek daha fazla Tanrı benzerliğine dönüştürmektedir: daha az ben takıntısı ve daha fazla Mesih takıntısı.

"Güzelliğin Kendisi ve Güzelliği Veren"

Tanrı'yı sevmekten kendini sevmeye doğru günahkâr bir dönüş elbette bizi daha da şeytani bir şekilde çirkin, her zamankinden daha çok bencil ve kötü yapar. Ancak Ruh içimizde güzelliğin timsali olan Mesih için derinleşen bir tat geliştirerek, O'nun benzerliğiyle parlamaya başlayan yeni bir insanlığı parlatır. İbadet ettiğimiz şeye benzer hâle geliriz. Ve nihayetinde tüm bunlar bedenlerimiz için bile geçerlidir: Yaratılış 3'te Tanrı'dan dönüş fiziksel çürüme, kokuşma ve ölüme düşüş anlamına geliyordu; ancak tüm bunlar, çürüyen bedenlerimizi Mesih'in görkemli, diriliş bedenine benzeyecek şekilde dönüştürecek olan Ruh tarafından tersine çevrilmekten çok daha fazlası olacaktır (Flp. 3:21; 1.Ko. 15:44-49). Ruh yeni yaratılışını güzelleştirir.

Bu da beni çözerek eğriliklerimi düzeltmesi anlamına gelir. Doğal olarak kendime dönük bir şekilde eğrilmişim ve kendi sözde bağımsızlığımdan şeytani bir zevk alırım. Ama eğer dışa dönük ve dışa bakan Baba, Oğul ve Ruh gibi bir şey olacaksam, Ruh gözlerimi kendimden ayırmalı-

dır (bunu beni Mesih'e kazanarak yapar). Elbette, eğer Tanrı'nın kendisi dışa dönük olmasaydı, Ruh'un zahmet etmesine gerek olmazdı ve büyük ihtimalle zahmet etmezdi de. Eğer Tanrı'nın tek isteği benim O'nun yönetimi altında yaşamam olsaydı, o zaman Ruh –eğer zahmet edecek olsaydı– sadece yasalara uyan bir vatandaş olmama yardım etmekle ilgilenirdi. Kendime olan sevgimin asla sorgulanmasına gerek yoktur. Aslında, kurallara ne kadar iyi uyduğuma odaklanarak bu sevgiyi çok mutlu bir şekilde besleyebilirim. Ancak Ruh çok daha derin bir amaçla gelir: Oğul'u tanıyabilmem ve O'na benzeyebilmem; yani bütün mesele gözlerimin O'na bakmasıdır. O'nu tanımak yaşamdır ve O'na bakmak da canlandırır. Charles Spurgeon, bunun farkına varmanın Hristiyan mutluluğunun sırrı olduğunu söyler:

> Gözlerimizi kendimizden İsa'ya çevirmek her zaman Kutsal Ruh'un işidir; ancak Şeytan'ın işi bunun tam tersidir, çünkü o sürekli olarak dikkatimizi Mesih yerine kendimize çevirmeye çalışır … Dualarımıza, yaptıklarımıza ya da hislerimize bakarak asla mutluluğu bulamayız; ruha huzur veren bizim ne olduğumuz değil, *İsa*'nın ne olduğudur. Eğer bir an önce Şeytan'ı yenmek ve Tanrı'yla barışmak istiyorsak, bunu "İsa'ya bakarak" yapmalıyız.[7]

Üçlübirlikte Yaşam

Ruh'un verilmesiyle Tanrı kendi yaşamını bizimle paylaşır ve bizi bu yaşamın içine çeker. Baba, yüce Oğlu'nu ezelden tanımış ve sevmiştir ve Ruh aracılığıyla bizim de O'nu tanıyabilmemiz için gözlerimizi açar ve böylece bizim de O'nu sevebilmemiz için yüreklerimizi kazanır. O hâlde Oğul'a olan sevgimiz, Baba'nın ezelî sevgisinin bir yankısı ve uzantısıdır. Başka bir deyişle, Baba, Ruh aracılığıyla kendisine en çok zevk veren şeyin, yani Oğlu'nun sevincini paylaşmamıza izin verir. İlk etapta bizi yaratması için O'na ilham veren, Oğul'a duyduğu çok büyük sevgiydi ve tüm bunlar O'nun bu en yüksek zevkini paylaşabilmemiz içindi.

Aslında bu, Tanrı'ya yaraşır olmanın, bu Tanrı gibi olmanın ne anlama geldiğinin kalp atışlarıdır. Bu nedenle İsa şöyle der: "Tanrı Babanız olsaydı, beni severdiniz" (Yu. 8:42). Baba'nın kimliği Oğul'a olan sevgisinden oluşur ve bu yüzden Oğul'u sevdiğimizde Baba'nın en karakteristik özelliğini yansıtırız. Ruh'un verilmesinin başlıca nedeni budur. Püriten teolog John Owen şöyle yazmıştır: "O'nun suretine bürünmemizin esas kısmı burada yatmaktadır. Hiçbir şey bizi İsa Mesih'e olan sevgimiz kadar Tanrı'ya benzer kılamaz."[8]

Ancak Ruh sadece Mesih'i tanımamızı ve sevmemizi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bize Mesih'in düşüncesini vererek bizi O'na benzer kılar. Şimdi her şeyden önce, Oğul'un en karakteristik özelliği Babası'yla olan ilişkisidir, Baba'nın sevgisini ve yaşamını bilmesi ve bu sevgi ve yaşamı almaktan zevk almasıdır ("Dünyanın, Baba'yı sevdiğimi ve Baba'nın bana buyurduğu her şeyi yerine getirdiğimi anlamasını istiyorum" – Yu. 14:31). O hâlde, Oğul'un benzerliğine dönüşmemizin temelinde, O'nun Baba'dan aldığı derin zevki paylaşmamız yatmaktadır. Oğul'a duyduğumuz sevgi ve zevkle Baba'ya benzeriz; Baba'ya duyduğumuz sevgi ve zevkle Oğul'a benzeriz. İşte Ruh'un bizi çağırdığı mutlu yaşam budur.

Geçen bölümde bizi Mesih'le birleştirenin Ruh olduğunu gördük. Başkâhinin bedenine akan yağ gibi, Ruh, Baş olan Mesih'in kutsamalarını (bereketlerini) Bedeni'ne, yani kiliseye aktarır. Mesih'in olanı alır ve bizim yapar (Yu. 16:14), böylece sevgili Oğul'da Tanrı'nın sevgili çocukları olabiliriz. O hâlde Ruh'un işi ne kadar büyük ve sevimlidir! Baba'nın Oğul'a olan sevgisinin bizi de kuşatması için bizi Oğul'la birleştirir; Baba'nın Oğul'dan aldığı zevki paylaşmamız için bizi çeker; ve Oğul'un Baba'dan aldığı zevki paylaşmamıza neden olur. Amacı bu olan bir Ruh'a ayak uydurmaktan daha lezzetli ne olabilir?

Jonathan Edwards şöyle yazmıştır: "Kutsalların içindeki ilahi ilke Ruh'un doğasındandır; çünkü Tanrı'nın Ruhu'nun doğası ilahi sevgi olduğu gibi, ilahi sevgi de kutsalların yüreklerindeki bu kutsal ilkenin doğası ve özüdür."[9]

Baba, Oğlu'nu sonsuza dek Ruh aracılığıyla sevmiştir. Böylece Baba ve Oğul, Ruhu'nu bizimle paylaşarak, kendi yaşamlarını, sevgilerini ve pay-

daşlıklarını bizimle paylaşırlar. Beni Mesih'le birleştiren Ruh sayesinde Baba, beni oğlu olarak tanır ve sever; Ruh sayesinde ben de O'nu Babam olarak tanımaya ve sevmeye başlarım. Ruh sayesinde doğru biçimde sevmeye başlarım; Ruh beni öz-sevgimden ayırarak, Baba'nın Oğul'dan ve Oğul'un Baba'dan aldığı zevki paylaşmamı sağlar. Ruh sayesinde (yavaş yavaş!) Tanrı'nın sevdiği gibi sevmeye başlarım; O'nun kendi cömert, taşan, başkalarına kendini veren sevgisiyle.

BABA, OĞUL VE RUH'U TANIMAK VE ONLARA DUA ETMEK

Baba, Oğul ve Ruh'u tanımanın ne anlama geldiğine dair en aydınlatıcı kitaplardan biri, on yedinci yüzyılın büyük Püriten teoloğu John Owen tarafından yazılmıştır. Kitaba "*Baba, Oğul ve Kutsal Ruh Tanrı'yla, Her Biriyle Ayrı Ayrı, Sevgi, Lütuf ve Teselli İçinde Birliktelik*" gibi kısa ve öz bir başlık vermiştir (o zamanlar kitap başlıkları böyleydi).

Bunu böyle koymasının nedeni, paydaşlık kurabileceğimiz ya da dua edebileceğimiz "genel bir Tanrı" ya da soyut bir Tanrısal öz yapı olmadığını açıkça belirtmek istemesiydi. Hristiyanlar Baba'yla paydaşlığa, Oğul'la paydaşlığa ve Ruh'la paydaşlığa sahip olmak için çağrılırlar.

Owen, Baba'yla olan birlikteliğimizle başlar ve söyledikleri özellikle dokunaklıdır çünkü Baba'dan sanki tamamen karanlık ve uzakmış gibi kolayca uzaklaşmamıza karşı çok hassastır. "Ama unutmayın" der Owen, "O bizim en sevgi dolu *Babamız*'dır."

> Bu olmadan Tanrı'ya dair diğer tüm keşifler, ruhun O'ndan kaçmasına neden olur; ama yürek bir kez Baba'nın sevgisinin yüceliğiyle meşgul olursa, O'na teslim olmaktan, O'nun tarafından fethedilmekten ve O'nun tarafından sevilmekten başka bir şey yapamaz. Ancak ve ancak bu, O'nunla mesken tutmamız için bizi harekete geçirecektir. Bir babanın sevgisi bir çocuğun ondan zevk almasını sağlamayacaksa, ne sağlayacaktır? O hâlde şunu deneyin: düşüncelerinizi tam da bu şey üzerinde, Baba'nın sonsuz, özgür ve verimli sevgisi üzerinde çalıştırın ve yüreklerinizin O'ndan zevk almak için işlenip işlenmediğine bakın.[a]

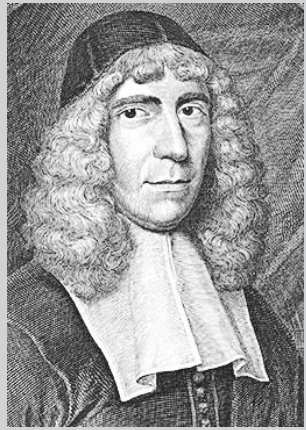

John Owen (1616-1683) –o dönemde söylendiği gibi– "saçında sekiz topu ateşleyecek kadar (barut) tozu" vardı.

Baba, Mesih'te gördüğümüz tüm sevginin kaynağıdır ve bu yüzden O'nu uzak ve umursamaz olarak düşünmemeliyiz. Aslında Owen'a göre, O'na yapabileceğiniz en büyük kabalık sizi sevdiğine inanmayı reddetmektir: "O'nu hiçbir şekilde daha fazla sıkıntıya sokamaz ya da O'na yük olamazsınız."[b] O bizi evlatlığa almıştır ve bizim Babamız'dır.

Sonra, Oğul hem Baba'yı bize mükemmel bir şekilde açıklar hem de yaşamı, ölümü, dirilişi ve göğe yükselişiyle bizi *Babamız* olarak O'ndan zevk almaya getirir. O hâlde Oğul, vasıtasıyla Baba'yla bir araya geldiğimiz, vahyedici ve aracıdır. O aynı zamanda kilisenin güveyidir ve sadece gelinini Babası'na getirmekten değil, aynı zamanda onunla tatlı bir birliktelik yaşamaktan da sevinç duyar.

Sonra Ruh bizi teselli eder. Günahımızın bizi kuşkuya, kaygıya ve katı yürekliliğe eğilimli kıldığı, Şeytan'ın bizi suçlamalarla korkuttuğu yerde, Ruh, Baba'nın sevgisinin ve Oğul'un mükemmel kurtuluşunun güvencesini getirir. Oğul ve Baba'yla birlikteliği hem gerçek hem de zevk alınacak hâle getirir. "Ve dünyanın sonuna kadar O'nun işi budur; Mesih'in vaatlerini zihinlerimize ve yüreklerimize getirmek, bize bunların tesellisini, sevincini ve tatlılığını vermek."[c]

Tüm bunlar nasıl dua edeceğimiz konusunda ne anlama geliyor? Her üç kişiyle de birlikteliğimiz olduğuna göre, her üçüne de dua etmemiz oldukça doğrudur: İsa, Baba'ya dua edilmesini tavsiye eder (Yu. 16:23); İstefanos, Elçilerin İşleri 7:59'da İsa'ya dua etmiştir; ve Kutsal Kitap'ta Ruh'a dua edildiğine dair açık örnekler bulmak daha zor olsa da, Owen bunu yapabileceğimiz konusunda kararlıdır: "Tanrı olan Kutsal Ruh'a, Baba ve Oğul'dan daha az yalvarılamaz, dua edilemez ve yakarılamaz."[d]

Bununla birlikte, *normal* Hristiyan duası daha zengin ve daha lezzetli bir şeydir: Baba, Oğul ve Ruh'un hâlihazırda zevk almakta olduğu paydaşlığa biz de katılırız. Yani, Babası'nın huzurunda bizim için zaten aracılık etmekte olan Oğul, bizi Babası'nın huzurunda kendisiyle birlikte olmamız için getirir. En Kutsal Yer'de Rab'bin huzuruna çıkan başkâhini düşünün: aynı şekilde Oğul da bizi Babası'nın huzuruna çıkarır; ve orada Ruh bize yardım eder (Rom. 8:26). Ve böylece Ruh bizi destekler, Oğul bizi getirir ve Oğlu'nun dualarını işitmekten her zaman hoşnut olan Baba bizi sevinçle işitir. Oğul'la birlikte, O'nda güvende olarak ve O'nun gibi Ruh tarafından etkin kılınarak, Babamız'a dua ederiz.

Şimdi, bu şekilde dua etmek –Ruh tarafından güçlendirilmiş olarak İsa'nın adıyla "Abba" diye dua etmek– gösterişli bir Hristiyan'ın teolojik ustalığını gösterme yolu değildir; Tanrı'nın kendi paydaşlığının ve güzelliğinin şeklini ortaya çıkarmaktır. Tanrı böyle olmasaydı ne kadar farklı olurdu bir düşünün: Diyelim ki Ruh bizi "Abba" diye haykırtmıyor, çünkü Tanrı gerçekten bir Baba değildir ve yanında biricik Oğlu yoktur. Böylesine tek kişilik bir Tanrı kendi aşkınlığında bizi ta yukarılardan işitebilir miydi? Bizim mızmızlanmalarımız O'nun bana ayırdığı değerli zamanın kesintiye uğraması olmaz mıydı? Evet, eğer Tanrı Üçlübirlik olmasaydı, muhtemelen sessiz kalmak ve işitilmemeyi ummak daha iyi olurdu. Ne de olsa, başka hiçbir şeyin var olmasını istemiyor olabilir.

---

[a] Owen, "Communion with God," *Works* içinde, 2:36.
[b] A.g.e., 2:21.
[c] A.g.e., 2:237.
[d] A.g.e., 2:229-30.

"Gerçek Din, Büyük Ölçüde, ...'dan Oluşur."

Gördüğümüz her şey, bu Tanrı ile yaşamın diğer herhangi bir Tanrı ile yaşamdan portakalın orangutanlardan farklı olduğu kadar farklı olduğu anlamına gelir. Örneğin, eğer Tanrı kendisini tanımamızı ve sevmemizi değil de sadece kendi yönetimi altında yaşamamızı isteseydi, o zaman

önemli olan tek şey davranışlarımız ve performansımız olurdu. Ne istediğimiz, neyi sevdiğimiz ve neyden zevk aldığımız gibi daha derin, içsel sorular asla sorulmazdı. Oysa Hristiyan yaşamı Baba, Oğul ve Ruh'un birbirlerinden duydukları zevki paylaşmaya yönelik bir yaşam olduğu için, *arzular önemlidir.* Jonathan Edwards'ın ifade ettiği gibi, "Gerçek din, büyük ölçüde, kutsal içten duygulardan oluşur."[10] Edwards öncelikle Mesih'e duyulan sevgi ve O'ndan duyulan sevinci düşünüyordu ve ana eserlerinden birini (*Religious Affections*) büyük ölçüde bu inancı açıklamak için yazdı.

Edwards'ın anlatmak istediği, Ruh'un bizi Mesih için sadece dışsal bir performansa getirmekle değil, bizi gerçekten O'nu sevmeye ve sevincimizi O'nda bulmaya getirmekle ilgili olduğu gerçeğiydi. Ve böyle bir sevginin ifadesi olmayan herhangi bir "O'nun için" olan performans, O'na hiçbir zevk getirmez. Edwards böyle sevgisiz bir Hristiyanlığı soğuk bir evliliğe benzeterek şöyle sorar:

> Eğer bir kadın kocasına karşı çok iyi davransa, ama bunu ona duyduğu sevgiden değil de, açıkça görülen ve kocası tarafından kesinlikle bilinen başka nedenlerden dolayı yapsa, kocası onun bu görünürdeki saygısından, tahta bir suretin onun huzurunda saygılı hareketler yapmasından daha fazla zevk alır mı?[11]

Edwards bizden "Elbette hayır!" diye kıkırdamamızı beklemektedir.

Sevdiğimiz ve zevk aldığımız şey temelde önemlidir. Dışa dönük (görünürdeki) davranışlarımızdan çok daha önemlidir, çünkü davranışlarımızı *yönlendiren* arzularımızdır. Ne istersek onu yaparız. Baba, Oğul ve Ruh birbirlerini sever ve birbirlerinden zevk alırlar ve biz de Onlar'ın suretinde yaratıldığımız için Onlar'ı sevmek ve Onlar'dan zevk almak üzere yaratıldık. Yine de körü körüne ve aptalca bir şekilde, hepimiz başka şeyleri sevmeye ve onlardan zevk almaya yöneldik; gerçekte hiçbir şekilde bizi tatmin edemeyecek şeyler. Ancak Ruh'un ilk işi arzularımızı düzene sokmak, gözlerimizi açmak ve bize Baba'nın Oğul'dan, Oğul'un da Baba'dan aldığı zevki vermektir.

"YENİ BİR SEVGİNİN İTİCİ GÜCÜ"

Thomas Chalmers (1780-1847) gerçekten umursamayan din adamlarından biri olarak işe başladı. Hatta, (İskoçya'da St. Andrews yakınlarındaki) Kilmany cemaatinin görevlerinin haftada bir günden fazla sürmemesi gerektiğine dair inancını açıkça belirtmiştir. Sonra, yirmi dokuz yaşında tehlikeli bir hastalığa yakalandı ve müjdeci akım içerisindeki William Wilberforce gibi kişilerin eserleriyle yatağa mahkum oldu.

Thomas Chalmers

Ayağa kalktığında, yalnızca lütuf yoluyla kurtuluşu vaaz etmeye hevesli yeni bir adamdı ve kısa süre içinde büyük kalabalıklar onu dinlemek için Kilmany'e akın etmeye başladı. Dört yıl sonra, 1815'te Glasgow'daki Tron Kilisesi'ne taşındı ve kürsüdeki bu "canlı ateşin" haberi tüm ülkeye yayıldı. Wilberforce günlüğüne "Tüm dünya Chalmers için çıldırıyor" diye yazdı ve abartmıyordu: binlerce kişi onun geniş Fife aksanını duymaya geliyordu; bir keresinde Chalmers kiliseye ancak bir pencereden girebildi.

Daha sonra St. Andrews ve Edinburgh üniversitelerinde profesörlük yapacak ve Free Church of Scotland (İskoçya Özgür Kilisesi) mezhebinin kurulmasına öncülük edecekti; ancak Glasgow'daki o yıllarda, vaazlarının artık ne hakkında olduğunu ve Ruh'ta nasıl yürüyeceğimizi açıklayan bir vaaz verdi. Vaaz 1. Yuhanna 2:15'e dayanıyordu ve "Yeni Bir İçten Duygunun İtici Gücü" başlığını taşıyordu.

Sorunumuzun, doğal olarak yaşamlarımızın "dünya" için olan bir sevgi tarafından yönlendirilmesi ve kontrol edilmesi olduğunu açıkladı. Peki bu konuda ne yapabiliriz? Daha iyisini yapmaya karar vermek mi? Dünyanın aslında o kadar da çekici olmadığına kendimizi ikna etmeye çalışmak

mı? Hayır, dedi, bu "tamamen yetersiz ve etkisizdir", çünkü hiç kimse "yeni bir içten duygunun kovucu gücü olmadan eski bir içten duyguyu yürekten atamaz." *Neyi* seveceğimizi seçemeyiz, ancak her zaman bize arzu edilir görüneni severiz. Dolayısıyla, sevdiğimiz şeyi ancak bir şey bizim için hâlihazırda sevdiğimizden daha cazip olduğunu kanıtladığında değiştiririz. O hâlde Mesih'in daha iyi olduğunu gerçekten hissedene kadar günahı ve dünyayı sevmeye devam ederim.

Ruh'un içimizde yaptığı da budur: Rab'bin iyi, son derece iyi olduğunu tatmamızı ve görmemizi sağlar ve böylece O'nu arzulamamıza neden olur: "O, yani sevginin Tanrısı, kendini öyle sevgi dolu niteliklerle ortaya koyar ki, yüreklerinizdeki sevgiyi geri çağırmak için sizin açınızdan imandan başka bir şey ve anlayıştan başka bir şey gerekmez."[a]

Chalmers Ruh'un kılıcını böyle kullanıyordu: yüreklerin kazanılabilmesi için Mesih'i tanıtıyordu.

---

[a] Thomas Chalmers, *The Works of Thomas Chalmers* (Bridgeport: M. Sherman, 1829), 3:64.

Heidelberg Kateşizmi (1563) sorduğu soruda bunu zekice ifade etmektedir: "Yeni insanın diriltilmesi nedir?" Cevap: "Mesih aracılığıyla Tanrı'da içten bir yürek sevinci duymak ve Tanrı'nın iyi isteği uyarınca her türlü iyi işte sevgiyle ve zevkle yaşamaktır."[12]

Baba ve Oğul'un Ruhu, bizi yalnızca "iyilik yapmamız" için güçlendirmekle asla ilgilenmez. O'nun arzusu (ki Baba ve Oğul'un arzusu da budur) bizi Mesih aracılığıyla Tanrı'dan öylesine içten bir zevk almaya götürmektir ki, O'nu tanımaktan zevk alalım, O'nun tüm yollarından zevk alalım ve bu nedenle O'nun istediği gibi davranmak isteyelim ve O'nu kederlendirme düşüncesinden nefret edelim.

Sadeleştirilmiş Kurtuluş

Ruh'un verdiği yaşam ne de güzeldir! Bize kendisini verir; Baba, Oğul ve Ruh'un güzel paydaşlığını bize açar; ve yüreklerimizi, Onlar'ın birbirlerinden duydukları memnuniyeti ve zevki paylaşmaları için kazanır. Bunu bilen kim, tek kişilik bir Tanrı'ya dair "daha temiz", daha yalın fikri tercih edebilir? Çünkü Tanrı'yı sadeleştirip yalınlaştırırsanız, O'nun kurtarışını da sadeleştirip sıradanlaştırmanız gerekir. Sevgi, neşe ve paydaşlıkla dolu bir yaşam yerine, elinizde kalan tek şey dinin sulu çorbası olacaktır. Sevgi dolu bir Baba yerine, uzak bir hükümdar; paydaşlık yerine, sözleşme. Böyle bir ruh, kişi için sevgili Oğul'da hiçbir güvenlik, hiçbir yürek değişimi, Tanrı'da hiçbir sevinç getiremez.

Teolojik karmaşadan çok ama çok uzakta, Tanrı'nın Baba, Oğul ve Ruh olması Hristiyan yaşamını güzelleştiren şeydir.

Cennetin Ailesi

Bu güzelliğin anahtar bileşenlerinden biri de her şeyin ne kadar dostane ve ailevi olduğudur. Baba Tanrı kendisi olmaktan zevk alır: Oğlu'ndan zevk alır, ona Baba olmaktan zevk alır ve tüm bunlar o kadar çoktur ki, Babalığını ve paydaşlığını yaratacaklarıyla paylaşmayı seçmiştir. Ve böylece, bu Tanrı yarattığında, "insanı kendi suretinde yarattı, onu Tanrı'nın suretinde yarattı. Onları *erkek ve dişi* olarak yarattı" (Yar. 1:27). Aile ilişkilerini seven bu Tanrı, bir erkek ve bir kadın, bir koca ve bir eş yaratır; bir aile yaratır ve insanları birbirleriyle paydaşlık için tasarlar. Baba, Oğul ve Ruh her zaman birbirleriyle paydaşlığı bildikleri için, Tanrı'nın suretindeki bizler de paydaşlık için yaratıldık.

Elbette paydaşlığa değer vermedik ve verme eğiliminde de değiliz; ya da en azından kendi yolumuzu bulmaya verdiğimiz kadar değer vermiyoruz. Yaratılış 3'te Adem ve Havva kendilerini sevmeye başladıklarında, sadece Rab Tanrı'dan uzaklaşmakla kalmadılar; birbirlerinden de uzaklaştılar. Böylece sadece Rab'le olan ilişkileri bozulmakla kalmadı, birbirleriyle olan ilişkileri de bozuldu: Birbirlerinin önündeki açık çıplaklıklarından utanarak incir yapraklarının arkasına saklandılar ve birbirlerini suçlamaya başladılar. Ve çok geçmeden Kayin Habil'i öldürür, Lemek intikam hayalleri kurar ve insan ailesi sevgisizlik ve kötülükle parçalanır.

Ancak Üçlübirlik Tanrısı'nın aileden aldığı zevk hâlâ devam etmektedir. Ve böylece Baba, Oğul'u sadece bizi kendisiyle barıştırmak için değil, aynı zamanda dünyanın Onlar'ın uyumunu yansıtan bir uyum yeri olması için bizi birbirimizle barıştırmak üzere gönderir. Pavlus'un yazdığı gibi, Oğul'un amacı,

> bu iki topluluktan [Yahudi ve Yahudi olmayan] kendisinde yeni bir insan yaratarak esenliği sağlamak, düşmanlığı çarmıhta öldürmek ve çarmıh aracılığıyla bir bedende iki topluluğu Tanrı'yla barıştırmaktı. O gelip hem uzakta olan sizlere hem de yakındakilere esenliği müjdeledi. O'nun aracılığıyla hepimiz tek Ruh'ta Baba'nın huzuruna çıkabiliriz. (Ef. 2:15-18)

Ruh, erkek ve kadın, siyah ve beyaz, Yahudi ve Yahudi olmayan herkesi aynı birleştirici Tanrı sevgisine kazanır ve bu sevgi birbirimize karşı yürekten bir sevgiye dönüşür. Bizi Oğul'la birleştirir, böylece birlikte "Abba" diye haykırır ve birbirimizi gerçekten kardeşler olarak tanımaya başlarız. Çünkü yeni insanlık yeni bir ailedir; Baba'nın yayılan ailesidir.

İsa'nın imanlılar için Babası'na yaptığı başkâhinlik duasının merkezinde "bizim bir olduğumuz gibi bir olsunlar" (Yu. 17:22) isteği yer alır. Bu, tek kişilik bir Tanrı'dan istenebilecek türden bir talep değildir. Böyle bir Tanrı elbette "bir"likten (teklikten) hoşlanırdı –ne de olsa o Bir'dir– ama bu İsa'nın aklındakinden çok farklı bir "bir"lik olurdu.

Tek kişilik Tanrı için "bir"lik *aynılık* anlamına gelecektir. Sonsuzluk boyunca yanında kimse olmadan tek başına olan böyle bir Tanrı, neden başkalarına ve onların farklılıklarına değer versin ki? Allah'ın nasıl çalıştığını bir düşünün: onun etkisi altında, Nijerya, İran ve Endonezya'nın bir zamanlar farklı olan kültürleri, kasıtlı olarak ve giderek artan bir şekilde *aynı* hâle getirilmiştir. İslam bireyler, uluslar ve kültürler için eksiksiz bir yaşam biçimi sunmakta, onları tek bir dua etme, tek bir evlenme, satın alma, savaşma, ilişki kurma, hatta bazılarına göre tek bir yeme ve giyinme biçimine bağlamaktadır.

Üçlübirlik Tanrısı için "bir"lik, *birlik* anlamına gelir. Baba'nın Oğlu'yla kesinlikle bir olduğu ama yine de Oğlu olmadığı gibi, İsa da imanlıların bir olması için dua eder ama hepsinin aynı olması için değil. Erkek *ve* dişi olarak, bu Tanrı'nın suretinde yaratıldık ve aramızdaki diğer pek çok güzel farkla birlikte, Üçlübirlik Tanrısı'nın her birimizi eşsiz kılma biçimine değer vererek bir araya geliyoruz.

> Çeşitli ruhsal armağanlar vardır, ama Ruh birdir. … Bütün beden göz olsaydı, nasıl duyardık? Bütün beden kulak olsaydı, nasıl koklardık? Gerçek şu ki, Tanrı bedenin her üyesini dilediği biçimde bedene yerleştirmiştir. Eğer hepsi bir tek üye olsaydı, beden olur muydu? Gerçek şu ki, çok sayıda üye, ama tek beden vardır. (1.Ko. 12:4, 17-20)

Bu yüzden Baba, Oğul ve Ruh sadece bizi kendileriyle paydaşlığa çağırmakla kalmazlar; yeryüzünde uyum olsun, farklı cinsiyetlerden, dillerden, hobilerden ve armağanlardan insanlar esenlik (barış) ve sevgide bir olsunlar ve bir gün tek bir yürek ve tek bir sesle haykırabilelim diye Onlar göksel uyumlarını paylaşırlar: "Kurtarış, tahtta oturan Tanrımız'a ve Kuzu'ya özgüdür" (Vahiy 7:10). Ve Tanrı'nın ailesinin varlığıyla dünyaya duyurduğu şey de budur: Uyum Tanrısı dünya esenliği (barışı) için umuttur; düşmanları, rakipleri ve yabancıları babalık şefkati altında sevgi dolu tek bir ailede birleştirebilir ve birleştirecektir.

İleriye Doğru ve Dışarıya Doğru

Bazı aileler kendi içlerine kapanmayı sever ama bu aile öyle değil. Hayır, dışa dönük Baba, tüm yaşamın ve sevginin asıl kaynağı, dışa dönük bir ailenin reisidir. O'nun yaşamı ve varlığı sevgisiyle dışarı çıkmaktadır ve paylaşmaları için çocuklarına verilen yaşam da budur.

Buna giden iyi bir yol, İsa'nın dirilişten sonra arkadaşlarına söylediği ilk sözlerle başlar. İlk Diriliş gününün akşamında İsa öğrencilerine geldi ve şöyle dedi: " 'Size esenlik olsun! … Baba beni gönderdiği gibi, ben de sizi gönderiyorum.' Bunu söyledikten sonra onların üzerine üfleyerek, 'Kutsal Ruh'u alın!' dedi" (Yu. 20:21-22).

Öğrenciler hiç şaşırmamış olmalıydılar. İsa onlara dirileceğini söylemiş ve "Baba ne yaparsa Oğul da aynı şeyi yapar" demişti (Yu. 5:19). Baba'nın yaptığı ilk şey elbette Oğul'u sevmek ve Ruhu'nu Oğul'un üzerine üflemektir. Aynı şekilde, Babası'nın yaptığı gibi, İsa da öğrencilerinin üzerine Ruhu'nu üfler. Aslında onlara zaten söylemişti: "Baba'nın beni sevdiği gibi, ben de sizi sevdim" (Yu. 15:9). Aynı zamanda Baba, Oğul'u *gönderir*; ve İsa da Babası gibi yaparak öğrencilerini gönderir. Babası'nın Oğlu.

Bu, Müjde hizmetlerinin nasıl göründüğünü tamamen değiştirir. Çünkü bu durumda Tanrı cennette uzanmış, daha fazla hizmetkâr edinebilmek için bize müjdelemeye devam etmemizi emrediyor değildir. Eğer durum böyle olsaydı, müjdeleme *çok fazla* kişisel motivasyon gerektirirdi ve kilisenin böyle düşündüğü zamanları anlayabilirsiniz, çünkü kilise böyle düşündüğünde müjdeleme daha adrenalinli satış elemanlarına/profesyonellere bırakılır. Ancak gerçek çok farklıdır. Gerçek şu ki, Tanrı *zaten* Müjde hizmetindedir: Baba, Oğlu'nu ve Ruhu'nu sevgiyle göndermiştir. Bu doğrudan O'nun doğasının dışa yansımasıdır.

Bu demek oluyor ki, dışarı çıkıp Tanrı'nın büyük sevgisinin bilgisini paylaştığımızda, Tanrı'nın kim olduğu hakkında çok derin bir şeyi yansıtmış oluruz. Çünkü İsa bizi gönderdiğinde, Tanrı'nın kendi yaşamının Müjde'ye yönelik, cömert, dışa dönük şeklini *paylaşmamıza* izin vermektedir. İbraniler'in yazarı bunu şöyle ifade eder: "İsa da kendi kanıyla halkı kutsal kılmak için kent kapısının dışında acı çekti [yani Tanrı halkının bulunduğu yerin dışına çıktı]. *Öyleyse biz de O'nun uğradığı aşağılanmaya katlanarak* ordugahtan dışarıya çıkıp *yanına gidelim*" (İbr. 13:12-13). Başka bir deyişle, İsa *orada*, reddedildiği yerde bulunur. Günahkârları çocukları olarak geri getirebilmesi için Baba O'nu oraya göndermiştir. Hristiyan yaşamı, O'nun olduğu yerde olmak, O'nun gönderiliş şekline katılmaktır.

Ya niyet? Şimdi, Baba Oğlu'nu neden gönderdi? Çünkü Baba Oğul'u sevmekten o kadar zevk almıştır ki, sevgisinin başkalarında da olmasını istemiştir. Yuhanna 17:25-26 şöyle der: "Adil Baba, dünya seni tanımıyor, ama ben seni tanıyorum. Bunlar da beni senin gönderdiğini biliyorlar. *Bana beslediğin sevgi onlarda olsun, ben de onlarda olayım diye* senin adını onlara bildirdim ve bildirmeye devam edeceğim."

Ya Oğul neden gitti? Çünkü şöyle der: "Dünyanın, Baba'yı sevdiğimi ve Baba'nın bana buyurduğu her şeyi yerine getirdiğimi anlamasını istiyorum" (Yu. 14:31). Yani Baba Oğul'u O'nu çok sevdiği için (ve bu sevginin paylaşılmasını ve bu sevgiden zevk alınmasını istediği için) gönderdi ve Oğul da Babası'nı çok sevdiği için (ve *bu* sevginin paylaşılmasını ve bu sevgiden zevk alınmasını istediği için) gitti. Müjde hizmeti, sevginin taşmasından, paydaşlığın sınırsız zevkinden gelir.

Bu, Baba ve Oğul için de böyledir; bizim için de böyledir. Ruh bizi Onlar'ın zevkini paylaşmamız için yakalar ve Onlar'ı tanıtma *isteğimizi* körükleyen de Onlar'daki bu zevktir. Ruh'un neden olduğu paydaşlıktan alınan zevk, Baba ve Oğul'a duyulan sevginin artması; bizi Onlar'ın dünyaya duydukları sevgiyi paylaşmaya yöneltir. İbadet ettiğimiz şeye benzer hâle geliriz.

Püriten Richard Sibbes bir keresinde, bir Hristiyan'ın Tanrı'nın övgülerini dünyaya söylemesinin, öten bir kuşa benzediğini söylemişti. Kuşlar en yüksek sesle, dediğine göre, güneş doğup onları ısıttığında öterler; Hristiyanlar da böyledir: Dünyanın Işığı tarafından, Mesih'teki Tanrı sevgisi tarafından ısıtıldıklarında, işte o zaman en yüksek sesle öterler.

> Güneşin parıltısı ilkbaharda zavallı yaratıklar olan kuşların ruhunu şarkı söylemek için nasıl genişletirse, Tanrı'nın Mesih'teki tatlı sevgisinin kavranması da aynı şekilde insanın ruhunu genişletir ve onu sevinç ve şükranla doldurur. İnsan sevince boğulur; şöyle ki, tüm yaşamı sevinç ve şükranla dolup taşar.[13]

Sibbes oldukça haklıydı, çünkü "ağız yürekten taşanı söyler" (Mat. 12:34). Eğer Mesih'ten zevk almazsam, O'ndan söz etmem. Ya da belki daha kötüsü, konuşurum ama sevgisiz ve zevksiz bir şekilde bunu yaparım; ve eğer ağzım yüreğimi ele verirse, insanlar istenmeyen bir Mesih'ten söz edildiğini duyacaklardır. Ve bunu kim ister ki?

Ruh elbette bu tür sevgisiz müjdelemeyi *kullanabilir.* Ama O'nun asıl işi bizi Tanrı'nın sevgisinin güneşine getirmek ve orada tutmaktır. İşte orada yürekten şakırız; işte orada, Mesih'te kalarak meyve veririz. Ruh,

Tanrı'nın çocuklarını Baba ve Oğul'un karşılıklı sevincine getirerek Tanrı'nın Üçlübirlik yaşamını paylaşır ve orada Tanrımız gibi oluruz: verimli ve yaşam veren.

5

"Var mı Senin Gibisi İlahlar Arasında, Ya RAB"

Ateistler Nasıl Haklı?

Yaklaşık son iki yüz yıldır, Batı'da ateizm her zamankinden daha fazla güven ve güçle ilerliyor. Ateizmin haykırışları sadece Tanrı ve din olmadan yaşamayı tercih eden sıradan insanları yüreklendirmekle kalmadı; aynı zamanda yeni, aşırı saldırgan bir "anti-teistler" takımına da ilham verdi. Tanrı'nın olmadığı yönündeki ön cephe argümanını aşan bu anti-teistler, Tanrı'nın var *olması* ihtimalinin bile kötü bir şey olacağını savunmaya başladılar. Tanrı inancı bir çocuğun rahat battaniyesi gibi değil, bir çocuğun kâbusu gibidir.

Neden? Bu argüman hem büyüleyici hem de derinlemesine açıklayıcıdır. *God Is Not Great* (*Tanrı Büyük Değildir*) kitabının yazarı –ve militan "Yeni Ateizm"in dört atlısından biri olan– Christopher Hitchens bunu şöyle ifade ediyor:

> [Bir Tanrı olması fikri] doğruysa bu oldukça korkunç olurdu. Eğer yaptığınız her şey sürekli, tam, yirmi dört saat ilahi bir gözetim ve denetim altında olsaydı, ana rahmine düştüğünüz andan öldüğünüz ana kadar ilahi bir varlık tarafından izlenmediğiniz, kontrol edilmediğiniz ve denetlenmediğiniz bir uyku ya da uyanıklık anınız olmazdı. … Bu Kuzey Kore'de yaşamak gibi bir şey olurdu.[1]

Hitchens'a göre Tanrı Hükümdar'dır ve bu nedenle tanımı gereği gökyüzündeki bir Stalin, bir Diktatör olmalıdır. Ve aklı başında kim böyle

bir varlığın var olmasını ister ki? Başka bir deyişle, anti-teistin sorunu Tanrı'nın *varlığından* ziyade Tanrı'nın *karakteriyle* ilgilidir. Tanrı'nın varlığına karşı yazacak ve savaşacaktır, çünkü *böyle* bir varlığın düşüncesi onu tiksindirmektedir. *Bu* Tanrı, yüce değildir.

Ama Üçlübirlik Tanrısı, o Tanrı değildir. Belli ki Hitchens'ın kafasında Tanrı'nın *temelde* Hükümdar, Her Şeyin Başında Olan, "denetim ve gözetim" ile karakterize edilen bir varlık olduğu vardır. Ancak eğer Tanrı *temelde* çok şefkatli ve sevgi dolu bir Baba ise ve hükümdarlığını sadece *kim olduğuna göre*, yani bir Baba olarak uyguluyorsa, resim tamamen değişir. Bu durumda, O'nun çatısı altında yaşamak Kuzey Kore'de yaşamak gibi değil, Hitchens'ın bizzat arzu ettiği türden şefkatli bir babanın evinde yaşamak gibidir.

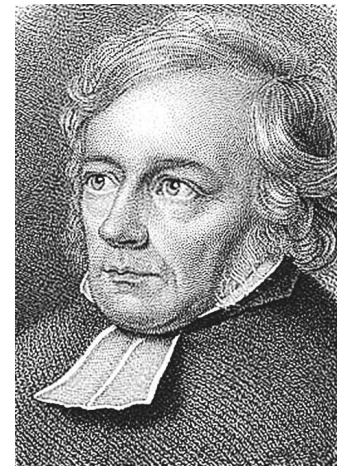

Friedrich Schleiermacher (1768-1834)

Ateizmin ilerleyişinin, kilisenin Üçlübirlik konusundaki gerilemesiyle paralellik göstermesi çok mu tesadüftür? On dokuzuncu yüzyıl, Marx'ın dini "halkın afyonu" olarak gördüğü ve Nietzsche'nin "Tanrı öldü" diye ilan ettiği yüzyıldı. Ve bu yüzyıl, belki de o yüzyılın en tanınmış teoloğu Friedrich Schleiermacher'in Üçlübirliği Hristiyan inancının sadece bir eki hâline getirmesiyle açıldı; ve aynı yüzyıl, bu teoloğun en büyük halefi Adolf von Harnack'ın, Üçlübirliği felsefi bir çürüme yığını olarak tamamen reddetmesiyle kapandı. Elbette teologlar ateistleri beslemiyorlardı, ama kiliseyi silahsızlandırıyorlardı; böylece ateistler ciddi bir muhalefetle karşılaşmadan yollarına devam edebiliyorlardı. Çünkü eğer Tanrı bir Baba değilse, Oğlu yoksa ve çocukları da olmayacaksa, o zaman yalnız, uzak ve ulaşılmaz olmalıdır; eğer Üçlübirlik değilse ve bu yüzden özünde sevgi dolu değilse, o zaman hiç Tanrı olmaması daha iyi görünür.

Ateistler bu konuda yalnız değildir. New Age ve neopaganizmden, Vika ve eski batıl inançlara kadar çeşitli alternatif ruhaniliklere olan popüler yöneliş, rutin olarak kişisel bir Tanrı fikrinden hoşlanmama ile bağlantılıdır. Çünkü böyle bir varlık en iyi ihtimalle korkunç bir şekilde can sıkıcı, en kötü ihtimalle de çok çok daha karanlık bir şey değil midir? Kendi deneyimlerime göre, Hristiyan olmayan öğrencilerle konuşurken, inanmadıkları Tanrı'yı tarif ettiklerinde, kulağa İsa Mesih'in sevgi dolu Babası'ndan çok Şeytan gibi geldiğini tekrar tekrar görüyorum: açgözlü, bencil, kavga çıkarmaya hazır ve tamamen sevgiden yoksun. Ve eğer Tanrı Baba, Oğul ve Ruh değilse, bu kişiler haklı değiller mi?

İsrail'in Alternatifi

Ancak Kutsal Kitap'ın Tanrısı ne kadar radikal ve ezici bir şekilde farklıdır! Muhtaç, yalnız ve bencil değil, cömert, sevgi dolu ve özünde kendini veren bir Tanrı. Karl Barth şöyle yazmıştır:

> Tanrı'nın Üçlübirliği, O'nun güzelliğinin sırrıdır. Bunu inkâr edersek, ışıltısız ve neşesiz (ve mizahsız!) bir Tanrı'ya sahip oluruz; yani güzelliği olmayan bir Tanrı'ya. Gerçek ilahiliğin saygınlığını ve gücünü yitirerek Tanrı, güzelliğini de yitirir. Ancak tek Tanrı'nın Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olduğu gerçeğine bağlı kalırsak, genel anlamda da ayrıntılarda da şu gerçekten kaçamayız: Tanrı, diğer her şeyin yanı sıra, güzeldir de.[2]

Eğer Tanrı Baba, Oğul ve Ruh değilse, o zaman kesinlikle reddedilebilir: sevgisiz, ışıltısız ve güzel değildir. Kim böyle bir Tanrı'nın herhangi bir güce sahip olmasını, hatta var olmasını ister ki? Ancak Kutsal Kitap'ın Üçlübirlik olan ve yaşayan Tanrısı Güzellik'tir. İşte gerçekten *isteyebileceğimiz* ve egemenliğinden tüm yüreğimizle sevinç duyabileceğimiz bir Tanrı.

Birkaç yıl önceki trajik ölümüne kadar King's College London'da Hristiyan doktrini profesörü olan Colin Gunton, Üçlübirliğin yarattığı temel farklardan birini şöyle özetlemiştir: "Karşılaştığımız sıfatlar [yani ilahi özellikler] arasında öne çıkanlardan biri, ilahi merhamet olmuştur; oysa

merhamet, ilahi Olan'a dair 'doğal' bir anlatımda sıfatlar listesinde nadiren üst sıralarda yer alır. … Merhamet, varlığının merkezinde başkasını sevmenin yer aldığı bir Tanrı'nın eylemlerinin düşmüş zaman ve tarih içinde dışa yansımasıdır."[3]

Yani, eğer Tanrı kişisel olmasaydı, merhametli olamazdı (*nesneler* merhamet göstermez); ama eğer Tanrı *tek* bir kişi olsaydı, o zaman başkaları için olan sevgisi O'nun varlığının merkezinde olmazdı. Ezelde sevebileceği hiç kimse olmazdı. Dolayısıyla, doğası gereği merhamet göstermeye meyilli olan tek Tanrı, Oğlu'nu Ruh aracılığıyla ezelden beri sevmiş olan Baba'dır. Sevgi ve merhamet gibi üstün nitelikler ancak bu Tanrı'da yüksek bir yere sahiptir.

O hâlde Hristiyanların hangi Tanrı'ya iman ettikleri konusunda açık ve net olmaları son derece önemlidir. Herhangi bir "Tanrı'ya" değil, *bu* Tanrı'ya iman ettiğimiz bilinmelidir. Bu, özellikle günümüzde hayati görünmektedir. Ve bu sadece iman etmeyenlerin iyiliği için değildir. Jean Calvin günahkâr insan zihninin "daimî bir put fabrikası"[4] gibi olduğunu, yani hepimizin zihnimizde Tanrı'nın doğasını sürekli çarpıttığımızı, Işıkların Babası'nı olduğundan daha az ve şeytani gösterdiğimizi söylemiştir. Aslında bu eğilim tüm ruhsal soğukluğun kaynağıdır, çünkü Tanrı'nın gerçekten de gökyüzündeki bir Stalin olduğundan şüphelendiğimizde, elbette O'ndan kaçarız.

Burada gerçek bir meydan okumayla karşı karşıyayız; çünkü Baba, Oğul ve Ruh'un arkasında ve önünde herhangi bir "Tanrı" varmış gibi "genel olarak Tanrı" hakkında konuşmak çok kolaydır. Tanrı'nın değişmezliği, yüceliği, egemenliği ve benzerleri hakkında konuşurken bile bu tür bir "Tanrı konuşması" yapabiliriz ve *yine de* hangi Tanrı'dan bahsettiğimizi netleştiremeyiz. Tek kişilik Tanrı görkemli, değişmez ve güçlü olarak tanımlanabilir; ancak tüm bu özellikler, *o* Tanrı'nın özellikleri olduğunda, dehşet verici olacaktır. Sevgisizliğinde değişmez midir? Korkunç gücünü hangi amaçla kullanır? Ve *onun* yüceliği tam olarak nedir?

Ancak Tanrı'nın Üçlübirlik oluşu, O'nun hakkında kullandığımız her sözcüğün tadını ve anlamını değiştirir. Örneğin, O'nun yüceliği diğer tanrıların yüceliğinden tamamen farklıdır; gücü ve adaleti oldukça eşsizdir.

Aslında, Tanrı'nın özelliklerinden –örneğin Tanrı'nın görkeminden– söz ettiğimizde ve Baba, Oğul ve Ruh'un görkeminden söz ettiğimizi açıkça belirttiğimizde, Tanrı'nın yüceliği, başka türlü görebileceğimizden sonsuz derecede daha güzel bir şey olarak kendini gösterir. Elbette, şimdilik diri Tanrı'nın yüceliğini putların yüceliğinden ayırmış olduk.

Örnek olarak Tanrı'nın ululuğunu ele alalım. Eğer Aristoteles'in Tanrısı, yani "Hareket Ettirilmeyen Hareket Ettirici", Tanrı olsaydı, o zaman onun ululuğu tamamen ve sadece yasaklayıcı olurdu. Aristoteles'in inancına göre, Tanrı'nın ululuğunun mükemmelliği, diğer her şeyin O'ndan kendisinin dikkate alamayacağı kadar aşağıda olduğu anlamına geliyordu. Tanrı, üzerinde derin derin düşüneceği kendi mükemmel ululuğu varken, neden başka bir şey düşünsün ki? Bu durumda O'nun ululuğu, bizim O'nun için önemsiz olduğumuz anlamına gelirdi.

Ama eğer Tanrı *dışa dönük* bir Tanrı'ysa, eğer temelde "varlığının merkezinde başkasını sevmenin yer aldığı" yaşam veren bir Baba'ysa, o zaman O'nun ululuğu da dışa dönük olmalıdır. Ve Kutsal Yazılar'da gördüğümüz de tam olarak budur: Tanrı'nın ululuğu, kendisi çıkıp harekete geçtiğinde, halkını kurtardığında ve kötülüğü yeryüzünden silkelediğinde ortaya çıkar. *O'nun* ululuğu, sevgi dolu bir ululuktur. Mezmur 113'teki imgelerin çarpıcı zıtlıklarını düşünün: "Var mı Tanrımız RAB gibi, yücelerde oturan, göklerde ve yeryüzünde olanlara bakmak için eğilen? Düşkünü yerden kaldırır, yoksulu çöplükten çıkarır" (Mez. 113:5-7). Khaled Anatolios şu yorumu yapar: "İbrani Kutsal Yazıları'nda ilahi ululuğun en belirgin özelliği, kendiyle meşgul olmak yerine alçakgönüllülere merhamet etmektir."[5] Gerçekten de, bu tür merhamet gösterimleri Baba'nın Oğlu'na olan sevgisindeki ezelî ululuğun dışa yansımasıdır.

Bu bölümün geri kalanında yapmak istediğim şey, Tanrı'nın Üçlübirlik oluşunun, O'nun hakkında kullandığımız bazı sözcükleri nasıl şekillendirdiğini görmektir. Başka bir deyişle, Üçlübirliğin, Tanrı hakkında düşünme şeklimizde yarattığı bazı farklılıkları görmektir. Ve bunu yaparken yardım için özellikle Jonathan Edwards'a başvuracağım: birçok alanda olduğu gibi bu alanda da Edwards'ın esrarengiz bir şekilde ileri görüşlü, net ve evet, yardımcı olduğunu gördüm. Şimdi, Tanrı'yı tanımlamak için pek

çok sözcük kullanıyoruz ve bu kitabın içerisinden bir canavar çıkarmak istemiyorum, bu yüzden çok detaya girmeyeceğiz ve sadece üç önemli alana bakacağız: Tanrı'nın kutsallığı, Tanrı'nın gazabı ve Tanrı'nın yüceliği. Üçlübirlik bu ifadeleri nasıl aydınlatır ve tanımlar?

En Yüksek Güzellik

İlk olarak: Tanrı'nın kutsallığı. "Eyvah!" diye iç geçirebilirsiniz ve bunu anlarım, çünkü Üçlübirlik olmadan kutsallık naftalin kokar, hintyağı süren muhafazakâr bir yaşlı kadın gibi görünür. Ve kutsallık olduğu iddia edilen şeylerin çoğunda tam da bu hava var: tümüyle dikenlilik ve tutuculuk. İnsanlar "Evet, Tanrı sevgi doludur ama *aynı zamanda* kutsaldır" gibi şeyler bile söylüyorlar; sanki kutsallık sevgisiz bir şeymiş, Tanrı'nın çok sevgi dolu olmasını engelleyen soğuk tarafıymış gibi.

Zırva! Saçmalık! Ya da en azından Baba, Oğul ve Ruh'un kutsallığından bahsediyorsanız öyledir. Hayır, dedi Jonathan Edwards:

> Kutsallık çok güzel, çok sevimli bir şeydir. İnsanlar çocukluklarından itibaren kutsallıkla ilgili garip fikirlere kapılırlar; sanki kutsallık melankolik, kasvetli, ekşi ve nahoş bir şeymiş gibi; oysa kutsallıkta tatlı ve büyüleyici güzellikten başka bir şey yoktur. Bu en yüksek güzellik ve sevimliliktir, diğer tüm güzelliklerin çok üstündedir; bu ilahi bir güzelliktir.[6]

O hâlde kutsallık nedir? Kutsal Kitap'ta kutsallık için kullanılan sözcüklerin temel anlamı "ayrılmış olmak"tır. Ama sorunlarımız burada başlar, çünkü doğal olarak ben sevimli olduğumu düşünüyorum. Dolayısıyla, Tanrı benden "ayrı" ise, sorunun O'nda olduğunu varsayıyorum (ve tüm bunları en ince, en bilinçaltına dayalı şekilde yapabiliyorum). O'nun kutsallığı benim mutlu ve sağlıklı sevimliliğimin fazla titizce bir reddi gibi görünüyor.

Şimdi kendi havamı söndürmeye cesaret edeyim mi? Etmeliyim. Çünkü gerçek şu ki *ben* soğuk, bencil, kötü niyetli, karanlık ve pislik dolu biriyim. Ve Tanrı kutsaldır –benden "ayrıdır"– tam da böyle (benim gibi)

olmadığı için. Bizden kendini beğenmişlikle değil, O'nda bizde olduğu gibi çirkin özelliklerin bulunmaması gerçeğiyle ayrılır. Edwards, "Tanrı Tanrı'dır," diye yazmıştır, "ve diğer tüm varlıklardan ayrılır [yani, onlardan ayrılmış durumdadır] ve *en başta ilahi güzelliğiyle* onlardan üstündür" (kutsallık ve güzellik arasındaki bağlantı için Mezmur 96:9 gibi ayetlere bakın).[7]

Tek kişilik bir Tanrı'nın kutsallığı oldukça farklı bir şey olurdu. Onun kutsallığı diğerlerinden ayrı olmakla ilgili olurdu. Başka bir deyişle, kutsallığı tamamen mesafeli bir uzaklıkla ilgili olurdu. Ancak Baba, Oğul ve Ruh'un kutsallığı tamamen sevgiyle ilgilidir. Bu Tanrı'nın kim olduğu göz önüne alındığında, öyle olmalıdır. Yine Edwards: "Tanrısal özyapının hem kutsallığı hem de mutluluğu bu sevgiden oluşur. Daha önce de kanıtladığımız gibi, tüm yaratıkların kutsallığı özünde ve özet olarak Tanrı'ya ve diğer yaratıklara duyulan sevgiden oluşur; *Tanrı'nın kutsallığı da sevgisinden, özellikle de Baba ve Oğul arasındaki mükemmel ve yakın birlik ve sevgiden oluşur.*"[8]

Üçlübirlik Tanrısı'nın kutsallığı; Baba ile Oğul arasında var olan sevginin mükemmelliği, güzelliği ve mutlak saflığıdır. Bu Tanrı'nın sevgisinde kirli ya da kötü niyetli hiçbir şey yoktur ve *böylece* kutsaldır. Benim sevgim doğal olarak sapkın ve yanlış yönlendirilmiş bir sevgidir; ama O'nun sevgisi mükemmellikte benimkinden ayrılır. Ve dolayısıyla, Üçlübirlik Tanrısı'nın kutsallığı, O'nun sevgisini azaltmaz ya da soğutmaz; kutsallığı, taşan sevgisinin berraklığı ve lekesizliğidir.

Tüm bunlar imanlı için kutsal olmanın, Tanrı'ya yaraşır olmanın, başka bir deyişle Tanrı *gibi* olmanın ne anlama geldiğini çarpıcı bir şekilde etkiler. Başka bir Tanrı gibi olmak oldukça farklı görünecektir. Eğer Tanrı kendi içine kıvrılmış bir varlıksa, o zaman O'nun gibi olmak için benim de O'nun gibi olmam gerekir. Eğer Tanrı, Aristoteles'in ebediyen içe bakan Tanrısı'ysa, o zaman bolca içe bakış yapmak tam da gereken şey gibi görünüyor. Çünkü Tanrı'nın neye benzediğini düşündüğümüz bizim Tanrı'ya yaraşırlığımızı şekillendirmelidir ve Tanrı'ya yaraşırlığın ne olduğuyla ilgili düşüncemiz, Tanrı hakkında ne düşündüğümüzü ortaya koyar. Örneğin, sevgi ve ilişki Tanrı'nın varlığının merkezinde olmasaydı, ne olurdu?

O zaman Tanrı'ya benzerlikte büyümeye çalışırken bu özellikler de benim için öne çıkmayacaktı. Başkalarını unutun. Eğer Tanrı tek ve yalnızsa, bir münzevi olun. Eğer Tanrı zalim ve kibirliyse, zalim ve kibirli olun. Eğer Tanrı Vikinglerin sevdiği türden aşırı cinsel ilişki düşkünü, bira içen bir savaş tanrısıysa, öyle olun. (Yine de lütfen öyle olmayın da.)

Ama bu Tanrı'yla, en büyük iki buyruğun "Tanrın Rab'bi sev" ve "Komşunu kendin gibi sev" olmasına şaşmamalı. Çünkü *bu*, Tanrı gibi olmaktır; Baba ve Oğul'un birbirlerine duydukları sevgiyi paylaşmak ve sonra onlar gibi dünyaya bu sevgiyle dolup taşmaktır. Ya da örneğin Levililer 19'a bakın, burada Rab ünlü bir şekilde şöyle der: "Kutsal olun, çünkü ben Tanrınız RAB kutsalım" (Lev. 19:2). Orada kutsallık neye benzemektedir? Putlara dönmemek ama uygun paydaşlık sunularıyla Rab'be gelmek anlamına gelir (Lev. 19:4-8). Yani, Rab'le paydaşlık anlamına gelir. Yoksullara kötü davranmamak, yalan söylememek, hırsızlık yapmamak vb. anlamına gelir (Lev. 19:10-16); yani şu anlama gelir: "Kardeşine yüreğinde nefret beslemeyeceksin … komşunu kendin gibi seveceksin" (Lev. 19:17-18). Rab'bi sevmek, komşuyu sevmek; kutsallığın kalbi ve Üçlübirlik Tanrısı'nın halkının O'na nasıl benzeyeceğidir.

Bu Tanrı'nın güzel ve sevgi dolu kutsallığı; gerçek Tanrı'ya yaraşırlığı sıcak, çekici, hoş bir şey hâline getirir. Bu, daha acımasız ve kasvetli olmakla ilgili değildir, çünkü bu Tanrı acımasız ve kasvetli değildir. Edwards'a göre Tanrı için kutsallık, "ilahi doğanın güzelliği ve tatlılığıdır" ve bu nedenle "Doğruluk Güneşi'nin ışığını yansıtarak parlayan Hristiyanlar, aynı tür parlaklıkla, aynı yumuşak, tatlı ve hoş ışınlarla parlarlar."[9] Ve en önemlisi, sevgi olan Tanrı'yı tanımak ve O'ndan zevk almak, O'nun gibi sevgi dolu olmak demektir. "Sevgili kardeşlerim, birbirimizi sevelim. Çünkü sevgi Tanrı'dandır. Seven herkes Tanrı'dan doğmuştur ve Tanrı'yı tanır. Sevmeyen kişi Tanrı'yı tanımaz. Çünkü Tanrı sevgidir" (1.Yu. 4:7-8).

Sevgi Kötülükle Karşılaştığında

Eğer Tanrı'nın kutsallığı itici görünüyorsa, gazabı da çirkin görünebilir. Ve eğer Tanrı Üçlübirlik değilse, öyledir de. Eğer Tanrı okuldaki en iri çocuksa ve her istediğini yaptırmak zorundaysa ya da ateş püskürüp öfkesinden

kendini kaybediyorsa, o zaman öfkesi iticidir. O kırmızı gözleri gördüğümüzde, diğer tüm iyi nitelikleri bir hiç olurdu. Yine de Tanrı'nın öfkesi genellikle bu şekilde görülür. Romalılar 1:18 ("İnsanların bütün tanrısızlığına ve haksızlığına karşı Tanrı'nın gazabı gökten açıkça gösterilmektedir") hakkında yorum yapan Yeni Antlaşma uzmanı Stephen Moore şöyle yazmaktadır: "Kendisine karşı suç işlenmiş hükümdar, mahkûmun bedenine çökertilirken, neredeyse kırılma çarkında kemiklerin çatırdayışını işitebiliyoruz."[10]

Ama. Aslında, tekrar söyleyeyim: *Ama*. Diğer tanrılarda durum nasıl olursa olsun, Baba, Oğul ve Ruh'ta durum böyle değildir. Bu Tanrı'nın *bazen* sevgisi *bazen* de gazabı varmış gibi ve sanki bunlar farklı ruh hâlleriymiş de birini hissederken diğerini hissetmiyormuş gibi değildir. Hayır, Baba tüm ezelden Oğlu'nu sevmiştir ama bir kez bile öfkelenmemiştir. Neden? Çünkü Yaratılış 3'te Adem günah işleyene kadar öfkelenecek hiçbir şey yoktu. Dolayısıyla Yaratılış 3'ten itibaren Tanrı'nın kötülüğe öfkelenmesi yeni bir şeydir: sevgi olan Tanrı'nın kötülüğe verdiği karşılıktır.

O hâlde Tanrı'nın kutsallığı gibi, gazabı da sevgisinin yanında garip bir şekilde duran bir şey değildir. Sevgisiyle ilgisi olmayan bir şey de değildir. Tanrı sevdiği *için* kötülüğe öfkelenir. Yeşaya, Tanrı'nın gazabının dökülmesinden "*garip*" işi ve "*yabancı*" görevi olarak söz eder (Yşa. 28:21 – Kitab-ı Mukaddes Çevirisi), çünkü Tanrı doğal olarak öfkeli değildir, ama kötülük O'nu kışkırtır: Saf sevgisi içinde Tanrı kötülüğe tahammül edemez. Bir baba olarak bu bana çok mantıklı geliyor: Kızlarım acı çekerken parmaklarımı oynatıp esneyebilseydim, bu onları gerçekten sevmediğimi kanıtlardı; ama tam da onları çok sevdiğim *için* başlarına kötü bir şey gelmesi düşüncesinden nefret ediyorum. İçinde hiçbir karanlığın bulunmadığı Işıklar Babası için durum ne kadar da böyledir. Sevgi önemser ve bu da kötülüğe karşı kayıtsız kalamayacağı anlamına gelir. "*Sevginiz* ikiyüzlü olmasın. Kötülükten *tiksinin*, iyiliğe bağlanın" (Rom.12:9). Sadece böyle bir sevgi samimidir.

Hırvat teolog Miroslav Volf, Tanrı'nın gazabının iyiliğini takdir etmek için çevresinde yaşanan etnik savaşın dehşetini nasıl yaşadığını anlatmıştır:

> Eskiden gazabın Tanrı'ya yakışmadığını düşünürdüm. Tanrı sevgi değil midir? İlahi sevginin gazabın ötesinde olması gerekmez mi? Tanrı sevgidir ve Tanrı her insanı ve her yaratığı sever. İşte tam da bu yüzden Tanrı bazılarına karşı gazap doludur. Tanrı'nın gazabı fikrine karşı son direncim, geldiğim bölge olan eski Yugoslavya'daki savaşın zayiatıydı. Bazı tahminlere göre 200.000 kişi öldürüldü ve 3.000.000'dan fazla kişi yerinden edildi. Köylerim ve şehirlerim yerle bir edildi, halkım her gün bombalandı, bazıları hayal bile edemeyecekleri kadar vahşileşti ve ben Tanrı'nın öfkelenmemesini hayal bile edemezdim. Ya da geçtiğimiz yüzyılın son on yılında yüz gün içinde 800.000 insanın katledildiği Ruanda'yı düşünün! Tanrı bu katliama nasıl tepki verdi? Faillere büyükanne ve büyükbaba şefkatiyle yaklaşarak mı? Katliamı kınamayı reddedip bunun yerine faillerin temel iyiliğini onaylayarak mı? Tanrı onlara şiddetle kızgın değil miydi? Eskiden Tanrı'nın gazabı fikrinin uygunsuzluğundan şikâyet etsem de, dünyanın kötülüğünü görünce gazap dolu olmayan bir Tanrı'ya karşı isyan etmem gerektiğini düşünmeye başladım. Tanrı sevgi olmasına rağmen gazap dolu değildir. Tanrı gazap doludur *çünkü* Tanrı sevgidir.[11]

Eğer Tanrı Üçlübirlik olmasaydı ve dolayısıyla sonsuza dek sevgi olmasaydı, gazabı O'nu azman, ayaklarını yere vuran bir çocuk, kavga çıkaran bir kabadayı ya da acımasız bir sultan gibi gösterirdi. Eski Grek ve Roma tanrılarının hormonal patlamalarını düşünün. Ama ezelî olarak sevgi olan Tanrı'nın öfkesi bu *sevgiden* kaynaklanmak zorundadır. Bu nedenle O'nun öfkesi kutsaldır, bizim öfke nöbetlerimizden ayrıdır; O, sevgisiyle kötülüğe böyle tepki verir. Baba Oğlu'nu sever ve bu yüzden Oğlu'nun reddedilmesi olan günahtan nefret eder; çocuklarını sever ve bu yüzden onların ezilmesinden nefret eder; dünyasını sever ve bu yüzden içindeki tüm kötülüklerden nefret eder. Böylece sevgisiyle halkının içindeki günahı kökünden söküp atar, hatta günaha tutsaklıklarından kurtulabilmeleri için onları terbiye eder. Sevgisiyle bize karşı sabırlıdır. Ve sevgisiyle sonunda ışığın karanlığı yok ettiği gibi tüm kötülüğü yok edeceğini vaat eder.

Üçlübirlik Tanrısı'nın gazabı, O'nun karakterindeki bir kırılmanın ya da kötü bir tarafın tam tersidir. Bu O'nun sevgisinin içtenliğinin, *gerçekten önemsediğinin* kanıtıdır. O'nun sevgisi ılımlı ve gevşek değildir; canlı, güçlü ve kararlıdır. Umudumuz da burada yatmaktadır: Diri Tanrı gazabıyla gerçekten sevgi dolu olduğunu gösterir ve gazabıyla her türlü şeytanlığı yok edecektir; öyle ki, biz de doğruluğun evi olan arınmış bir dünyada O'ndan zevk alabilelim.

Güzelliğin Doruğu Siyon'dan Parıldıyor Tanrı

Yine de Tanrı *gerçekten* sevgi tarafından mı harekete geçirilir? Gördüğümüz onca şeyden sonra, bu kulağa saçma bir soru gibi gelebilir. Tanrı sevgidir; Oğlu'nu göndererek sevgisini göstermiştir; arzusu Oğlu'na olan sevgisini paylaşmaktır: sorun ne olabilir? Yine de burada ayakkabının içindeki çakıl taşları gibi hissettirebilecek ayetler vardır. Örneğin, Pavlus şöyle yazar: [Baba] "bizi Mesih'te her ruhsal kutsamayla göksel yerlerde kutsamış[tır] … *Öyle ki, Mesih'e ilk umut bağlayan bizler, O'nun yüceliğinin övülmesi için yaşayalım*" (Ef. 1:3-12). O hâlde Tanrı'da daha derin ve belki de bencil bir motivasyon mu var: sevgi değil de alkışlanma arzusu mu var?

Her şey "Tanrı'nın yüceliğinin" ne anlama geldiğine bağlıdır. Eski Antlaşma'da "yücelik" (ya da "görkem") sözcüğünün "ağır olma" ya da "ağırlık" ile ilgisi vardır. Örneğin, 1. Samuel 4:18'de, "Eli sandalyeden geriye, kapının yanına düştü. Yaşlı ve [*ağır*] olduğundan boynu kırılıp öldü." Yani bir şeyin yüceliği onun kütlesi, cüssesi, değeri, onu oluşturan, her şeyiyle ilgili olan şeydir; aslında onu *kendisi* yapan şeydir. Belki de Eli'nin yüceliği midesiydi. Bir başkasının yüceliği beyni, işi ya da görünüşü olabilir; eğer en çok değer verdiği şey buysa. Para için yaşayan bir adamın yüceliği paradır ve bu yüzden: "Korkma biri zenginleşirse, evinin görkemi artarsa. Çünkü ölünce hiçbir şey götüremez, görkemi onunla mezara gitmez" (Mez. 49:16-17). (Buradan çıkarılacak ders, mezmur yazarının yaptığı gibi, sizinle birlikte ölüme gidecek bir yüceliğe sahip olmaktır: "Ama Tanrı beni ölüler diyarının pençesinden kurtaracak ve yanına alacak" [15. ayet]).

Bütün bunlar Tanrı'yı "yüceltmenin" O'nu şişirmek, geliştirmek ya da genişletmek anlamına gelemeyeceği anlamına gelir. Zaten bol yaşamla

dolup taşan Tanrı için bu imkânsızdır. Bunun yerine, Tanrı'ya yücelik verdiğimizde, O'nun zaten sahip olduğu şeyi O'na atfeder, O'nun gerçekte olduğu gibi olduğunu ilan ederiz. Davut şöyle der: "RAB'bin görkemini *adına yaraşır biçimde* övün" (Mez. 29:2).

Peki bu Tanrı'nın, yani Üçlübirlik Tanrısı'nın yüceliği nedir? Nasıl bir şeydir? Bu yücelik elbette diğer tanrılarınkinden tamamen farklı bir yücelik olacaktır. Bu Tanrı diğerlerine hiç benzemez. Yanıt şaşırtıcıdır: Hezekiel 1, Tanrı'nın görkeminden *hem* bir kişi *hem de* bir ışık/parıltı/parlaklık olarak bahseder. Hezekiel, Kevar Irmağı'nın kıyısında dururken, dört büyük canlı yaratık tarafından taşınan bir tahtın yaklaştığını gördüğünü yazar. Tahtın üzerinde "insana benzer biri" vardı ve "ateşe benziyordu ve çevresi göz alıcı bir ışıkla kuşatılmıştı. Görünüşü yağmurlu bir gün bulutların arasında oluşan gökkuşağına benziyordu. Öyleydi çevresini saran parlaklık. *RAB'bin görkemini andıran olayın görünüşü böyleydi*" (Hez 1:26-28). Görkemin görünümü hem bir insana hem de parlak bir ışığa benziyor.

İlk gördüğümüz şey, *ışık*. Tanrı'nın ağırlığının ışık gibi tanımlanmasını beklemezsiniz; ancak Hezekiel, Kutsal Kitap boyunca görülen bir şeyi kaydetmektedir: Tanrı'nın yüceliği –doğası ve karakteri– dışarıya doğru yayılan ve parlayan saf ve göz kamaştırıcı bir ışık gibidir. Bununla ilgili birkaç örneğe bakalım:

> RAB'bin görkemi Keruvlar'ın üzerinden ayrılıp tapınağın eşiğine gitti. Tapınak bulutla doldu. Avlu RAB'bin *görkeminin parıltısıyla* doluydu. (Hez. 10:4)
> İsrail Tanrısı'nın görkeminin doğudan geldiğini gördüm. Sesi gürül gürül akan suların sesi gibiydi. *Görkeminden* yeryüzü *aydınlıkla* doldu. (Hez. 43:2)

> *Kalk, parla; çünkü Işığın geliyor, RAB'bin yüceliği üzerine doğuyor.* Dünyayı karanlık, halkları koyu karanlık örtüyor; oysa RAB *senin üzerine doğacak, yüceliği üzerinde görünecek*. (Yşa. 60:1-2)

Mezmur 19'da şöyle yazar: "Gökler Tanrı'nın görkemini açıklamakta … Sesleri yeryüzünü dolaşır, sözleri dünyanın dört bucağına ulaşır." Sonra mezmur yazarı daha açık konuşur: "Güneş için göklerde çadır kurdu Tanrı. Gerdekten çıkan güveye benzer güneş, koşuya çıkacak atlet gibi sevinir. Göğün bir ucundan çıkar, öbür ucuna döner, hiçbir şey gizlenmez sıcaklığından" (Mez. 19:1-6). Rab'bin yüceliği nasıl yükselip parlayarak koyu karanlığı uzaklaştırıyorsa, güneş de yükselip parlayarak gökleri ve yeri bu yüceliğin tadıyla doldurur.

> Aynı yörede, sürülerinin yanında nöbet tutarak geceyi kırlarda geçiren çobanlar vardı. Rab'bin bir meleği onlara göründü ve *Rab'bin görkemi* çevrelerini *aydınlattı*. (Lu. 2:8-9)
>
> İsa'nın görünümünün değişmesi sırasında Petrus ve arkadaşları "İsa'nın görkemini … gördüler" (Lu. 9:32). Peki bu görkem neye benziyordu? "Yüzü *güneş gibi parladı*, giysileri *ışık gibi bembeyaz oldu*" (Mat. 17:2).
> Aydınlanmak için kentin güneş ya da aya gereksinimi yoktur. Çünkü *Tanrı'nın görkemi onu aydınlatıyor.* Kuzu da onun çırasıdır. (Vah. 21:23)

Bu yüzden Tanrı'nın yüceliği ışıldayan, parlayan, aydınlatan ve yaşam veren bir ışık gibidir. Ve Tanrı'nın en içteki varlığı ve ağırlığı da böyledir: O her zaman *parlayan* bir ışık, yaşam ve sıcaklık güneşidir. Baba Oğul'a yaşam ve varlık verirken, Baba ve Oğul Ruh'u üflerken, Ruh da dünyaya yaşam üfler. Bu Tanrı'nın yüceliği ışıltılı ve dışa dönüktür. Güneşin kendi ışığını ve ısısını vermesi gibi, bu Tanrı da kendini vermekle yücelir. Jonathan Edwards şöyle yazmıştır: "Tanrı'nın yüceliğini insan kavrayışına açmasında ve yüreğe iletmesinde göz önünde bulundurduğu şey, alabilmesi değil, dışarı yönelmesidir: dışarıya yönelik parlamasının ana amacı, ışınlarının kendine geri yansıması değil, ışınların dışarı yönelmesidir."[12]

Başka bir deyişle, Üçlübirlik Tanrısı'nın güzel yüceliği ışıldar, kendini verir ve sevgi doludur. Bu nedenle Edwards, Hezekiel 1 ve onun Yeni

Antlaşma'daki karşılığı olan Vahiy 4-5'in görkemini yorumlarken şöyle demiştir:

> Müjde vahyinde Mesih, sevgiyle giyinmiş olarak, sanki merhamet ve lütuf tahtında, hoş sevgi ışınlarıyla kuşatılmış bir sevgi koltuğunda oturuyormuş gibi görünür. Sevgi, Tanrı'nın oturduğu tahtın etrafındaki ışık ve yüceliktir … Tanrı'nın Müjde'de kuşatılmış olarak göründüğü ışık ve yücelik, özellikle sevgisinin ve antlaşma lütfunun yüceliğidir.[13]

Bu nedenle, Tanrı'nın yüceliğinin Tanrı'da farklı, sevgisiyle çelişen bir şey olabileceği fikri tamamen yanlış anlamadır. Çünkü O'nun yüceliği almakla değil, vermekle ilgilidir. "Sevgi, Tanrı'nın oturduğu tahtın etrafındaki ışık ve yüceliktir." John Owen, Tanrı'nın "*tüm iyi şeylerin iletimiyle* kendini yücelttiğini" yazmıştır.[14] Gerçekten de öyledir; ve özellikle de kendisinin iletiminde, paylaşımında.

Ama bir dakika: Mısır'dan Çıkış'ta Tanrı Mısır'ı *yargılayarak* kendini yüceltir; Mısır'dan Çıkış'ta "RAB'bin görkemi … yakıcı bir ateş gibi görünüyordu" (Çık. 24:17). Bu çok farklı bir yücelik gibi görünüyor. Aslında öyle değildir. Işıkla ilgili en güzel şeylerden biri, karanlığın üstesinden gelmesi ve onu kovmasıdır. Bir keresinde Jonathan Edwards, Malaki 4. bölümün başındaki bu metinden yola çıkarak, doğruluğun güneşi olarak Mesih hakkında vaaz veriyordu:

> Her Şeye Egemen RAB diyor ki, "İşte o gün geliyor, fırın gibi yanıyor. Kendini beğenmişlerle kötülük yapanlar samandan farksız olacak; o gün hepsini yakacak. Onlarda ne kök, ne dal bırakılacak. Ama siz, adıma saygı gösterenler için ışınlarıyla şifa getiren doğruluk güneşi doğacak." (Mal. 4:1-2)

Edwards'ın bundan çıkardığı ana ders, "ışınları imanlı olanlar için en rahat ve yararlı olan aynı ruhsal Güneş'in, imanlı olmayanları yakıp

yok edeceğidir." Bu aynı ışık, aynı yüceliktir. Ancak bazıları için yaşam kokusu olan bu yücelik, diğerleri için ölüm kokusudur. Tanrı'nın amacı son derece iyi yüreklidir: Sonunda yaşamını, varlığını ve iyiliğini öylesine yayacaktır ki, her şeyde her şey olacaktır; sonunda muhteşem yüceliğinin ışığıyla evreni dolduracaktır. O tamamen ışıktır; ama karanlığı sevenler için *bu* korkunç bir şeydir.

Rab'bin Görkemi … Orada Durmaktaydı

Tanrı'nın yüceliği parlayan bir ışık gibidir; ama Hezekiel 1'de yüceliğin görünümü aynı zamanda bir insana da benzemektedir (ayrıca bkz. Hez. 3:23). Ya da İbraniler 1:3'ün ifade ettiği gibi, "Oğul, Tanrı yüceliğinin parıltısı[dır]." Aslında Tanrı'nın yüceliğinin dışa dönük ve ışıltılı olmasının nedeni de budur: Çünkü bu Üçlübirlikçi bir şeydir. Dünyanın ışığı olan Oğul, Baba'nın ihtişamı, Baba'nın parlak yüceliğinin parıltısıdır. Bu nedenle, İsa Tanrı'nın *yüceliği* ve *ağırlığıdır*: Baba'dan tam olarak *çıkarak* bize Baba'nın varlığının nasıl bir şey olduğunu gösterir. Ve Hezekiel'in gördüğü gibi, tıpkı Babası gibi ışıl ışıldır. Aslında Oğul, Babası'nın parıltısıdır.

Şimdi, İsa'nın Tanrı'nın yüceliğinin parıltısı olduğunu gördüğümüzde, Tanrı'nın yüceliğinin sevgiyle ilgili olmayan bir şey olduğunu düşünmek imkânsız hâle gelir. Baba, İsa aracılığıyla, bize yaşam vermek için ölen bir hizmetkâr biçiminde, bize en içteki varlığını gösterir. Ve İsa gökten bize gelirken, kendini bir hiç hâline getirerek yüceliğini gösterir. "Söz, insan olup aramızda yaşadı. O'nun yüceliğini –Baba'dan gelen, lütuf ve gerçekle dolu biricik Oğul'un yüceliğini– gördük" (Yu. 1:14). İsa aracılığıyla gururlu bir ilahi yücelik değil, ifade edilemez bir alçakgönüllülük ve şefkatin yüceliğini görüyoruz.

İsa'nın yüceliğini nasıl gösterdiğini düşünün. Kana'daki düğünde "yüceliğini gösterdi" (Yu. 2:11). Nasıl gösterdi? Suyu en iyi şaraba dönüştürerek. Sonra Lazar'ı ölümden diriltmesi "yüceltilmesine hizmet et[ti]" (Yu.11:4). Şimdi İsa bunları bir sihirbaz gibi ünlü olmak için yapmamıştır. Bu şeyler aracılığıyla kendisini şifa, yaşam ve bolluk verme yeteneğine sahip şefkatli biri olarak tanıtır. O zaman Ruh, "benim olandan alıp size bildire[rek]" (Yu.16:14) O'nu "yücelt[ir]". Paylaşır, verimlidir ve böylece öğ-

rencilerini verimli (ya da ürün verir) kılar ve bu sayede Babası "yüceltilir" (Yu. 15:8). Kendisi verimli olarak bilinir.

Ancak tüm bunlar yüceltileceği "saat"in sadece bir başlangıcıdır. Yuhanna 12'de İsa, "İnsanoğlu'nun yüceltileceği saat geldi" diye duyurur. Peki İsa bununla ne demek istiyor olabilir?

> "Size doğrusunu söyleyeyim, buğday tanesi toprağa düşüp ölmedikçe yalnız kalır. Ama ölürse çok ürün verir. … Bu dünya şimdi yargılanıyor. Bu dünyanın egemeni şimdi dışarı atılacak. Ben yerden yukarı kaldırıldığım zaman bütün insanları kendime çekeceğim." İsa bunu, nasıl öleceğini belirtmek için söylüyordu. (Yu. 12:23-33)

İsa, Baba'nın yüceliğidir, Baba'dan parlar ve Baba'nın gerçekte nasıl olduğunu görmemiz için bizi mükemmel bir şekilde aydınlatır. Ve şimdi İsa'nın kendisi yüceltilecektir. Yani, şimdi O'nun en içteki varlığının ve ağırlığının sergilendiğini göreceğiz. Bu neye benzemektedir? Ürün vermek için ölmekte olan bir tohuma. Çünkü İsa kendi ölümünden söz ediyordu. Şaşırtıcı bir şekilde, İsa'nın sonunda alçaltılmasının en derin noktasına ulaştığı an olan çarmıh, O'nun yüceltildiği ve kim olduğunun en açık şekilde görüldüğü andır. Çarmıhta Tanrı'nın yüceliğinin yüceltilmesini, Tanrı'nın yüreğinin en derin açıklanışını görürüz ve bu tamamen yaşam vermek, meyve vermek için O'nun kendi yaşamını ortaya koymasıyla ilgilidir. Reformcu Jean Calvin şöyle yazmıştır: "Mesih'in çarmıhında, muhteşem bir tiyatroda olduğu gibi, Tanrı'nın paha biçilmez iyiliği tüm dünyanın önünde sergilenir. Gerçekten de, hem gökteki hem de yeryüzündeki tüm yaratıklarda Tanrı'nın yüceliği parlar, ama hiçbir yerde çarmıhta olduğu kadar parlak değildir."[16]

İşte başka hiçbir Tanrı'nın istemeyeceği bir yücelik. Diğer tanrıların tapınılmaya, hizmet edilmeye ve beslenilmeye *ihtiyacı vardır.* Ama bu Tanrı'nın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. O'nun kendi içinde yaşamı vardır ve bu yaşam o kadar çoktur ki, dolup taşar. O'nun yüceliği ölçülemeyecek kadar iyidir, taşar, fedakârdır.

"Tanrı Öldü"

1882 yılında Friedrich Nietzsche cesurca Tanrı'nın öldüğünü ilan etti. Bununla Tanrı inancının artık geçerli olmadığını kastetmişti. Bunu tüm inançların sonu olarak ifade etti. Gerçekteyse, "Tanrı öldü" sözü gerçek imanın başladığı yerdir. Çünkü çarmıhta, Yücelik Olan Mesih, Tanrı'ya dair tüm yanlış fikirleri öldürür; ve Babası'na haykırırken ve Ruh aracılığıyla kendini sunarken (İbr. 9:14), son nefesini verirken, hayallerimizin ötesinde bir Tanrı'yı ortaya çıkarır.

Çarmıh aracılığıyla, sonsuz derecede daha iyi olan bir Tanrı görürüz. Orada bizim kötü durumumuzla ilgilenmeyen bir Tanrı görmeyiz; her şeyin kökeniyle bizzat ilgilenen bir Tanrı görürüz. Babil tanrısı Marduk, insanlığın kendi köleleri olarak var olmasını istediğini söylemişti. İsa ise "hizmet edilmeye değil, hizmet etmeye ve canını birçokları için fidye olarak vermeye" geldiğini söylemiştir (Mar. 10:45).

Ve böylece başladığımız yere geliyoruz: İsa Mesih gerçek Tanrı bilgisine giden aydınlık yoldur. Görkemli, Ruh tarafından meshedilmiş Oğul olarak, Babası'nı tanıtır. Tanrı'nın Baba, Oğul ve Ruh olduğunu gösterir; ve böylece sevgi olan tek Tanrı'yı tanıtır ve çarmıhta bize bu sevginin gerçek yüceliğini gösterir. O'nda hepimizin reddetmek için acele ettiği sıkıcı ve zorbaların çok ötesinde bir Tanrı görürüz. O'nda iyi Tanrı'yı görürüz. Ve O ne kadar da iyidir!

Sonuç

BAŞKA SEÇENEK YOK

Hristiyan yaşamınız nasıl bir şey? Müjdeniz'in, imanınızın şekli nedir? Sonunda her şey Tanrı'nın nasıl olduğunu düşündüğünüze bağlı olacaktır. Tanrı'nın kim olduğu, her şeyi yönlendirir. Öyleyse insanların sorunu nedir? Sorun sadece ahlaki kurallardan sapmış olmamız mıdır? Yoksa daha kötü bir şey mi: *Tanrı'dan* uzaklaşmış olmamız mı? Kurtuluş nedir? Sadece yasalara uyan vatandaşlar olarak geri getirilmemiz midir? Yoksa daha iyi bir şey mi: sevgili çocuklar olarak geri getirilmemiz mi? Hristiyan yaşamı ne hakkındadır? Sadece davranış mı? Yoksa daha derin bir şey mi: Tanrı'dan *zevk almak* mı? Bir de kiliselerimizin nasıl olduğu, evliliklerimiz, ilişkilerimiz, Müjde hizmetimiz var: bunların hepsi en derin şekilde Tanrı hakkında ne düşündüğümüzle şekillenir.

4. yüzyılın başlarında Arius, zihninde kendince pişirip hazırladığı bir Tanrı'yı tercih etti. Yolu, gerçeği ve yaşamı görmezden gelerek, Tanrı'yı *Oğul olmadan* tanımladı ve sonuç felaket oldu: Oğul olmadan Tanrı gerçekten bir Baba olamaz; bu nedenle tek başına, gerçekten sevgi değildir. Böylece bizimle paylaşacağı bir paydaşlığı, bizi yakınlaştıracak bir Oğlu, kendisini tanıyabileceğimiz bir Ruhu olamaz. Arius'un elinde çok sulu bir çorba kalmıştı: yani, uzak ve sevgisiz Tanrısı'nın her şeyi gören gözleri altında kendi çabasına mahkûm bir yaşam kalmıştı.

Acı olan şu ki, hepimiz her gün Arius gibi düşünüyoruz. Oğul olmadan Tanrı'yı düşünüyoruz. Oğul'un Babası'nı değil, "Tanrı"yı düşünüyoruz. Ama bu noktadan sonra, *kendinizin*, *bu* "Tanrı"dan çok daha ilginç olduğunuzu fark etmeniz çok uzun sürmez. Ve kendinizi görebilseydiniz, hızla bu "Tanrı" gibi olmaya başladığınızı fark ederdiniz: tamamen içe dönük ve verimsiz. 20. yüzyılda yaşamış Rus teolog Vladimir Lossky bunu

şöyle ifade etmiştir: "Üçlübirliği tüm gerçekliğin ve tüm düşüncenin tek temeli olarak reddedersek, hiçbir yere varmayan bir yola girmiş oluruz; bir aporia [çaresizlik] içinde, ahmaklık içinde, varlığımızın parçalanması içinde, ruhsal ölüm içinde son buluruz. Üçlübirlik ile cehennem arasında başka hiçbir seçenek yoktur."[1]

Ancak Atanasyus, İsa'dan başlayarak, kendisini Arius'un Tanrısı'ndan olabilecek en farklı Tanrı ile karşı karşıya bulmuştur. Mesele, Tanrı'yı tanımlarken küçük bir detay ("Üçlübirlik") keşfetmiş olması değildi. Mesele şuydu: Atanasyus'un sevgi dolu bir Tanrısı, bizi sonsuz sevgisini ve paydaşlığını paylaşmaya çeken iyi yürekli bir Babası vardı.

Sonuç olarak şu seçim kalıyor: Hangi Tanrı'ya sahip olacağız? Hangi Tanrı'yı ilan edeceğiz? Oğul İsa olmadan, Tanrı'nın gerçekten sevgi dolu bir Baba olduğunu bilemeyiz. Oğul İsa olmadan, O'nu *bizim* sevgi dolu Babamız olarak tanıyamayız. Ancak Luther'in keşfettiği gibi, İsa aracılığıyla Tanrı'nın bir Baba olduğunu bilebiliriz ve "O'nun baba yüreğine bakabilir ve bizi ne kadar sınırsız sevdiğini hissedebiliriz. Bu da yüreklerimizi ısıtır, onları şükranla parlatır."[2] Evet, ısıtır ve dahası: reform getirir.

Notlar

Giriş

1. Sure 4:171.
2. Sure 112, benim vurgum.

1. Bölüm: Yaratılıştan Önce Tanrı Ne Yapıyordu?

1. Karl Barth, *Dogmatics in Outline*, çev. G. T. Thompson (London: SCM Press, 1949), s. 48.
2. John Calvin, *Institutes of the Christian Religion* 1.14.2, 22.
3. Gregory of Nyssa, *Nicene and Post-Nicene Fathers* içinde, ed. R. Schaff vd. (Buffalo, N.Y.: Christian Literature, 1887-1894), 2/5:338.
4. Jonathan Edwards, "Writings on the Trinity, Grace, and Faith," *The Works of Jonathan Edwards* içinde, ed. Sang Hyun Lee (New Haven and London: Yale University Press, 1957-2008), 21:135, 187.
5. Calvin, *Institutes* 1.13.2.

2. Bölüm: Yaratılış

1. Karl Barth, *Church Dogmatics* III/1, ed. G. W. Bromiley ve T. F. Torrance (Edinburgh: T & T Clark, 1936-1977), s. 50.
2. C. S. Lewis, *The Screwtape Letters* (Glasgow: Collins, 1942), s. 45-46.
3. Zıtlığa bir örnek olarak, 1 Petrus 5. bölüm 7. ayette Tanrı'dan, 8. ayetteyse İblis'ten nasıl söz edildiğini karşılaştırın. Bizi önemsediği için tüm kaygılarımızı Tanrı'ya yükleyebiliriz (1.Pe. 5:7), oysa İblis yutacak birini arar (1.Pe. 5:8).
4. Jonathan Edwards, "Ethical Writings," *The Works of Jonathan Edwards* içinde, ed. Paul Ramsey (New Haven and London: Yale University Press, 1957-2008), 8:459.
5. A.g.e. s. 448.
6. Gerard Manley Hopkins, "God's Grandeur," 10-14. mısralar.
7. Abu Hamid al-Ghazali, *The Revival of Religious Studies*, çev. Reza Shah-Kazemi (Louisville: Fons Vitae, 2002), 6.36.
8. İşin doğrusu, "Gnostisizm" aslında birbirinden kopuk küçük gruplara dağılmış takipçilerin bir araya gelmesinden oluşuyordu, bu nedenle "Gnostiklerin" neye inandığını tam olarak söyleyemeyiz, ancak yukarıda anlatılanlar en azından oldukça standart olanları özetlemeye yönelik bir girişimdir.
9. C. S. Lewis, *Collected Letters: Books, Broadcasts, and War*, 1931–1949, ed. Walter Hooper (New York: HarperCollins, 2004), s. 930.
10. Athanasius, *Against the Heathen* 42.
11. Edwards, "The Miscellanies," *Works* içinde, 13:329, 331.

12. Barth, *Church Dogmatics* II/1, s. 661.
13. John Owen, "Christologia," *The Works of John Owen* içinde, ed. William H. Goold, 24 vols. (1850-1855; yeniden basım, Edinburgh: Banner of Truth, 1965-1991), 1:144.

3. Bölüm: Kurtuluş

1. Jonathan Edwards, "Writings on the Trinity, Grace, and Faith," *The Works of Jonathan Edwards* içinde, ed. Sang Hyun Lee (New Haven and London: Yale University Press, 1957–2008), 21:171.
2. John Milton, *Paradise Lost*, IV, II, pp. 460-66.
3. Heidelberg Kateşizmi, 32.
4. J. I. Packer, *Knowing God* (London: Hodder & Stoughton, 1973), s. 224.
5. John Calvin, *Institutes of the Christian Religion* 2.2.18.
6. John Calvin, *Commentary on John* (Edinburgh: Calvin Translation Society, 1844-1856; yeniden basım, Grand Rapids: Baker, 1993), 16.27.
7. Charles Spurgeon, "Sermon 2899," *Metropolitan Tabernacle Pulpit: Sermons* içinde (London: Passmore & Alabaster, 1904), 50:431.

4. Bölüm: Hristiyan Yaşamı

1. Martin Luther, "The Small Catechism," *The Book of Concord: The Confessions of the Evangelical Lutheran Church* içinde, çev. & ed. Theodore G. Tappert (Philadelphia: Fortress, 1959), s. 345.
2. Thomas Goodwin, *The Works of Thomas Goodwin* (Edinburgh: James Nichol, 1861), 1:46, vurgu bana ait.
3. R. A. Torrey, *The Person and Work of the Holy Spirit* (New York: Fleming H. Revell, 1910), s. 15.
4. Tyndale, "A Prologue upon the Epistle of St. Paul to the Romans," *Works* içinde, 1:499.
5. Jonathan Edwards, "Ethical Writings," *The Works of Jonathan Edwards* içinde, ed. Paul Ramsey (New Haven and London: Yale University Press, 1957-2008), 8:386.
6. Richard Sibbes, "A Description of Christ," *The Works of Richard Sibbes* içinde (Edinburgh: James Nichol, 1862-1864), 1:14.
7. Charles Spurgeon, "Morning, June 28," *Morning and Evening* içinde (Grand Rapids: Zondervan, 1956).
8. John Owen, "Christologia," *The Works of John Owen* içinde, ed. William H. Goold, 24 vols. (1850-1855; yeniden basım, Edinburgh: Banner of Truth, 1965-1991), 1:146.
9. Edwards, "Writings on the Trinity, Grace, and Faith," *Works* içinde, 21:191.
10. Edwards, "Religious Affections," *Works* içinde, 2:95.

11. Edwards, "Writings on the Trinity, Grace, and Faith," *Works* içinde, 21:172.

12. Christian Reformed Church, *Ecumenical Creeds and Reformed Confessions* (Grand Rapids: Faith Alive Christian Resources, 1988), s. 54.
13. Sibbes, "The Matchless Love and Inbeing," *Works* içinde, 6:388.

5. Bölüm: "Var mı Senin Gibisi İlaglar Arasında, Ya RAB"

1. Christopher Hitchens, *Hannity & Colmes* üzerine röportaj, Fox News, 13 Mayıs 2007.
2. Karl Barth, *Church Dogmatics* II/1, ed. G. W. Bromiley ve T. F. Torrance (Edinburgh: T & T Clark, 1936-1977), s. 661.
3. Colin Gunton, *The Christian Faith: An Introduction to Christian Doctrine* (Oxford: Blackwell, 2001), s. 188.
4. John Calvin, *Institutes of the Christian Religion* 1.11.8.
5. Khaled Anatolios, *Athanasius: The Coherence of His Thought* (London and New York: Routledge, 1998), s. 14.
6. Jonathan Edwards, "Sermons and Discourses, 1720-1723," *The Works of Jonathan Edwards* içinde, ed. Wilson H. Kimnach (New Haven and London: Yale University Press, 1957-2008), 10:478.
7. Edwards, "Religious Affections," *Works* içinde, 2:298, vurgu bana ait.
8. Edwards, "Writings on the Trinity, Grace, and Faith," *Works* içinde, 21:186, vurgu bana ait.
9. Edwards, "Religious Affections," *Works* içinde, 2:201, 347.
10. Stephen Moore, *God's Gym* (New York and London: Routledge, 1996), s. 17.
11. Miroslav Volf, *Free of Charge: Giving and Forgiving in a Culture Stripped of Grace* (Grand Rapids: Zondervan, 2006), s. 138-39.
12. Edwards, "The Miscellanies," *Works* içinde, 13:496.
13. Edwards, "Ethical Writings," *Works* içinde, 8:145.
14. John Owen, "Exposition of Hebrews," *The Works of John Owen* içinde, ed. William H. Goold, 24 vols. (1850-1855; yeniden basım, Edinburgh: Banner of Truth, 1965-1991), 23:99, vurgu bana ait.
15. Edwards, "Sermons and Discourses, 1739-1742," *Works* içinde, 22:52.
16. John Calvin, *Commentary on John* (Edinburgh: Calvin Translation Society, 1844-1856; yeniden basım, Grand Rapids: Baker, 1993), 13.31.

Sonuç

1. Vladimir Lossky, *The Mystical Theology of the Eastern Church* (Cambridge: James Clarke, 1957), s. 66.
2. Martin Luther, *Luther's Large Catechism* (St. Louis: Concordia, 1978), s. 70.

Resimler

2. Bölüm:

Aristoteles: Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aristotle.jpg>.

Richard Sibbes: Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:RichardSibbes.jpg>.

Johann Sebastian Bach: Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johann_Sebastian_Bach.jpg>.

3. Bölüm:

Conversion of Augustine by Benozzo Gozzoli: Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:TolleLege.jpg>.

Kefaret Günü'nde yakmalık sunu sunan başkâhin: Treasures of the Bible by Henry Davenport Northrop: Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:High_Priest_Offering_Sacrifice_of_a_Goat.jpg>.

Martin Luther: Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Luther_with_tonsure.gif>.

4. Bölüm:

William Tyndale: Foxe's Book of Martyrs: Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:William_Tyndale.jpg>.

Jean Calvin: Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:John_Calvin_03.jpg>.

Kardinal Sadoleto: Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cardinal_Sadoleto.jpg>.

John Owen: Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:JohnOwenFrontispiece.jpg>.

Thomas Chalmers: Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thomas_Chalmers_Project_Gutenberg_13103.jpg>.

5. Bölüm:

Friedrich Schleiermacher: Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Friedrich_Daniel_Ernst_Schleiermacher.jpg>.